Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 35 גראשען — הײנט 16 זײטען.

נייער פאלקסבלאט

אומפארטייאישע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

Nr. 143	Łódź, Piątek 21 czerwca 1929 r.	זיבעטער יאהרגאנג	לאדז פרייטאג י"ג סיון תרפ"ט	Nr. 143

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פיעטרקאווער 21, טעל. 24-71

דער יום=טוב פון יודישען קינדער=דארף!

זונטאג, דעם 23 ה. ח. 3 א זייגער נאכמ. קומט פאר
אין „העלענובעק" דער חנוכת=הבית פון די נייע בנינים און דער

5=יאריגער יוביליאום

פון דער עקזיסטענץ פון אונזער אינסטיטוציע, צו וועלכען עס ווערען איינגעלאדענט אלע לאדזער יודען.

ווילט איהר פערברענגען א פאר שעה אויף דער פרישער לופט און גלייכצייטיג זעהן, ווי אזוי עס ווערען ערצויגען יודישע קינדער אויפ'ן דארף, ווי אזוי עס ווערען פארגעברייט די צוקונפטיגע יודישע פויערים, קומט היינטיגען זונטאג קיין „העלענובעק", בעטייליגט זיך אין גרויסען יום-טוב פון יודישען קינדער-דארף.

די פערוואלטונג פון אינטערנאט און פערמע אין „העלענובעק".

בעמערקונג: די פייערונג קומט פאר ביי יעדען וועטער. צופאהרען קען מען מיט'ן זגערזשער טראמוואי ביז „העלענובעק", אדער מיט די ספעצ. אויטאבוסען וואס וועלען שטעהן אויפן באלוטער מארק זגערזשער 50 הויז בערגער און פירען דירעקט אפ אין אינטערנאט אין „העלענובעק".

צוקערניע „BRISTOL"

30 פיעטריקאווער 30, טעל. 25-91

עמפפעהלט צום זומער-סעזאן די אלעמען גוט=בעקאנטע

פריהשטיקען און אווענד-ברויטען

פון 5 גענג נור 1.80 זל. — מיט אכטונג

H. BERNHEIM, Łódź. — 7851

נייער קאפע=רעסטאראן „PICCADILLY"

1 זאוואדזקא 1, טעל. 3-40

עמפפעהלט צום זומער-סעזאן זעהר געשמאקע מיטאגעז פון 3 זל. אן

ווי אויך מילכיגע פריהשטיקען און אווענד-ברויטען.

דער לאקאל איז טעטיג ביז 2 א זייגער ביינאכט. טעגליך פון 8 ביז 2 א זייגער ביינאכט.
איסגעצייכענטער ארקעסטער.

בעמ.: ספעציעל איינגעארדענטער זאל אויף התונות און בעלער.

אלע יודען מוזען דאס וויסען!

אז נור די איינאיינציגע ווארשטען=פאבריק

פון די פעראייניגטע יודישע פליישער אין לאדז

געפינט זיך אונטער דער השגחה פון די לאדזער רבנים הרב ר' יוסעלע פיינער שליט"א, הרב ר' מרדכי ניסן קרול שליטא, און איז פערזעהען מיט די נאמנים ומשגיחים הרב ר' משה אישע סטעמפקאווסקי נ"י, והרב ר' פנחם ב' ר' ישראל לייבעלע מארגענשטערן שליט"א

עמפפעהלט דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג צום זומער=סעזאן איהר גוט בעקאנטע

דויער=ווארשטען ווי אויך 2 מאל טעגליך פרישע אויפשניט

שטרענג כשר!!! — אונזערע געשעפטען געפינען זיך: — שטרענג כשר!!!

צענטראלע: פאבריק, קילינסקי 60, טעל. 37=65

פיליעס: פיעטריקאווער 54 טעל. 37=66. פאלודניאווא 9 טעל. 37=67. זגערזשער 2 טעל. 49=82. פיעטריקאווער 114 טעל. 37=68

מיט אכטונג

די פעראייניגטע יודישע פליישער אין לאדז

בעמערקונג פאר פראווינצער סוחרים!
אונזערע ווארשט-אויסארבייטונגען זענען פערזעהען מיט אונזערע פירמאווע פלאמבעס.

א אונזער זייט יאהרען בעקאנטע

מלעטשארניע

8 פאלודניאווא 8

עמפפעהלט אויך דעם זומער די בעוואוסטע געשמאקהאפטע פרישטיקען, אווענדברויטען און מילכיגע מיטאגען.

מעסיגע פרייזען. ■ אייגענע מעלקעריי.

ערמאָרדעט א ייד אין טאמאשאוו

טאָמאַשאָוו, 20 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) אויף פּיעקאַרסקאַ גאַס 6, האָט זיך נעכטען אָפּגעשפּילט אַ שוידערליכע טראַגעדיע ביי וואָס אַ גאַרטיגער יודישער איינוואוינער איז געפאַלען אַ קרבן, פון אַ ברוטאַלען אַנטיסעמיטישען כוליגאַן.

די פּרטים פון דעם בלוטיגען אַקט זענען אַזעלכע:

אין דערמאָהנטע הויז וואוינט דער קריסט איגנאַץ בוטשינסקי, וועלכער איז אַ פערביסענער אַנטיסעמיט און זינט אַ לענגערע צייט פערפאָלגט ער די אָרטיגע יודישע איינוואוינער. אָפט איז געקו... מען צו קריגערייען און אַפילו אויך צו געשלעגען צווישען בוטשינסקין און זיינע יודישע שכנים.

בוטשינסקי פלעגט האַלטען אין טעראָר די אָרטיגע יודישע איינוואוינער, פלעגט זיי שלאָגען און נישט לאָזען זיי פריי בעוועגען אין הויז.

נעכטען אַרום 2 אַ זייגער בייטאָג ווען דער אָרטיגער יודישער איינוואוינער ברוך הימעלפאַרב, 40 יאָהר אַלט, איז אַרויס אין הויף אַריין אָנשעפּען אַ וויאַדרע וואַסער פון דער ברונען, איז ער פער־טשעפּעט געוואָרען דורך בוטשינסקי'ן.

הימעלפאַרב האָט זיך אָבער געאיילט אָנצו־נעהמען וואַסער, איז דערויף בוטשינסקי אונטער־געלאָפען און נישט געלאָזט ה' בעהמען וואַסער און רופענדיג:

— פאַר אַ ייד איז נישטאָ קיין וואַסער.

הימעלפאַרב האָט איהם דערויף געענטפערט, אַז ער וועל איהם לאָזען צורוה און, אַז עס איז שוין צייט אויפצוהערען דעם פינסטערען טעראָר, וואָס בוטשינסקי וועגרעט אַן לגבי זיינע יודישע שכנים און אויב ב. וועט דאָס נישט אויפהערען, וועלען די יודישע איינוואוינער זיין געצוואונגען אונטערצו־נעהמען אַ געמיינזאַמע אַקציע געגען איהם, כדי זיך צו שיצען געגען זיינע כוליגאַנישע שטיק.

בוטשינסקי איז דאַן געוואָרען אין כעס, איז ער אַריינגעלאָפען צו זיך אין שטוב און באַלד אַרויסגעקומען צו לויפען מיט אַ האַק אין האַנד.

איידער נאָך הימעלפאַרב האָט בעוויזען צו ענטלויפען, איז שוין בוטשינסקי געשטאַנען נעבען איהם און מיט גרויס כעס דערלאַנגט הימעלפאַרב'ן אייניגע קלעפּ.

דער אומגליקליכער הימעלפאַרב איז געפאַלען אַ צובלוטיגטער אויף דער ערד, און אַ גוסס'דיגען צושטאַנד האָט מען איהם אָפּגעפיהרט אין שפּיטאַל, וואו ער איז אין אייניגע שעה אַרום געשטאָרבען.

דער מערדער בוטשינסקי איז אַרעסטירט געוואָרען.

צו דער פערלאָבונג פון

לייב טורקא (לאָדז)

מיט פרל. **געניא יאַקובאָוויטש** (סאָסנאָוויץ)

גראַטולירען און ווינשען אַ מזל טוב

פ. קערש און פרוי.

מזל טוב!

צו דער פערלאָבונג פון ה'

פנחס גערשענאָוויטש

מיט פרל. **סאַלאַ ביאַלעק**

ווינשט פיל גליק.

יולעק און זיגמונד פערעלמוטער.

Dr. ADAM

GROSGLIK

Al Kościuszki 27

tel. 51-78,

הויט- און העגעריישע קראַנקהייטען און ליבעספּיעל אינטעס.
נעמט אן פון 4—7 אין אָוונד

דאַנקזאַגונג.

די פערוואַלטונג פון טאָרג-און מאַרק-שטייערס

5 זאַוואַדזקאַ 5

דריקט אויס דעם בעסטען דאַנק דער טעאַטער-טרופּע „מאַרס", געוו. „שטערן" פאַר זייער אונטערשטיצונג לטובת דער מעדיצינישער הילף, ווי אויך דאַנקען מיר דעם ה' מיגדאַל מיט זיינע חברים, ה' ראָזענצווייג, די געבר. טישלער, ציטרין, דזשאַדעק, פרוי מאַשקאָוויטש, זילבערבערג און וואַקסבערג, דאָס וואונדער-קינד בעני דזשי־קאָב, אָנגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון ה' קרייצבערג, אויך דעם אָרקעסטער פון ה' הערמאַן בויגען.

פ"צעס מענדל מינץ. סעקרעטאַר פרענקעל.

8062

בעקאַנטמאַכונג.

דער פעראיין „עזרת אחים" אין לאָדז, פראַנציסקאַנער 30 מאַכט בעקאַנט, אַז אַזוי ווי מעהרערע פּערזאָנען האָבען זיך שוין אין פערשידענע אַנגעלעגענהייטען פעררופען אויפ'ן נאָמען פון אונזער פעראיין און זענען לחלוטין נישט אונזערע מיטגלידער און האָבען פון אונז קיין שום בעפאָלמעכטיגונג דערצו נישט געהאַט — אַז די דאָזיגע פּערזאָנען וועלען צוגעצויגען ווערען צו געריכטליכע פעראַנטוואָרטליכקייט.

גלייכצייטיג ערקלערען מיר, אַז אונזער פעראיין מישט זיך נישט אין קיין שום פרעמדע ענינים און פערטיידיגט נאָר די אינטערעסען פון אונזערע מיטגלידער.

8088

דער פעראיין פערזעהט זיינע דעלעגאַטען מיט ספּעציעלע בעפאָלמעכטיגונגען און דריבער ווערט געבעטען ביי יעדען פאַל צו פאָדערן ביי זיי אונזערע בעפאָלמעכטיגונגען. די פערוואַלטונג.

בעקאַנטמאַכונג.

די פערוואַלטונג פון לאָדזער

8047

יודישן חתונה-מוזיקער-פאַריין

מאַכט בעקאַנט דער גאַנצער לאָדזער יודישער בעפעלקערונג און אומגע־גענד, אַז פון זונטאַג, דעם 23/6 ד. י. וועט דער פעראיין זיך געפונען אויף דער זאַוואַדזקאַ 4, טעל. 64-58 אין אייגענעם לאָקאַל, וואו מיר נעהמען אָן חתונות צו מעסיגע פּרייזען.

דער פעראיין איז טעטיג יעדען טאָג, אַחוץ שבת און יום-טוב פון 11 אַ זייגער פאַרמיטאָג ביז 3 אַ זייגער נאָכמ. די פערוואַלטונג.

נאָך לאַנגע און שווערע ליידען איז נעכטען, דעם 20-טען יוני געשטאָרבען אין עלטער פון 67 יאָהר אונזער ליבע מוטער, גרויסמוטער און שוויגערמוטער נ"ע

טעמע האַסענבערג

(פון דערהיים וועלטמאַן)

די לויה קומט פאָר היינט, פרייטאָג, 11 אַ זייגער אין דער פריה פון טהרה-הויז אויפ'ן בית החיים, וועגען וואָס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די שווער געטראָפענע פאַמיליע.

8908

מיט שנעליגקייט, ווירט־שאַפטליכקייט און לייכטע פיהרונג צייכנען זיך אויס GMC-אַמניבוסען

זיי זענען די ענטשפּרעכענדסטע אַמניבו־סען פאַר פּוילישער גאַסען-פערהעלטנישען

דער אידעאַלער אַמניבוס מוז בעזיצען די גע־שווינדקייט פון אַ פּאַסאַזשיר-וואַגען ביי דער גרעסטער ווידערשטאַנדספעהיגקייט געגען די שלעכטע גאַסען־פערהעלטנישען. אַליין אין געדרענגסטען פערקעהר דאַרף די פיהרונג פון אַן אַמניבוס נישט האָבען די מינדעסטע שוועריקייטען. ווייטער מוז דער מאָטאָר זיין אויסערגעוועהנליך שפּאָרזאַם אין בענזין און אין אייל־פערברויך און נידריגע אונטערהאַלטונגס-קאָסטען-געברויכען.

די נייע מאָדעלען GMC אַמניבוסען ענטשפּרע־כען ז"י אַלע פערלאַנגען. זיי זענען מיט דעם בעקוועמען 6 צילינדערדיגען-Pontiac-מאָטאָר אויסגעפּערמיגט; די מאָדעלען T-30CB, T-40DB, T-42DB, בעזיצען דעם בעריהמטען 6 צילינדערדיגען Buick-מאָטאָר, וועמענס קראַפט איז מיט 12—15% דערהויבען געוואָרען. אַלע דאָזיגע מאָדעלען בעזיצען אַ ראַדשטאַנד פון 1,5 מ. כדי זיך די שלעכטע גאַסען די גרעסטע ווידער־שטאַנד-פעהיקייט און פעסטקייט ענטגעגענצוזעצען, איז דער ראַהמען פערשטאַרקט, די פאָדער-אַקס און קור־בעל-ווילע פערבעסערט. גלייכצייטיג גאַראַנטירען די 4 פּאַרוועטסגעגג און די פערשטאַרקטע פּיערראָד-ברעמ־זען די פולקאָמע פאָהר-זיכערקייט און די לייכטסטע פיהרונג.

אַ פּראָבע פון די דאָזיגע נייע מאָדעלען וועט ביי דעם נעכסטען אויטאָריזירטען דזשענעראַל מאָטאָרס-הענדלער אייך אַלע פעהיגקייטען פון דעם דאָזיגען אידעאַלען אַמניבוס פאַר די אויגען ווייזען.

לאַסט-אויטאָ-וועגען GMC

פּראָדוקציע: GENERAL MOTORS

עמפּפעהלט אויף גינסטיגע קויפס-בעדינגונגען די בעפולמעכטיגסטע פערטרעטונג אויף לאָדזער וואָיעוואודזטווע

„ELIBOR", Sp. Akc., Ł. J. BORKOWSKI

ŁÓDŹ, KILIŃSKIEGO 70, TEL. 172.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין

פרל. **רחל ליבהאַבער** (וואַרשאַ)

מיט ה' **יחזקאל רובינשטיין** (לאָדז)

ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט. זאָל וויער לעבענס-וועג מיט בלומען בע־צירט זיין. משה רובינשטיין און פאַמיליע.

Z intencji zaręczyn koleżanki naszej
p. **Ruty Zamlunżanki**
z p. **Pinkusem Szmerkowiczem**
życzymy szczęścia i różowej przyszłości
Koleżanki.

קרינוצע

Dr. Med. **Mikołaj Bornstein**

ספּעציאַליסט פון אינערליכע און פרויען-קראַנקהייטען פּראַקטיצירט היי-יאָהר ווי פאַריגעס יאָהר

— אין ווילע „BELMONT" —

ד"ר מ. קאַריש

צאָהן-אַרצט

זשעראָמסקיעגאָ 37

(פּאַנסקאַ)

נעמט אָן פון 1 ביז 2 נ"מ און פון 7 ביז 8 אָוועגד.

זונטאָג און חגא פון 12 ביז 2 נאָכמיטאָג.

פערלוירען געוואָרען אַ בלאַנקאָ-וועקסעל אויף 100 זל. אויסשטעלער פ. ריישאַן, זשירא מ. דאָקטאָרטשיק, — צאָהלבאַר דעם 10 יוני ד. י. דער וועקסעל ווערט ערקלערט פאַר אונגילטיג. אָבצוגעבען צו דאָקטאָרטשיק, בושע־זשינער 19.

7969

מאַשין-לעבער

ווערען אויסגענעהט

נאַרדמאַן ציגל-גאַס 29.

בעקאַנטמאַכונג.

אַלע פּערזאָנען, וועלכע בעזיצען פּראָ־טעסטען פון ה'

פישל באַזשיקאָווסקי

זגערזשער 21,

ווערען געבעטען זיך צו מעלדען צו ה' גאָלד־בערג פּלאַץ וואָלנאָשטשי 2, מאָנטאָג, דעם 24-טען ד. ח. 7 אַ זייגער אָוונד.

א גרופּע גלויביגע.

8908

צו דער ערשטער יאָהרצייט פון מיין אונפערגעסליכער פרוי, אונזערע טייערע און ליבע מוטער נ. ע.

אסתר רחל בינגעלמאַן

וועלכע קומט אויס היינט, פרייטאָג, וועט זונטאָג, דעם 22 יוני, 12 אַ זייגער בייטאָג אויפן בית החיים געשטעלט ווערען די מצבה, וועגען וואָס עס טיילען מיט אַלע קרובים, פריינד און בעקאַנטע.

די פאַמיליע.

גרויסע שרפה אין לעמבערג

לעמבערג, 20 (טעלעפאניש) היינט ארום 3 פארטאג איז אויפ'ן היגען מאקאל „פאראמשע" אויסגעבראכן א שרפה פון בענזין און נאפט.

נעכטען איז אנגעקומען צו די מאגאזינען פון דער ראפינעריע „גאליציא" צוגעשטעלט געווארען א ציסטערנע מיט נאפט, היינט פארטאג האט אן ארבייטער מיט א לאמפ אין האנד זיך דערנעהנטערט כדי איבערצופומפען די נאפט אין הויפט-רעזערוואר. פון לאמפ האט זיך אנגעכאפט די נאפט און די גאנצע ציסטערנע איז באלד געשטאנען אין פלאמען. די אנגעקומענע פייער-לעשער האבען זיך בעמיהט די ציסטערנע אפצורוקען, וואס ווייטער פון די מאגאזינען, כדי אפצוהיטען זיי פון פייער. מיט'ן לעבענס-געפאהר האבען די פייער-לעשער אפגערוקט דעם וואגאן קוים אויף א 15 מעטער, ווייטער האט מען עס נישט געקענט טון, וויל דער וועקסעל איז געווען פערשלאסען אויף א שליסעל. דאס פייער האט זיך איבערגעווארפען אויפ'ן הילצערנער שאפע און ס'האט זיך אנגעכאפט דער בענזין און נאפט, וואס האבען זיך דארט געפונען אין דרייפעסלעך.

באלד האבען זיך אנגעכאפט די 3 גרויסע רעזערוואארען, אין וועלכע ס'האבען זיך געפונען ביז 140,000 ליטער בענזין און נאפט. צוליב דעם אומפאנג פון דער שרפה האט מען נישט געקענט אפילו טראכטען וועגען ראטעווען עפעס פון פייער. די ברענענדע שטראמען נאפט און בענזין האבען זיך געלאזט אין דער ריכטונג פון די וואוינונגס-הייזער אויף „נאווע זניעשעניע", דאס ארויסגעשיקטע מיליטער האט אנגעהויבען צו שיטען א וואל, כדי אויף אזא אופן נישט לאזען צו פערשפרייטען זיך דעם פייער אויסער די גרעניצען פון וואקזאל. ס'האבען אפגעברענט די 140,000 ליטער בענזין און נאפט, 2 ציסטערנעס נאפט, 30 פעסלעך בענזין, די היזקות אין בענזין און נאפט נישט אריינרעכענענדיג די אפגעברענטע געביידעס בעטרעפען איבער א האלבען מיליאן זלאטיס.

* * *

נאר א דאנק דער העלדישקייט פון די פייער-לעשער איז צו פערדאנקען, וואס דאס פייער האט זיך נישט איבערגעווארפען אויף די נאפט-סקלאדען פון א שכנות'דיגער פירמע. דער נאהנטסטער וואסער-רעזערוואר האט זיך געפונען אויף א מהלך פון 1200 מעטער, די פייערלעשער האבען איינגעלעגט א שלויך אויף דער גאנצער לענג, כדי צו ברענגען די וואסער צום ארט פון דער שרפה.

די שרפה איז איינגעלאשען געווארען אינדערפריה.

בעזוך פון רעכטע פועלי-ציון ביי וואנדערוועלדען

ווארשא, 20 (טעלעפאניש) א דעלעגאציע פון די רעכטע פועלי ציון האט היינט בעזוכט וואנדערוועלדען און מיט איהם אפגעהאלטען א לענגערע קאנפערענץ וועגען ארבייטענדען ארץ-ישראל. אין דער דעלעגאציע האבען זיך בעטייליגט אינזש רייס, בן-צבי, ד"ר פעקער. שפעטער האט די רעלעגאציע בעזוכט דעם פארזיצער פון דער לייבאר-פארטיי אין ענגלאנד, קרימפ און מיט איהם קאנפערירט וועגען א רייהע אקטועלע ענינים.

בלאק פון „התאחדות" און „השומר הצעיר"

ווארשא, 20 (יטא טעלעגראפיש) „התאחדות" און „השומר הצעיר" האבען געשלאסען א בלאק פאר די וואהלען צום 16 ציוניסטישען קאנגרעס.

אפגעלעגט דעם צוזאמענפאהר פון „טאז"

ווארשא, 20 (יטא טעלעפאניש) דעם 30 יוני און ערשטען יולי האט געזאלט אין ווארשא פארקומען דער אלפוילישער צוזאמענפאהר פון „טאז", צוליב דער קראנקהייט פון פארזיצער ד"ר גרשון לעווין, איז דער צוזאמענפאהר אפגעלעגט געווארען.

ארום דער יודישער אגענץ

ווארשא, 20 (יטא טעלעפאניש) נעכטען איז פארגעקומען א פרעסע-קאנפערענץ אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. ס'איז מיטגעטיילט געווארען אז דעם 23 ה. ח. וועט זיך צוזאמענקומען די איניציאטיוו-קאמיסיע אויף צו בעשטימען די פוילישע מיטגלידער פון דער יודישער אגענץ.

הלוואות פאר דער לאנד-ווירטשאפט

ווארשא, 20 (טעלעפאניש) אין די רעגירונגס-קרייזען איז ענטשטאנען א פראיעקט צו שאפען דורך דער פערמיטלונג פון א רייהע בענק (פריוואטע און מלוכה'שע) א קורצטערמיניגע הלוואה פאר די לאנדווירטען, כדי זיי זאלען נישט זיין געצוואונגען צו פערקויפען זייערע נייע תבואות, איידער זיי וועלען אויספערקויפען זייערע איצטיגע זאפאסען. דאס ארויסלאזען נייע תבואה אויפ'ן מארק וואלט נאך מעהר פערקלענערט די פרייזען אויף תבואה, וואס זענען אזוי אויך גענוג נידריג.

די ווארשעווער האנדעלס באנק זאל אויף דעם צוועק קענען שאפען אין אויסלאנד א קרעדיט פון 80 מיליאן זל. די באנק גאספאדארסטווא קראיאוועגא בעמיהט זיך וועגען א קרעדיט פון 60—40 מיליאן זל. און געוויסע סומען זאל אויך דערויף אסיגנירען די באנק פאלסקי.

ווען און אויף וועלכע בעדינגונגען וועט טראצקי אריינגעלאזט ווערען קיין ענגלאנד

לאנדאן, 20 (ספ. טעל.) די ענגלישע רעגירונג האט דורך א פערמיטלער אין קאנסטאנטינאפאל מיטגעטיילט טראצקין, אז זי וועט דערמייל אין פערלויף פון די נאהנטסטע 3 חדשים איהם נישט ארויסגעבען קיין איינרייזע ערלויבניש נאך ענגלאנד און אז אין די נאהנטסטע 3 חדשים קען טראצקי בענייען זיין ביטע וועגען אן איינרייזע ערלויבניש. דערביי דארף טראצקי זיך פערפליכטען, אז וואוינענדיג אין ענגלאנד וועט ער נישט דרוקען קיין ארטיקלען אין דער ענגלישער פרעסע, וועט נישט אויפהאלטען קיין נאהנטע בעציהונגען מיט דער ענגלישער קאמוניסטישער פארטיי און וועט נישט שאפען קיין ארגאניזאציעס פון זיינע אנהענגער אויף צו פיהרען א קאמף מיט דער אפיציעלער פאליטיק פון סטאלינ'ן.

עלעקטרישע באטעריען פון אנ'אונגעהייעריגער קראפט

נייע ערפינדונג פון אנ'אירלענדער

לאנדאן 20 (ספ.טעל.) דא איז עפענטליך דעמאנסטרירט געווארען אנ'ערפינדונג פון א יונגען דובלינער טעכניק דזשעמס דרום וועלכער האט ערפינדען אנ'עלעקטרישע באטעריע וואס קען פערזיכערען א גענוגענדען זאפאס ענערגיע אויף צו בעוועגען א צוג פון אנ'אייזענבאהן אויף 100 קילאמעטער.

די באטעריען וועלען אנגעווענדעט ווערען אויף די אייזענבאהנען אין אירלאנד.

די אירלענדישע רעגירונג האט אפגעקויפט דעם פאטענט און דאס רעכט אויסצוארבייטען די באטעריען.

נישט בעשטעטיגט דעם נייעם סטאטוט פון קאאפעראטיוזען-פערבאנד

ווארשא, 20 (י.ט.א. טעלעגראפיש) דאס אינערן-מיניסטעריום האט נישט בעשטעטיגט דעם נייעם סטאטוט פונ'ם יודישען קאאפעראטיווען-פערבאנד. אלע ראיאן-צוזאמענפאהרען וועלכע האבען געזאלט פארקומען זונטאג דער 23 ה. ח. זענען אפגערופען געווארען. דער לאנד-צוזאמענפאהר וועט פארקומען דעם 30 ה. ח. אויפ'ן יסוד פונ'ם ביז-איצטיגען סטאטוט.

לעגיסלאטיווער ראט אין א"י

ירושלים, 20 (יטא טעלעגראפיש) די געוועהנליך גוט אינפארמירטע אראבישע צייטונג „על הקדם" טיילט מיט, אז אין די מאסגעבענדע קרייזען איז אנגענומען געווארען א בעשלוס צו שאפען א לעגיסלאטיווען ראט אין א"י לויט'ן מוסטער פון איראק און עבר הירדן.

ווי דער יטא קארעספאנדענט דערוויסט זיך איז אזא בעשלוס נישט אנגענומען געווארען נישט אין ירושלים און נישט אין לאנדאן, בכלל איז אין די רעגירענדע קרייזען נישטא קיין בעגייסטערונג פארן דאזיגען פראיעקט.

פאשיזם אין ליטע

קאוונא, 20 (ספ. טעל.) דער צוזאמענפאהר פון דער רעגירונגס-פארטיי האט בעשלאסען איבערצובויען ליטע אויפ'ן מוסטער פון א פאשיסטישער מלוכה. אנשטאט דעם ביז-איצטיגען סיים וועט גער שאפע ווערען א נאציאנאלע טאריפא מיט רעכט פון א גרינדונגס-פערזאמלונג. די ארגאניזאציעס פון „אייזערנעם וואלף" און די שאוליסטען וועלען צוזאמענגענאסען ווערען אין איין ארגאניזאציע און פון זיי וועט געבילדעט ווערען די פאלקס-מיליץ, דאס מיליטער וועט בלייבען ווי ביז-איצט.

די טמוטניקעס וועלען ארגאניזירען זייער פארטיי ווי ביי די קאמוניסטען און זייערע מיטגלידער וועלען בעקומען פאליטישע פריווילעגיעס.

די ביז-איצטיגע צאהל מיטגלידער (6000) וועט פערגרעסערט ווערען לויט די בעדערפענישען פון דער מלוכה. די טאוטוניקעס פארטיי איז גרייט מיטצוארבייטען מיט די כ. ד. אויפ'ן קולטורעלען געביט און מיט די פאלקיסטען — אויפ'ן ווירטשאפטליכען. ראנגענען יעדער ארט פאליטישע מיטארבייט מיט אנדערע פארטייען ווערט אויסגעשלאסען.

באהן-קאטאסטראפע מיט מענשליכע קרבנות אין בעלגיען

בריסעל, 20. (ספ. טעל.) אין מזרח פלאנדריען, ביי גראמאן, האט זיך אראפגערוקט די ערד פונ'ם אייזענבאהן-פלאנט. דער לאקאמאטיוו פונ'ם צוג האט זיך אויסגעדרעהט קוואר פונ'ם וועג. אין דער זעלבער צייט איז פון דער צווייטער זייט אנגעלאפען אנ'ארבייטער-צוג פון גאנצאווי און איז ארויפגעפאהרען אויפ'ן אויסגעדרעהטען לאקאמאטיוו. עטליכע וואגאנעס זענען צושמעטערט געווארען. ביז איצט זענען שוין פון אונטער די חורבות ארויסגענומען 8 דערהרג'עטע און 15 שווער פערוואונדעטע.

געפונען אייזען-רודע ביי בוסק

קיעלץ, 20 (טעלעפאניש). מיט א צייט צוריק זענען אין בוסק ענדעקט געווארען שוועבעל-בליי און שוועבעל-אייזען. איצט האט מען אויפ'ן באדען פון פראנציששעק ליס אין בילעסאוו ביי בוסק זיך אנגעשטויסען אויף אייזען-רודע. דאס אינערן-מיניסטעריום האט ארויסגעשיקט אויפ'ן ארט א ספעציעלע אויספארשונגס-קאמיסיע.

שוהלען פערוואנדעלט אין ארבייטער-קלובען

מאסקווא, 20 (י.ט.א. טעלעגראפיש) אין קאוואן, יעווּפּיטאריע, אומאן און קלינצי און אנד. שטעט זענען די שוהלען פערוואנדעלט געווארען אין ארבייטער-קלובען. פראסקוראוו זאלען 6 שוהלען צוגענומען ווערען אויפ'ן זעלבען צוועק.

אין אפגאניסטאן שלאגט מען זיך ווידער

דאס מאל-האביבולא מיט נאדיר-כאן

ריגא 20 (אטע) פון מאסקווא טיילט מען מיט אז לויט מיטטיילונגען פון אפגאניסטאנישער גרעניץ-שטח האט זיך די סיטואציע דארט ווידער פערשארפט. אין גארדע, וואו ס'געפינט זיך דער שטאב פון האביבולעס געגנער נאדיר-כאן איז פארגעקימען א בעראטונג פון די שבטים וועלכע זענען פיינדליך געשטימט צו האביבולא.

א דעלעגאציע פון האביבולא'ס אנהענגער האט פארגעשלאגען נאדיר-כאן, אז ער זאל אננעמען דעם אמט פון פרעמיער אין האביבולא'ס רעגירונג און צוריקבעקומען זיין קאנפיסקירט פערמעגען.

נאדיר-כאן האט דעם פארשלאג נישט אנגענומען און די בעראטונג האט בעשלאסען ווייטער צו קעמפען מיט האביבולא און מארשירען אויף קאבול.

אנטיסעמיטען-העלדען-ריטער אין אונגארן

בודאפעשט, (י.ט.א.) דער אונגארישער רעגענט הארטי האט נאמינירט דריי פיהרער פון די אונגארישע אנטיסעמיטען געמבעס, העזשאס און הירז אלס ריטער פון דער העלדען-קאפיטולע. די דאזיגע נאמינאציע האט ארויסגערופען ערטוישונג אפילו אין די קרייזען פון דער נישט-יודישער דעמאקראטיע.

איהר וועט שטוינען

איבער דער זיכערער ווירקונג פון

LESCHNITZER

קרעם און זייף

ביי דער בעזייטיגונג פון

זומער-שפרינגלעך

און לעבער-פלעקער

צו בעקומען אין אפטייקען און סקלאד-אפטעטשנעס. קרעם 3.15, זייף 30 2 זל. וואו נישט, דירעקט פון

Apotheker Drancz & Co. Bielsko.

עלטערן ערמארדעט זייערע אייגענע קינדער

בערלין, 20 (ספ. טעל.) ווי מ'טיילט מיט פון האמבורג איז אין הארנעבורג פארגעקומען א שוידערליך פערברעכען. די איינוואוינער פון א הויז האבען אין דער נאכט דערהערט שרעקליכע קינדער געשרייען, וועלכע האבען שפעטער אויפגעהערט. ווען די איינוואוינער זענען אריין אין שטוב האבען זיי דערזעהען ליגען 2 טויטע קינדער, א יונגעלע פון 3 יאהר און פון 1 יאהר. די קינדער זענען דורך די עלטערן הער'הרג'עט געווארען מיט גומענע שטעקענס און צושניטען געווארען מיט א ספעציעלער שער.

די אויספארשונגס האט פעסטגעשטעלט, אז די עלטערן סטעפענס זענען געווען זייער אבערגלויביג און פלעגען אפט „ארויסטרייבען דעם טייוועל" פון די קינדער, דערביי זיי שרעקליך פייניגען.ביידע סטעפענס זענען ארעסטירט און אפגעגעבען אונטער א מעדיצינישער אבסערוואציע אין א היילאנשטאלט פאר נייסטיג קראנקע.

חיפה'ער פארט-בוי

ירושלים (יט"א) „הארץ" טיילט מיט, אז די רעגירונג האט בדעה צו בעשעפטיגען 35 פראצ. יודישע ארבייטער אין עפענטליכע ארבייטען, בעזונדערס אין די פארט-בוי ארבייטען אין חיפה. אין דער שטיין ברעכעריי פאר די חיפה'ער פארט-ארבייטען זאלען אלס פראבע ארגאניזירט ווערען 2 ארבייטער-גרופען, א יודישע און נישט-יודישע, כדי זיך צו איבערצייגען וועגען די לייסטונגען און ארבייטס-פעהיגקייט פון יעדער גרופע, ווי מען גיט איבער, פאדערט די ציוניסטישע עקזעקוטיווע צו בעשעפטיגען 50 פראצ. יודען ביי עפענטליכע ארבייטען.

די ציהונג פון דער לאטעריע

1-טער טאג

הויפט-געווינסען

75,000 זל. — 180822.

35,000 זל. — 94065.

5,000 — 67939.

15,000 זל, — 47448.

2,000 — 9973, 39107.

1,000 — 23653 79367 107499 162168.

600 זל. 5828 42426 109208 154938.

500 זל. — 37038 77454 82785 111746 162248.

400 זל. — 22426 72381 84648 91443 93805 98490 105440 137494 142406 150202 153405 164663 173715 177264 178485.

300 זל. — 406 15438 16780 17703 47493 52031 954 59245 63787 65568 68223 73936 77121 747 86106 95580 96464 99468 106761 115911 118469 128520 130499 139878 142731 165507 169558 178170.

2-טער טאג

10,000 זל. נומ. 26735.

5,000 זל. נומ. 39335.

2,000 זל. נומ. 133988.

1,000 זל. נומ. 168400.

600 זל. נומ. 6100 168832.

500 זל. נומ. 41117 46438 107833 114506.

400 זל. נומ. 28787 43445 49770 92990 182183.

300 זל. נומ. 7710 8469 9394 17117 22806 27462 37730 38272 41132 49789 57513 71023 75688 117006 130184 132098 132613 133241 137535 148910 153826 160690 176847 179044.

שלום אש ענטפערט לעאָ מאָצקינ׳ען

איך האַלט זיך אָן שטאַנדפּונקט פון די נביאים: „ווען אפילו אַ אונגערעכטיגקייט זאָל מיין פאָלק נוצען ברענגען, דאַרף מען זיין געגען איהר" — ערקלערט שלום אש

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם אַרויסטריט פון ה׳ לעאָ מאָצקין, פּרעזידענט פון קאָמיטעט פאַר די רעכט פון די יודישע מינדערהייטען, וועגען דעם פּראָטעסט־מיטינג געגען די לעמבערגער געשעהענישען, וואָס מיר האָבען איבערגעדרוקט פון „פאַריזער היינט" אין אונזער נעכטיגען נומער — האָט שלום אַש אויפגענומען אַ פאַרשטעהער פון „פאַריזער היינט" און אָבגעגעבען פאָלגענדע ערקלערונג:

— איך בעטראַכט פריינד ה׳ לעאָ מאָצקינ׳ס אַרויסטריט אַלס נישט אין איינקלאַנג מיט דעם בעשלוס, וואָס איז געוואָרען אָנגענומען אויף דער זיצונג פון ראַט פאַר די רעכט פון די יודישע מינדערהייטען. איך האָב נישט די עהרע צו בעלאַנגען צו דעם ראַט. איך בין אָבער צוגעצויגען געוואָרען צו דער זיצונג צוליב איהר וויכטיגקייט. אויף דער זיצונג, אין וועלכער עס זענען געווען אַנוועזענד פּראָפ. ווישניאַק, דר. מ. קריינין, ראַפּרי און אַנדערע איז געוואָרען אָנגענומען אַ איינהייטליכער בעשלוס צו זעהען צו ווירקען מיט אַלע מעגליכקייטען אויף די איניציאַטאָרען פון דער פּראָטעסט פערזאַמלונג, אַז זיי זאָלען זי צוריקרופען אַלס אַ געפעהרליכע. אין פאַל אָבער, ווען די איניציאַטאָרען וועלען נישט וועלען צוריקרופען די פערזאַמלונג, זאָל דער קאָמיטעט פערעפענטליכען אַ ערקלערונג, אין וועלכער עס זאָל קומען צום אויסדרוק אונזער אָנערקענונג פאַר דער האַלטונג פון דער פּוילישער רעגירונג און פון דער פּוילישער עפענטליכער מיינונג בעת די טרויעריגע געשעהענישען און איינציטיג אויסדריקען אונזער פּראָטעסט און טיעפסטע פעראַכטונג פאַריגע עלעמענטען, וועלכע האָבען די געשעהענישען אַרויסגערופען צום שאָדען נישט בלויז פאַר יודען, נאָר אויך פאַר זייער אייגען לאַנד, עס איז מיר איבערגעגעבען געוואָרען אָנצושרייבען די ערקלערונג, וועלכע זאָל רעדאַגירט ווערען פון אַ אויסגעקליבענע קאָמיסיע.

מיר זענען אָבער באַלד איבעראַשט געוואָרען פון די שרייענדיגע פּלאַקאַטען, איבער די גאַסען, אין וועלכע עס ווערט מיטגעטיילט וועגען 40 פערזאַמלונגען, אַ ציפער, פאַר וועלכער קיינער קאָן נישט נעהמען אויף זיך די אחריות פאַר איהר ריכטיגקייט און אַנדערע שרייענדיגע רעקלאַמע מאַכענדיגע אויפשריפטען, וועלכע זענען לחלוטין נישט אין איינקלאַנג מיט דער ווירדיגער האַלטונג וואָס איז אַמווייניגסטען פון אונזער זייט געווען צו ערוואַרטען.

דעמזעלבען אָוונד האָבען מיר געהאַט דעם כבוד צו טרעפען זיך צופעליג מיט דר. ווייצמאַן, ביי וואָס עס זענען אויך געווען אַנוועזענד אַזעלכע פעראַנטוואָרטליכע פּערזאָנען ווי י. א. ניידיטש און טאַקע לעאָ מאָצקין אַליין. דער ענין, וועגען דעם פּראָטעסט־מיטינג, כאָטש נישט אָפיציעל, איז ברייט אַרומגערעדט געוואָרען; און עס איז געוואָרען פון אַלעמען אַרויסגעזאָגט די מיינונג, אַז דער פּראָטעסט־מיטינג איז שעדליך, נישט גערעכט, און מען דאַרף זעהן צו ווירקען מיט אַלע מעגליכקייטען איהם צו פערמיידען. מיר זענען שוין אָבער געוואָרען אַוועקגעשטעלט פאַר אַ געשעהענעם פאַקט פון די אַפישען. עס איז נישט געווען צו ערוואַרטען, אַז די איניציאַטאָרען וועלען צוריקרופען דעם מיטינג. ווי ער איז טאַקע נישט צוריקגערופען געוואָרען.

ווי ערשטוינט בין איך אָבער געוואָרען אויפן צווייטען טאָג, אַנשטאָט צו געפינען אין דער צייטונג די ערקלערונג פון דערמאָנטען ראַט, אַזוי ווי עס איז געוואָרען בעשלאָסען אויף אונזער זיצונג, — האָב איך אָנגעטראָפען פריינד מאָצקינס אפשר זעהר פּאָליטישען, אַרומגעטראַכטען אויסגאַנג פון דער לאַגע, אָבער נישט דעם קלאָרען בעשלוס, וועלכען מיר האָבען אָנגענומען.

איך וויל ערקלעהרען, אַז אויך איך בין געגען מאַכען פּאָליטיק פון פּאָגראָמען. מיין שטעלונג אין דער פראַגע איז נישט געוואָרען דיקטירט פון קיין שום שטאַנדפּונקט פון נוצען אָדער נישט־נוצען, וואָס אַזאַ פּראָטעסט־פערזאַמלונג קאָן ברענגען, נאָר פון איין איינציגען שטאַנדפּונקט: גערעכט, אָדער אונגערעכט, און וועגען דער אונגערעכטיגקייט פון אַזאַ פערזאַמלונג, אין דעם רעקלאַמענדיגען אופן, ווי זי איז פערופען געוואָרען, איז ביי מיר קיין שום ספק נישט.

אָבער אויך דער נוצליכער שטאַנדפּונקט איז נאָך זעהר אין ספק, עס איז מיין פעסטער גלויבען, אַז דאָס וואָס עס איז אונגערעכט קאָן קיין נוצען נישט ברענגען, נאָר שאַרען, פריינד מאָצקין דערמאָנט אין זיין דערקלערונג, אַז פּראָטעסטען זענען דער שטאַרקסטער אינסטרומענט אין קאַמף געגען פּאָגראָמען. עס איז אָבער אויך אַ שטעקען מיט צוויי עקען. נישט נאָר דער געגען וועמען מען פּראָטעסטירט, ליידט אין אָנזעהן, נאָר אויך דער וואָס פּראָטעסטירט, ליידט אין אָנזעהן פאַר דער אויסערליכער וועלט. עפּעס קלעבט זיך דאָך צו צו איהם. יעדענפאַלס איז עס אַ אינסטרומענט, וועלכער רייבט זיך שנעל אויס. וואָס פאַר אַ אָבקלאַנגען האָבען געהאַט אונזערע פּראָטעסט־פערזאַמלונגען אַמאָל און וואָס האָבען זיי היינט? אַ חוץ דער יודישער גאַס, און די, וועלכע זענען פערינטערעסירט פון זיי פאַר זיך פּאָליטישע נוצען צו ציהען — פערשטענדליך האָבען זיי די יודישע ליידען אין זינען ווי דעם פאַר אַ יאָהריגען שניי און ביי דער ערשטער געלעגענהייט וועלען מיר זיך דאַרפען ווענדען טאַקי געגען זיי אַליין אויך — אַ חוץ אָט די, אויף וועמען מאַכט עס אַן איינדרוק?

דורך דעם דאַרף מען מיט פּראָטעסט פערזאַמלונגען זיין זעהר פאָרזיכטיג און עס נישט צו פיל אויסנוצען און זיך בענוצען דערמיט טאַקע נאָר אין אויסערליכע פאַלען.

אָנגענומען אפילו, ווי פריינד מאָצקין זאָגט, אַז עס איז דער שטאַרקסטער אינסטרומענט — בעדאַרף מען דאָך נישט גלייך אונזער גרויסע „בערטע" אין פעלד אַרויספיהרען, ביי יעדער געלעגענהייט!

יעדענפאַלס האַלט איך זיך ביי מיין מיינונג, אַז די איצטיגע פּראָטעסט־פערזאַמלונג, ווי זי זאָל נישט אויספאַלען, איז אונגערעכט און שעדליך, ווייל אַזוי ווי איך האָב ערקלערט אין אָנהויב, איז מיין געוויסען נישט דיקטירט געוואָרען אין דעם פאַל פון דעם נוצען, וואָס ער וועט ברענגען אונזער פאָלק, נאָר פון דעם שטאַנדפּונקט פון גערעכטיגקייט. און אין דעם בין איך נישט מסכים מיט דעם פסוק פון די ענגלענדער, וועלכער זאָגט: „מיין לאַנד, גערעכט, אָדער אונגערעכט". — איך האַלט זיך גיכער אָן שטאַנדפּונקט פון די נביאים: „ווען אפילו אַ אונגערעכטיגקייט זאָל מיין פאָלק נוצען ברענגען, דאַרף מען זיין געגען איהר".

וויטערדיגע סטודענטען־אומרוהען אין ווין

פיל פערוואונדעטע און אַרעסטירטע סטודענטען

ווין. (אַטע) היינט דאָנערשטאָג נאָכמיטאָג איז אין דער ווינער אוניווערזיטעט ווידער געקומען אומרוהען. די פעלקישע סטודענטען האָבען איינגעאָרדנט אַ פּראָטעסט־פערזאַמלונג. סטודענטען פון אַנדערע הויך־שולען האָבען געוואָלט אַריין אין דער אוניווערזיטעטס־געביידע, כדי אָנטיילצונעהמען אין דעם מיטינג, די אוניווערזיטעטס־מאַכט האָט אָבער דערצו נישט געוואָלט דערלאָזען און ס׳איז געקומען צו אַ געשלעג צווישען די סטודענטען און דער וואַך, דער וואַך איז געלונגען צו שליסען דאָס טויער פון אוניווערזיטעט און די סטודענטען נישט אַריינצולאָזען.

ווין. (אַטע) בעת די היינטיגע סטודענטען־אומרוהען האָבען די נאַציאָנאַליסטישע סטודענטען געפאָדערט די רעזיגנאַציע פון רעקטאָר, די קאַנצעלאַריע פון רעקטאָר איז אַ צייט לאַנג בלאָקירט געוואָרען דורך די נאַציאָנאַליסטען. די גרויסדייטשען האָבען זיך פערהאַלטען נייטראַל. ס׳איז אויך געקומען צו אַ צוזאַמענשטויס מיט דער פּאָליציי, פיל סטודענטען זענען פערוואונדעט געוואָרען, פיל זיינען אַרעסטירט געוואָרען. די אומרוהען זענען אויסגעבראָכען צוליב דער בעזייטיגונג פון די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע סטודענטען פון אוניווערזיטעט.

רעקטאָראַט פון ווינער אוניווערזיטעט קעמפט ענטשידען געגען די סטודענטען־כוליגאַנעם

ווין. (יט"א) דער רעקטאָר פון ווינער אוניווערזיטעט האָט ערקלערט פאַר פּרעסע־פאַרשטעהער, אַז די אוניווערזיטעט־מאַכט איז ענטשלאָסען ענערגיש צו בעקעמפען די עלעמענטען פון דער סטודענטענשאַפט, וואָס זענען גורם צו אומרוהען. עס איז אומעגליך צו מאַלעריען דעם טעראָר פון די האַקענקרייצלער. אַלס אַן אַקציע פון אַ פערשווינדענער מינדערהייט געגען דעם גאַנצען אוניווערזיטעט, בעזונדערס ווייל די האַקענקרייצלערס־סטודענטען פּראָוואָצירען גוואַלד־טאַטען געגען די קאָרעקטע סטודענטען־ציוניסטען. די אוניווערזיטעט מאַכט וועט דעריבער מיט אַלע מיטלען שיצען די שטודירענדע יוגענד. אָהן אונטערשיד פון נאַציאָנאַליטעט געגען די אַרויסטרעטונגען פון די האַקענקרייצלער.

וועגען וואָס האָט סער טשענסעלאָר גערעדט

מיט די יודישע דעלעגאַציעס פאַר זיין אַרויספאָהרען אויף אורלויב?

ירושלים. (יט"א) פאַר׳ן אַרויספאָהרען אויף אורלויב האָט דער נציב־העליון פון ארץ־ישראל, סער טשענסלאָר אויפגענומען, ווי מיר האָבען שוין טעלעגראַפיש מיטגעטיילט, דריי יודישע דעלעגאַציעס: פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע מיט ה׳ כאַקער בראָש, פון ועד־הלאומי בראָש מיט ה׳ יעקב טהאָן, און אַ דעלעגאַציע פון דער דירעקציע פון דער ארץ־ישראל־אויסשטעלונג.

ווי עס דערוויסט זיך די יודישע טעלעגראַפען־אַגענטור, האָט ה׳ אַרי סאַקער בעקומען זייער וויכטיגע פערזיכערונגען וועגען דעם ענין פון כותל מערבי. דער נציב העליון האָט איהם איבערגעגעבען אַז די רעגירונג בעטראַכט די מעגליכקייט פון ראַדיקאַלע ענדערונגען אין זעלבסטפערוואַלטונגס־געזעץ, בעזונדערס בנוגע דער ירושלים׳ער מוניציפּאַליטעט, עס איז אויך בעריהרט געוואָרען די פראַגע פון בעשעפטיגען אַ גרעסערע צאָהל יודען נישט בלויז אין דער אַדמיניסטראַציע, נאָר אויך אין עפענטליכע אַרבייטען. בעת זיין בעזוך אין לאָנדאָן — האָט סער טשענסלאָר איבערגעגעבען דעם ה׳ סאַקער — וועט ער אין קאָלאָניאַל־אַמט בעריהרען אַ ריי פראַגען פון פּאָליטישען לעבען אין ארץ־ישראל. צוו. אַנד. אויך די אַראַבישע פאָדערונג וועגען צונויפרופען אַ לעגיסלאַטיווען ראַט פון ארץ־ישראל. וועגען דער לעצטער פראַגע האָט ה׳ סאַקער זיך אָבגעהאַלטען צו דיסקוטירען מיט׳ן נציב־העליון.

די דעלעגאַציע פון „ועד הלאומי" האָט בעריהרט די פראַגע פון דער ארץ־ישראל גרעניץ־וואַך, אין וועלכע יודען זענען נישט פערטרעטען. די פאַרשטעהער פון ועד־הלאומי האָבען אויך אינטערווענירט וועגען איינשטעלען אַזעלכע בעדינגונגען אין דער פּאָליציי־דינסט, וואָס זאָל מעגליך מאַכען די רעקרוטירונג פון אַ גרעסערער צאָהל יודישע פּאָליציאַנטען. די דעלעגאַציע האָט אויך אויפמערקזאַם געמאַכט דערויף, אַז די צאָהל יודישע פּאָליציי־פונקציאָנערען ווערט כסדר אַלץ קלענער. בנוגע דעם ענין האָט סער טשענסעלאָר ציטירט די מיינונג, וואָס איז זיינער צייט אויסגעדריקט געוואָרען דורך לאָרד פּלומער, און אויסגעדריקט זיין בעדויערונג, אַז ענדערען די בעדינגונגען ביים רעקרוטירען פּאָליציאַנטען איז אומעגליך, הגם די רעגירונג בעמיהט זיך איפריג אָנצונעהמען ענטשפּרעכענדע יודישע פּאָליציי־פונקציאָנערע.

דער דעלעגאַציע פון דער ארץ־ישראל אויסשטעלונגס־דירעקציע האָט סער טשענסעלאָר פערזיכערט, אַז ווילענדיג אין ענגלאַנד וועט ער שטודירען די מעגליכקייטען פון אַ גרעסערן אָנטייל פון בריטישע פירמעס אין די צוקונפטיגע ארץ־ישראל־אויסשטעלונגען.

דער יודישער גבור זעליג פּאַשאַף

וואָס ער דערצעהלט פאַר׳ן „נייעם פאָלקסבלאַט"

3.

— אָבער וואָס טוט מען? ווי גיט מען זיך אַן עצה מיט אַזאַ גרויסען צווילדעוועטען פּובליקום?

און מיר איז איינגעפאַלען אַ געדאַנק, איך בין צוגעלאָפען צו דעם ריכטער און איהם עפּיס געזאָגט אין שפּאַניש. ער האָט גלייך זיך אַוועקגעשטעלט אויף אַ באַנק און הויך אויפ׳ן קול אויסגעשריגען צום פּובליקום:

— פּאַשאַף זאָגט, אַז אַזאַ שטאַרקער רינגקעמפער, ווי גאָנסהאַלווער איז נאָך נישט פערהאַן אויף דער גאַנצער וועלט. פּאָרטוגאַליען קען זיין שטאָלץ וואָס מאַנועל גאָנסהאַלווער איז אַ פּאָרטוגעזער.

די ראַזיגע ווערטער האָבען שטאַרקער געווירקט ווי יעדע אַנדער אַרט פערטיידיגונג. דער עולם האָט זיך גלייך צוריקגעצויגען אויף זייערע ערטער און די צירק־פאָרשטעלונג איז רוהיג דערגאַנגען ביז׳ן סוף.

— איך האָב ספּעציעל איך דערצעהלט דעם לעצטען פאַקט — זאָגט פּאַשאַף, כדי צו ווייזען אויף ווי ווייט דער נאַציאָנאַלער מאָמענט שפּילט אַ ראָל אין די רינג־קאַמפען. און דאָס נישט נאָר צווישען פּובליקום, נאָר בעת׳ן קאַמף אַליין איז אָפּהענגיג דער מוט און ווילען צום זיגען פון דער נאַציאָנאַלער אָנגעהעריגקייט פון׳ם זיגער, הגם די ספּאָרט־בעוועגונג אַלס אַזעלכע בעמיהט זיך די ראַזיגע געגענזאַצען אין די פערמעסטונגען אויסצומיידען.

— איך האָב שוין דעם ראַזיגען נאַציאָנאַליזם געפיהלט אויף מיין אייגענע הויט. דאָס איז געווען פאָריגען יאָהר, בעת מיינע רינג־קאַמפען אין פּויזען, פערשטעהט זיך, אַז אויך דאָרט האָב איך מיך נישט ערלויבט, אַנדערש צו אַפּישירען ווי דער יודישער „טשעמפּיאָן" איך בין אַרויסגעטרעטען אין די בלוי־ווייסע האַרבען, דער טורניר איז אויסגעפאַלען זעהר גינסטיג פאַר מיר און איך האָב בעזיגט איין אַטלעט נאָכ׳ן צווייטען. צום שלימזל זענען צווישען די רינג־קעמפער געווען פיל פּאָלאַקען און אויך זיי האָב איך בעקעמפט. דאָס פּוזנער פּובליקום איז געווען וואַהנזיניג, די ערשטע אָווענדען האָט מען צווישען פּובליקום בלויז שטיל געמורמעלט, דאַן האָט מען שוין געהאַט פערשידענע בעליידיגענדע אויסרופען געגען יודישען אַטלעט, דאַן איז שוין נאָ דיעדען מאָל, ווען איך בין אַרויס דער זיגער געקומען צו אַ סקאַנדאַל אין צירק.

איינמאָל שפּעט אין אָוונד ווען איך בין אַרויס פון צירק. נאָכדעם ווי איך האָב בעזיגט אַ פּוילישען קעמפער, האָב איך בעמערקט, עפּיס אַ פערדעכטיגע קאָמפּאַניע פאַר׳ן צירק. דער עולם איז געשטאַנען אַזוי, און האָט אויף עפּיס געוואַרט, ווען איך האָב זיך בעוויזען אויפ׳ן גאַס איז צווישען זעי׳לם געוואָרען אַ שטיקעל בעוועגונג און איינצעלנע פון דער גרופּע האָבען זיך אָנגעהויבען צו מיר צו דערנעהנטערען, איך האָב פאַרגעפיהלט, אַז דאָ וועט עפּיס פאָרקומען און האָב קאַמפּראַפּט צוזאַמענגעדריקט מיינע פויסטען און בעת מעשה געטראַכט, אַז איך זאָל זיך נאָר נישט אויף אַזוי פיל פערגעסען, אַז ס׳זאָל חס ושלום, קומען צו אַן אומגליק.

די גרופּע מענשען האָט זיך צו מיר דערנעהנטערט און איינער פון זיי האָט אויף מיר אַרויפגעשטופּט זיינס אַ חבר, צוגעבענדיג דערביי צום וואָרט „ושירושע" נאָך עטליכע בעליידיגענדע ווערטער. איך האָב אָנגעכאַפּט דעם מענש וואָס איז געפאַלען אויף מיר און איהם צוריקגעשטויסען אויף דעם ווער ס׳האָט איהם צו מיר אַהערגעוואָרפען. דער שיינער האָט זיך אַ וואַקעל געטאָן און שוין איז ער געלעגען אויפ׳ן טראָטואַר, מיטשלעפענדיג מיט זיך צוויי פון זיינע חברים, וועלכע זענען געשטאַנען נאָהענט נעבען איהם. דעמאָלט האָט זיך אָנגעהויבען דאָס אמת׳ע געשלעג, די גאַנצע מחנה וואָס איז בעשטאַנען פון אַן ערך 60 מאַן איז אָנגעפאַלען אויף מיר. מ׳האָט מיך געריסען, געשטויסען, געשלאָגען, געקאָפּעט און אפילו געביסען.

אָבער דאָס איז געווען נישט שרעקליך, זאָגט פּאַשאַף מיט אַ געלעכטער, איך האָב מיר מיט זיי אַן עצה געגעבען, איך האָב געלאָזט אין גאַנג מיינע הענד און איינער ווי דער אַנדערער פון די אָנפאַלער זענען אָפּגעשטויסען געוואָרען און זענען אַוועקגעפאַלען ווי די פליגען, מיט יעדער סעקונדע איז די מחנה געוואָרען קלענער, איינער האָט זיך געהאַלטען ביי דער האַנד, דער צווייטער ביי דער באַק, אַ דריטער ביי דער נאָז און אַזוי ווייטער, איך האָב געטראַכט, אַז דער אינצידענט איז געענדיגט און בין געווען אינערליך צופרידען וואָס איך בין בכח געווען אַזוי צו יאָגען צו פערטיידיגען מיין יודענטום. אָבער פּלוצלינג האָב איך דערזעהען ווי עטליכע פערשוינען כאַפּען זיך צו די טאַשען און אין זייערע הענט בעווייזען זיך שוין רעוואָלווערען, וועלכע זענען אויסגעשטעלט אין דער זייט וואו איך בין געשטאַנען. נאָך איידער איך האָב מיר דאָס געזעהענע קלאָהר געמאַכט און געדאַנק הער איך שוין רעוואָלווער־שאָסען איינעם נאָך דעם אַנדערען, איך הער די קוילען סוויטשען נעבען מיינע אויערען, און אין דעם אויגענבליק דערפיל איך שוין בלוט אויף מיין רעכטער האַנד, ס׳איז נישט געווען קיין שום ספק, אַז איך בין פערוואונדעט, אָבער אין וועלכען אָרט האָב איך נישט געוואוסט, איבעריגענס האָט דאָס מיך אין יענעם אויגענבליק נישט אינטערעסירט. מ׳האָט געדאַרפט ראַטעווען דאָס לעבען, ווייל געגען רעוואָלווער־קוילען קען זיך קיין שום גבור נישט אַקעגענשטעלען.

אָבער וואָס טוט מען? איך פיהל, אַז מיין רעכטע האַנד איז נישט מעהר טעטיג, דאָס איז נישט מעהר ווי אַראָפּהענגענדעס שטיק פלייש. דאָס שיסעריי הערט אָבער נישט אויף און די קוילען שניירען ווייטער אַרום די לופט.

(המשך — זונטאָג)

סאציאליסטישע און ארב.-רעגירונגען

אין איראפע גייען לעצטענס אויף צוויי עקסטרעמע זייך ענטגעגענגעזעצטע דערשיינונגען: פון איין זייט מעדקט זיך א נטיה אין געוויסע לענדער אויף רעכטס אין דער פארם פון פאשיזם, ווי למשל אין איטאליען, שפאניען, ליטע, אונגארן און אנד. פון דער צווייטער זייט גייט מיט ריזען-שריט אויך א דראנג אויף לינקס אין דער פארם פון סאציאליסטישע און אפילו ארבייטער-רעגירונגען.

ערשט מיט א קורצער צייט צוריק האבען די סאציאליסטישע פארטייען נישט געהאט אין די איראפעאישע רעגירונגען קיין פארטרעטער, און די רעאקציע האט שוין געיובלט, אז די סאציאליסטישע בעוועגונג גייט בארג אראפ אין איראפע.

האט אבער נישט געדויערט קיין האלב יאהר און מיר האבען אין א ריהע לענדער דערזעהען אין דער שפיץ פון די רעגירונגען סאציאליסטען.

אזוי האט די סאציאל-דעמאקראטיע אין דייטשלאנד דערגרייכט די העכסטע מדרגה פון מאכט און איינפלוס אין דער רעגירונג. דער דייטשער קאנצלער איז א סאציאליסט און חוץ איהם פערנעמען נאך דריי סאציאליסטען מיניסטערשע פארטפעלען אין דער דייטשער רעגירונג.

א גלענצענדען זיג האבען אויך אפגעהאלטען לעצטענס די סאציאליסטען אין דענעמארק ביי די דארטיגע פארלאמענט-וואהלען. פרעמיער פון דענעמארק איז איצט א געוועזענער ארבייטער, דער פאפיראסען-מאכער סטאונינג, א סאציאליסט.

גלייכצייטיג מיט די וואהלען אין דענעמארק זענען אויך פארגעקומען וואהלען צו די זעלבסט-פערוואלטונגען אין אבער עסטרייך, דעריבער אויך אין דער גרעסטער עסטרייכישער שטאט נאך ווין, גראץ, וואו די סאציאליסטען האבען בעקומען 50 פראצענט רעטמענער. דאס איז א געוואלדיגער זיג מחמת אין אבער-עסטרייך זענען גראד די ארבייטער ווייניג. אויך אין די וואהלען צום עסטרייכישען פארלאמענט האבען די סאציאליסטען בעקומען 43 פראצענט פון אלע אפגעגעבענע שטימען. אין דער שטאט ווין אליין ציילט די סאציאליסטישע פארטיי איבער 40000 מיטגלידער.

אויך אין בעלגיען איז די סאציאליסטישע פארטיי די שטארקסטע פארטיי אין לאנד. בעת די פארלאמענטס-וואהלען האט זי בעקומען אין 1926 יאהר 42 פראצענט שטימען און ביי די לעצטע וואהלען האבען זיך די אפגעגעבענע שטימען פאר די סאציאליסטען נאך מעהר פערגרעסערט און ס'איז גאנץ מעגליך, אז די סאציאליסטען זאלען אריין אין דער בעלגישער רעגירונג.

און ווען מיר נעמען נאך אין אכט דעם לעצטען זיג פון דער לייבאר-פארטיי אין ענגלאנד, וואו ביי דער מאכט רעגירט שוין נישט נאר א סאציאליסטישע, נאר אן ארבייטער-רעגירונג, ווערט פאר אונז גענוג איבערצייגענד דער פאקט, אז נישט נאר גייט נישט דער סאציאליזם בארג אראפ, נאר ער ווערט נאך מיט יעדען טאג שטארקער און מען דארף זיין מעהר, ווי נאאיוו נישט צו וועלען זעהן מיט די אויגען די פאקטען, ווי זיי זענען און נישט צו מאכען פון זיי די געהעריגע אויספיהרען.

ו. ט.

דער פאליטישער מאמענט

אין צענטער פון דער פוילישער אויפמערקזאמקייט איז די פאריז חשון נאך אלץ בעשטעהן ענגלאנד מיט איהר נייער רעגירונג.

מאקדאנאלדס אנזאגיהעגען א דערנעהנטערונג מיט די פעראייניגטע שטאטען, כדי מעגליך מאכען די שוין פון לאנג פראקטיקירטע ים ענטוואפנונגען, אדער ווענינסטענס בעגרעניצען די בעוואפנונגען האבען געפונען אן אפקלאנג אין דער אמעריקאנער געזאנדטער אין לאנדאן האט שוין איבערגעגעבען אן אפיציעלע איינלאדונג דער ענגלישער רעגירונג פאר אן איינלייטונגס קאנפערענץ, וואס זאל פארקומען אין וואשינגטאן. דערווייל זענען אויך א באפעקט אין ענגלאנד געהאלטען געווארען רעדעס אין וועלכע מאקדאנאלד, הענדערסאן און דעוויס האבען זיך ליציטירט אין אויסדריקען זייער גרייט צום פראיעקטירטען אפמאך.

דאס פראגראם פון דער נייער ענגלישער רעגירונג איז שוין געווארען קלאר פון די ערקלערונגען, וועלכע ס'האבען געגעבען די פיהרענדע פערזענליכקייטען פון דער רעגירונג אין לייבאר-פארטיי. קיין סאציאליזם וועט מען איצט נאך נישט איינפיהרען. מ'וועט געהן אויפ'ן וועג פון ראדיקאלע רעפארמען. אגב האט לאיד דזשארדזש, וועלכער איז ווידער געוועהלט געווארען אלס פארזיצער פון דער ליבעראלער פארטיי, ערקלערט, אז ער וועט שטיצען די אויסערן פאליטיק פון דער ארבייטער-רעגירונג, אויב זי וועט נישט מאכען קיין „סאציאליסטישע עקספערימענטען".

א שטארקען רושם איז אויסלאנד האט געמאכט אן ארטיקעל פון מאקדאנאלד, וועלכער איז אפגעדרוקט געווארען אין „סענדעי-טיימס". אינ'ם ארטיקעל ווערט גערעדט וועגען דער מינדערהייטס-פראגע און ס'ווערען שארף אנגעגריפען איינינע מלוכות. דער איטאליענישער געזאנדטער אין לאנדאן האט איבערגעגעבען אין ענגלישען אויסערן-מיניסטעריום א פראטעסט פון זיין רעגירונג געגען די אויספיהרונגען פון מאקדאנאלד. מאקדאנאלד האט געפונען פאר נויטיג אפצוגעבען אן אפיציעלע ערקלערונג, אז דעם ארטיקעל האט ער אנגעשריבען מיט א צייט צוריק און וואלט איהם איצט ווען די פראגע פון די מינדערהייטען האט זיך געענדערט, בשום אופן נישט פערעפענטליכט.

דער ארטיקעל איז פערעפענטליכט געווארען אהן דעם וויסען פון מאקדאנאלד.

ס'איז שוין 11 יאהר ווי דער קריג איז פערענדיגט און ער איז נאך אלץ נישט פערענדיגט. די פאריגע קאנפערענץ וועגען די דייטשע ענטשעדיגונגס-צאהלונגען האט זיך שוין מיט מזל פערענדיגט און ס'איז געקומען צו א הסכם. איצט ווערט ערווארט א קאנפערענץ וועגען עוואקואירען דעם רהיין-געביט. די דאזיגע קאנפערענץ טראגט דעם נאמען „קאנפערענץ צו ליקווידירען דעם וועלט-קריג" און אויף זיין צוריקרייזע פון מאדריד זאל שוין דער דייטשער אויסערן-מיניסטער שטרעזעמאן האבען אנגעהויבען די איינלייטונגס-קאנפערענצען מיט'ן פראנצויזישען אויסערן-מיניסטער בריאן.

אין דייטשען רייכסטאג איז דערווייל אנגענומען געווארען די צווייטע פאזיציע אויף צו בויען דעם קרייסער. דאס מאל האבען די סאציאליסטען געשטימט געגען, זיי האבען אבער צוזאמען מיט די קאמוניסטען צוזאמענגעזאמעלט 513 שטימען געגען 224. פאר דער אסיגנירונג האבען געשטימט די דייטשע סאציאליסטישע מיניסטארען.

אין דרום-אפריקא האט בע הדי וואהלען צום פארלאמענט געזיגט די נאציאנאליסטישע גרופע פון גענעראל הערצאג, די אנזינגערופענע „סעפאראטיסטען".

די בעציהונג פון דער דאזיגער בורען-פארטיי צו די ארטיגע נעגרען איז זעהר א נישט-גינסטיגע; בעת די וואהלען זענען אין דורבאן פארגעקומען שארפע צוזאמענשטויסען בעת וועלכע 1 אייראפעער און 43 ארטיגע זענען אומגעקומען, 11 אייראפעער זענען פערוואונדעט.

ווי בעקאנט האט ענגלאנד, נאכ'ן קריג מיט די בורען אלע דרום-אפריקאנישע קאלאניעס פעראייניגט און געבילדעט א זעלבסטשטענדיגע דאמיניע. די ארטיגע שווארצע און נעלע האבען בעקומען געוויסע רעכט. וואס ס'ווערט בעקעמפט דורך די סעפאראטיסטען, וועלכע ווילען זיך אינגאנצען אפרייסען פון ענגלאנד, און הערשען איבער די ארטיגע שווארצער און געלער בעפעלקערונג אהן שום קאנטראל. די מעהרהייט פון דער בעפעלקערונג איז אויף דער זייט פון דער צענטראלע רעגירונג אין ענגלאנד.

אין פוילען האט די אטרי חאך געווייל א רעלעגאציע פון סאציאליסטישען אינטערנאציאנאל. אין דער רעלעגאציע האבען זיך בעטייליגט די אנגעזעהענסטע פיהרער פון אינטערנאציאנאל, וואס פערנעהמען איינצייטיג א בעדייטענדען ארט אין דער וועלט-פאליטיק אלס מיטגלידער פון די רעגירונגען אין זייערע לענדער. די רעלעגאציע האט ארויסגעפיהרט א דעמאנסטראציע פאר „דעמאקראטיע געגען דיקטאטור". גרויסע מיטינגען זענען פארגעקומען אין ווארשא און אין לאדז.

פ. ב.

דירעקטאר מיכאל בראנדשטעטער

(צו זיין 25-יעהריגען ארבייטס-יובילעאום)

געבטען האט די פערוואלטונג פונ'ם העברעאישען מיטעלשול-פעראיין צוזאמען מיט די עלטערן און מיט דער לעהרערשאפט פונ'ם העברעאישען מיידעל-גימנאזיום געפייערט דעם 25-יעהריגען ארבייטס-יובילעאום פון דירעקטאר מיכאל בראנדשטעטער.

דיר. בראנדשטעטער איז געבוירען געווארען אין יאהר 1882 אין טארנאוו, אלס זוהן פונ'ם בעקאנטען העברעאישען שרייבער מרדכי דוד בראנדשטעטער.

נאכ'ן ענדיגען פונ'ם גימנאזיום אין טארנאוו, האט בראנדשטעטער שטודירט גערמאנישע פילאלאגיע אין ווינען און אין בערלין. אין יאהר 1904 איז ער איינגעטרעטען אין איינעם פון די לעמבערגער שטאטס-גימנאזיען אלס לעהרער פון דער דייטשער שפראך. ער האט געהאט דאס גליק אנצוהויבען זיין ארבייט אונטער דער לייטונג פון דיר. דאניש, איינעם פון די געניטסטע און בעדייטענדסטע פוילישע פעדאגאגען,

שוין אין די ערשטע יאהרען פון זיין בערופס-ארבייט האט ער אנגעהויבען שטארק צו פערטיפען זיין פערזענליכקייט, סיי אין זיין פאך און סיי אלס פעדאגאגישער טעארעטיקער. ער האט ארויסגעגעבען א גאנצע שורה ווערק וועגען דעם דייטשען אונטערריכט.

זיין „מעטאדיק פון דער דייטשער שפראך" ווערט ביז היינט בענוצט אין די פוילישע אוניווערזיטעטען.

צו עטליכע דייטשע קלאסישע ווערק האט ער געשריבען פירושים. חוץ דעם האט ער געדרוקט א סך וויסענשאפטליכע ארבייטען אין דער פעדאגאגישער מאנאטסשריפט „מוזעאום" אין לעמבערג, פון וועלכער ער איז א געוויסע צייט געווען שעף-רעדאקטאר.

פאר דער מלחמה האט ער אנגעהויבען צו דרוקען אין פערלאג פון בערנארד פאלאניעצקי אין לעמבערג א פילבאנדיגען דייטש-פוילישען און פויליש-דייטשען ווערטער-בוך. נאך דעם ערשיינען פונ'ם ערשטען באנד איז דאס ווערק, מחמת דער מלחמה איבערגעריסען געווארען און זאל אין די טעג פריש אנהויבען צו ערשיינען.

דורך זיין פראקטישער און טעארעטישער ארבייט האט בראנדשטעטער אויף זיך געצויגען די אלגעמ. אויפמערקזאמקייט און מען האט איהם געהאלטען אין גאליציען פאר'ן בעסטען יודישען פעדאגאג.

ליידער האט ער בשעת זיין ארבייט אין גוי'שע שולען נישט געהאט די מעגליכקייט ארויסצוווייזען זיין טיפע ליבע צום יודענטום, וועלכע האט זיך ענטפלעקט ערשט דעמאלט, ווען ער איז איבערגעגאנגען אויפ'ן ארבייטספעלד פון דער העברעאיש-גאליציאנער שול.

ביז פאר 10 יאהר האט אין גאליציען נישט עקזיסטירט די קלענסטע מעגליכקייט צו שאפען א בעזונדער יודיש שולוועזען. די עפענטליכע שולען — גוטע שולען און, דער עיקר, אומזיסטיגע — זענען פאר יודען בעשטאנען אפען, און עס האט זיך געלונגט אראפצושלינגען דעם ביטערען טראפען פון אסימילאציע. וועלבען די שולען האבען מיט זיך געבראכט. די שמועה, אז אין רוסלאנד און אין פוילען עקזיסטירען בעזונדערע יודישע שולען, מיט א רייכען העברעאישען פראגראם, וועלכע ווערען אויסגעהאלטען פון די עלטערן, האט אין גאליציען געווירקט, ווי א חלום, וועלכער קען אויף גאליציאנער באדען קיינמאל נישט רעאליזירט ווערען.

ערשט די פאגראמען פון 1918, וועלכע האבען ארויסגערופען א שטארקע אנטיסעמיטישע שטימונג אין די לעמבערגער פוילישע מיטעלשולען, האבען געשטעלט די דארטיגע יודען פאר דער מאראלישער נויטווענדיגקייט צו גרינדען אן אייגענעם שולוועזען. עס איז דעמאלט געגרינדעט געווארען דאס יודישע גימנאזיום אין לעמבערג, און בראנדשטעטער האט פערלאזט זיין רעגירונגס-פאסטען און האט איבערגענומען די לייטונג פונ'ם העברעאישען גימנאזיום.

אין א זעהר קורצער צייט האט ער געבראכט די שולע צו א מדרגה פון אמת'דיגען אויפבליהען. ער איז געווארען דער אפגאט פון די עלטערן, פון די לעהרער און פון די שילערס. אין די שווערסטע בעדינגונגען איז די שולע שטארק אויסגעוואקסען, און נאך דעם ביישפיל פון לעמבערג זענען באלד נעגאנגען אנדערע שטעדט אין גאליציען (קראקע, סטאניסלאוו, פשעמישל), וואו עס עקזיסטירען היינט גוטע העברעאישע מיטעלשולען.

דעמאלט האט ד"ר מרדכי ברוידע, דער ארגאניזאטאר פון די לאדזער יודישע מיטעלשולען, געווארפען אן אויג אויפ'ן לעמבערגער פעדאגאג, איבער וועלכען מען האט אין יודיש-נאציאנאלע קרייזען דערצעהלט לעגענדעס, גלייך ווי איבער א גרויסען רבי, א בעל-נס.

אזוי ווי דאס יודישע גימנאזיום אין לאדז אונטער דער דירעקציע פון אברהם פערעלמאן איז ריזיג אויסגעוואקסען, און עס האט זיך ארויסגעוויזען די נויטווענדיגקייט די שולע צו טיילען, האט ער אפערירט בראנדשטעטער'ן די בעסטע בעדינגונגען, אבי ער זאל קומען קיין לאדז.

מעהר ווי א יאהר האט זיך לעמבערג געוועהרט מיט אלע כחות און נישט געוואלט איהר דירעקטאר ארויסלאזען.

לאדז האט אבער שטארק געצויגען. נישט נאר די פערזענליכע תנאים זענען דא געווען בעסערע, נאר אויך די תנאים פון דער ארבייט, אין די אלטע, פעסט-בעגרינדעטע, רייכע שולען זענען געווען גאנץ אנדערע. ד"ר ברוידע האט מנצח געווען.

אין יאהר 1921 איז בראנדשטעטער מיט א שטאב לעהרערס אראפגעקומען קיין לאדז און האט דא איבערגענומען די לייטונג פונ'ם ניי-געגרינדעטען צווייטען מענער-גימנאזיום.

עטליכע חדשים שפעטער איז געשטארבען דער דירעקטאר פונ'ם העברעאישען פרויען-גימנאזיום, פראפ. זיגמונד בראמבערג ז"ל. און בראנדשטעטער האט איבערגעגעבען די לייטונג פונ'ם צווייטען מענער-גימנאזיום איינעם פון זיינע איבערגעגעבענע לעהרערס, שאול ריגער, און אליין האט ער איבערגענומען די לייטונג פונ'ם פרויען-גימנאזיום, וועלכע ער פיהרט ביז היינטיגען טאג.

איבער בראנדשטעטערס ארבייט אויפ'ן לאדזער באדען איז איבריג צו רעדען, ווייל זי איז אלגעמיין בעקאנט. ער שטעהט פעסט אויף דער וואך פון דער יודישער ערציהונג און צוזאמען מיט זיינע יונגערע חברים, דיר. פערעלמאן און דיר. ריגער, האט ער געבראכט די העברעאישע גימנאזיעס אין לאדז צום גרעסטען אויפבליהען.

בראנדשטעטער פערנעהמט נישט - נאר איינע פון די בעדייטענדסטע שטעלען אין דער יודישער ערציהונג אין פוילען, ער איז אויך שטארק טעטיג אלס פרעזעס פונ'ם פעראיין „דורשי האוניברסיטה העברית בירושלים", וואו ער ווייזט ארויס אהן א שיעור פלייס און ענערגיע.

צו זיין יובילעאום ווינשט איהם די גאנצע יודישע געזעלשאפט אין לאדז לאנגע יאהרען און דעם גרעסטען ערפאלג אין זיין ווייטערער ארבייט לטובת דעם יודיש-נאציאנאלען געדאנק בכלל, און דעם יודיש-נאציאנאלען שולוועזען בפרט.

ד"ר ירמיהו פרענקעל

Dr. med. J. Lubicz

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.
אייגענע פראצאווניע פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען, ווי: וואלדקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע פיס, גארסעטען א. ז. וו. עמפפאנגט פון 5—7 אוו

צוריקגעקעהרט.

Dr. H. WOŁKOWYSKI

נעגעלניאנא 25, טעל. 26-87

ספעציעל ארצט פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע. אלע ארט אנאליזען, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אן פון 8—10 פריה, 12—2 נ.מ. און פון 4—8 אבענד

אין לאָדזער יודישען שפּיטאָל

שטריכען און באמערקונגען פון פּאָזנאַנסקי׳ס שפּיטאָל

פון לאַזאַר פוקס

די אַרטיקלען פון רעדאַקטאָר לאַזאַר פוקס וועגען פּאָזנאַנסקי׳ס שפּיטאָל רעקאָמענדירען מיר דער ספּעציעלער אויפמערקזאַמקייט פון דער לאָדזער יודישער קהלה-פערוואַלטונג, פון׳ם פּרעזעס פון דער פערוואַלטונג ה׳ ל. מינצבערג און פּרעזעס פון קהלה-ראַט, סענ. ש. בודזינער. די רעדאַקציע.

מיר איז אויסגעקומען אַ געוויסע צייט זיך צוצוקוקען צום לעבען און אַרבייט אין איינער פון די געצעהלטע ממשותדיגע גרויסע יודישע אינסטיטוציעס אין אונזער שטאָט, אין דעם לאָדזער יודישען שפּיטאָל. און איך האַלט פאַר מיין חוב צו באַמאַנען גלייך, פון אָנהויב: איך שרייב די שורות מיט אַ געפיהל פון טיפער פערעהרונג און אַכטונג פאַר דער שטילער, אָבער אומגעהייער וויכטיגער, שווערער און מיהפולער אַרבייט, וואָס ווערט דאָרט געטאָן אָהן הפסקה אַפילו אויף איין מינוט, פאַר די מענשען, וואָס טוען די דאָזיגע אַרבייט: פאַר דעם לייטער פון שפּיטאָל, דעם גלענצענדען כירורג און גלענצענדען אַדמיניסטראַטאָר ד״ר א. גאָלדמאַן, פאַר דעם שטאַב יודישע דאָקטוירים, עלטערע און יונגערע, וואָס גיבן אַוועק זייער צייט און ענערגיע פולקאָם אומאייגננוצי; פאַר׳ן וואוויל פון די ליידענדע, פאַר דעם גאַנצען פערסאָנאַל, וואָס אַרבייט פיל און שווער אין פולען בעוואוסטזיין פון פליכט.

*

דאָס יודישע שפּיטאָל.

על־פּי טראַדיציע הייסט נאָך דאָס שפּיטאָל אויפ׳ן נאָמען פון די פונדאַטאָרען „שפּיטאָל סטאַראָזאַקאָנניך, פונד. פּאָזנאַנסקיך“. פּאַקטיש האָט די פאַמיליע פון פערשטאָרבענעם מיליאָנער און פילאַנטראָפּ מיט דער אינסטיטוציע קיין שום געמיינזאַמעס נישט. מ׳ריכט אַמאָל אָפּ אַ גאָטעסדינסט צו עמיצענס אָנדענק, דאַן קומט דער אָדער יענער פון דער משפחה און איז גרויסמוטיג מנדב אַ גאַנצען פינפאונצוואַנציגער (זלאָטעס) לטובת דער אַנשטאַלט, וועלכע איז אויפגעבויט געוואָרען און ביי זיין לעבען אויסגעהאַלטען געוואָרען פון׳ם בעל־צדקה וואָס האָט נאָך געהייסען ישראל קלמן.

אין שפּיטאָל ווערען אָנגענומען קראַנקע אָהן אונטערשיד פון גלויבען און נאַציאָנאַליטעט, און עס טרעפט מאַנכעסמאָל, אַז נאָר אַ גרויסער פּראָצענט פון די קראַנקע זענען קריסטען. אָבער די אַנשטאַלט איז אַ יודישע, און די איינציגע ביי אונז יודישע אין איהר אַרט. דאָס דריקט זיך אויס נישט נאָר אין די מזוזה, וואָס זענען צוגעקלאַפּט צו די טירען אין בית־תפילה, וואָס געפינט זיך אין איינער פון די נעבען־געביידעס, אין דער כשרער קיך, וואָס ווערט געפיהרט פאַר די קראַנקע, און די רייטועלע מנהגים, וואָס ווערען, אויף וויפיל דאָס איז נאָר מעגליך ביי די בעדינגונגען פון אַ קראַנקענהויז אָפּגעהיט.

ביים שפּיטאָל אַרבייט אַן אַרמעי פון דאָקטוירים — עטליכע און זעכציג — אָרדינאַטאָרען, אַסיסטענטען, פּראַקטיקאַנטען. צווישען דער דאָזיגער גרויסער צאָהל דאָקטוירים געפינט זיך בלויז איין קריסט. אַלע איבריגע זענען יודישע. דאָס שפּיטאָל איז אַ מעדיצינישע אַקאַדעמיע, וואו יעדער יודישער דאָקטאָר האָט די מעגליכקייט אויסצונוצען זיינע קענטענישען און אומאויפהערליך זיך צו פערפולקומענען, אַ גלענצענדע שולע, ווייל און דער שפּיץ פון די בעזונדערע אָפּטיילונגען שטעהען די בעסטע מעדיצינישע קרעפטען פון אונזער שטאָט.

ביים שפּיטאָל געפינט זיך אַ ביבליאָטעק פון פּוילישע און יודישע ביכער פאַר די קראַנקע, די אויפשריפטען פאַר די קראַנקע זענען אין פּויליש און יודיש, און גאַנץ אָפט קאָן מען הערען די יודישע שפּראַך אין אומגאַנג צווישען די קראַנקע און די דאָקטוירים און דעם פערסאָנאַל. דאָס איז אַן אומגעהייער וויכטיגע פערלייכטערונג פאַר פיל קראַנקע, ווייל אַ שפּיטאָל איז נישט קיין אָרט, וואו עס קאָנען זאָגן מעגען געפיהרט ווערען דיסקוסיעס וועגען שפּראַך־פראַגען, דאָ מוז זיין, אַז דער קראַנקער און די אומגעבונג זאָלען זיך קודם כל פערשטעהן.

די לייטונג פון שפּיטאָל פאַרסירט אַפילו דעם נייעם נאָמען פון דעם שפּיטאָל — „יודישער שפּיטאָל“ אַנשטאָט דעם אַלטען טראַדיציאָנעלען און דאָס איז די איינציגע הייל־אַנשטאַלט ביי אונז, וואו דער קראַנקער וועט נישט געשטערט ווערען אין זיין — אמת בעגרעניצטען — יודישען אויסלעבען זיך. עס איז זיך נישט פאַרצושטעלען דעם קליינשטעטלדיגען מורה הוראָה, וועלכער שטעהט שעה׳לאַנג ביי דער מזרח־וואַנד אין שפּיטאָל־קאָרידאָר און דאַוונט, וועלכער דערלאַנגט נישט דאָס טעפעל פון טיי דער בערינערין אין דער האַנד אַריין, נאָר שטעלט עס אַוועק אויפ׳ן טיש, זי זאָל עס צונעהמען, וועלכער פערשטעהט נישט קיין אַנדער שפּראַך אַ חוץ יודיש, אַז אַט דער קראַנקער זאָל זיך קאָנען פיי און אומגעשטערט און מיט דער געהעריגער פעולה געפינען אין אַן אַנדער הייל־אַנשטאַלט, אַ חוץ דעם יודישען שפּיטאָל.

אָהן געזעלשאַפטליכער אַטמאָספערע

ווי אַ ביטערער פאָרוואורף און איראָניע האָט דעריבער אָפּגעקלונגען דער קורצער און קאַטעגאָרישער ענטפער, וועלכען דער דירעקטאָר פון שפּיטאָל, דער גרויסער כירורג ד״ר גאָלדמאַן האָט מיר געגעבען אויף מיין פראַגע:

— אין וואָסער בעציהונג געפינט זיך דאָס שפּיטאָל צו דער יודישער קהלה און צו אַנדערע יודישע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס?

— אין קיין שום בעציהונג! — איז געווען די תשובה.

קיין שום אינטערעס, קיין שום פערשטענדניש ווייזט נישט אַרויס נישט די קהלה, נישט וועלכע עס איז אַנדערע יודישע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציע צו אָט דער וויכטיגער, לעבענסוויכטיגער אַנשטאַלט, ווי דער איינציגער יודישער שפּיטאָל אין לאָדז.

כדי צו זיין גענוי: די קהלה האָט אַ אַנ׳אַינטערעס, זי גיט דעם שפּיטאָל אַ יעהרליכע סובסידיע. מיר ווילען די ציפער נישט אָנרופען, כדי נישט צו פערשעהמען אונזערע ראשי העיר, פיגוראַל וועלען מיר זיך אָבער אויסדריקען, אַז די סובסידיע סטייעט זיכער נישט אויף פּליגען־פּאַפּיר פאַר׳ן שפּיטאָל אין די הייסע זומער־חדשים...

רעמזועלבען אינטערעס צום שפּיטאָל ווייזען אַרויס אויך אַנדערע יודישע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס. אין שפּיטאָל איז ענג. ס׳איז נישט פערהאַן קיין אָרט אַפילו פאַר די אייגענע נויטיגע איינריכטונגען. דאָ דהאָט די לייטונג פון שפּיטאָל בשעתו געפונען פאַר דריגענד צו מאַכען אַן אָרט ביי זיך פאַר דער אָפּטיילונג פון פּאַוואַוס־היילונג ביי „טאָז“ (ד״ר גאָלדמאַן, דער דירעקטאָר פון פּאָזנאַנסקיס שפּיטאָל איז גלייכצייטיג פּרעזעס פון „טאָז“). פאַר דער צייט זענען אין שפּיטאָל צוגעקומען נייע איינריכטונגען, עס איז געלונגען צו בעקומען אַ דאַנק דער סובסידיע פון אַ יודישען פילאַנטראָפּ אין אויסלאַנד צוויי גרויסע קוואַרץ־לאַמפּען, ס׳זענען פערהאַן אַלע נויטיגע אַפּאַראַטען אויף איינצואָרדנען ביים שפּיטאָל אַ ליכט־הייל־אַנשטאַלט. די לייטונג פון שפּיטאָל האָט זיך דעריבער געווענדעט צום „ראַבראַנגשינאַשטש“ מיט אַ פאָרשלאַג, אַז די פּאַוואַוס־אָפּטיילונג זאָל אַריינגענאָגען ווערען אין פרייען לאָקאַל פון „ראַבראַטשינאַשטש“. די וואוילטעטיגע אינסטיטוציע פון זאַכאַרניע גאַס האָט דער רויף געענטפערט מיט ליבענסווירדיגער פאָדערונג, אַז פאַר דעם געהעריגען לאָקאַל זאָל געצאָהלט ווערען 3000 זל. אַ יאָהר, אַ סומע, וועלכע „טאָז“ האָט נישט אין זיין רשות און אַזוי אַרום איז די איינריכטונג פון אַ וויכטיגער הייל־אָפּטיילונג ביים שפּיטאָל געבליבען הענגען אין דער לופט.

אויף די בלאַנקען פון שפּיטאָל, אונטער די פאָרשריפטען, וואָס זענען אַרויסגעהאַנגען אין די בעזונדערע זאַלען, קאָן מען לייענען די אונטערשריפט: „פערוואַלטונג פון שפּיטאָל א. נ. פּאָזנאַנסקי“. ווען איהר פרעגט וואָס איז דאָס, פאַר אַ פערוואַלטונג, פון וועמען בעשטעהט זי, וואָס טוט זי, ווערט נישט יעדער אין שפּיטאָל אייך קאָנען געבען אַן ענטפער. עפּעס עקזיסטירט אַ עלכעס, אָבער מעהר אויפ׳ן פּאַפּיר און נאָך מעהר אין דער פאַנטאַזיע, אַלס אַ דמיון, אַלס אַ פיקציע. צווישען די מיטגלידער פון דער פאַנטאַסטישער פערוואַלטונג פיגורירען אַפילו נעמען פון גאָר אָנגעזעהענע בירגער, אינדוסטריעלער, גבירים, אָבער זייער אינטערעס צום יודישען שפּיטאָל אין לאָדז דריקט זיך נישט אויס אַפילו אין דעם לייכסטען, וואָס מ׳וואָלט געקאָנט פון זיי ערוואַרטען, דהיינו, אין סובסידירען וועלכע ס׳איז אונטערנעהמונג, כדי מיטצוהעלפען דעם אַנשטאַלט אין איהר פאָרטשריט און אַנטוויקלונג. ווער רעדט שוין וועגען מענשליכען אינטערעס, וועגען אַ דירעקטען, אומגמיטעלבאַרען קאָנטאַקט, וועגען אַ לעבעדיגער בעריהרונג מיט די נויטען און בעדערפעינשען פון שפּיטאָל. אַנ׳אויסנאַהם איז דאָ ה׳ ג. ניימאַן, דער איינציגער, וואָס אינטערעסירט זיך מיט׳ן שפּיטאָל, וואָס בעזוכט איהם און בעמיהט זיך בייהילפיג צו זיין אויף אַ טעטיגען אופן.

מיט אייגענע מיטלען

נישט האָבענדיג קיין אונטערשטיצונג פון קיין שום זייט, איז דאָס שפּיטאָל געצוואונגען זיך אויסצוהאַלטען בלויז פון אייגענע איינקונפטען. די איינפלוסען זענען דרייפאַכע: פון פּריוואַטע קראַנקע, פון קראַנקע, וואָס ווערען געשיקט דורכ׳ן מאַגיסטראַט און פאַר וועלכע עס צאָהלט די שטאָט און פון קראַנקע וואָס ווערען אויסגעהאַלטען דורך דער קראַנקען־קאַסע. די אָפּצאָהלונגען פאַר אויסהאַלטען אַ קראַנקען מאַכען אויס אין דורכשניט אומגעפעהר 8 זל. אַ טאָג. מעהר בעטרעפט דאָס אויסהאַלטען פון אַ מענש אַפילו אין אַ לעצטראַנגיגען פּענסיאָנאַט. אָבער דאָס שפּיטאָל איז נישט קיין פּענסיאָנאַט, נאָר אַ הייל־אַנשטאַלט מיט אַ גרויסען פּערסאָנאַל, מיט פערשידענערליי איינריכטונגען, מיט אַלע פערצווייגטע און אָפטמאָל קאָמפּליצירטע קוראַציע־אופנים און פאָרמען, מיט אַ גרויסער כירורגישער אָפּטיילונג, וואו עס ווערען געמאַכט טאָג־טעגליך פיל און שווערע און קאָמפּליצירטע אָפּעראַציעס, וואָס פערלאַנגען — נישט רעדענדיג שוין וועגען דער שווערער און פעראַנטוואָרטליכער דאָקטאָרישער אַרבייט — אַ מאַסע מאַטעריאַלען, קאָסטבאַרע אַפּאַראַטען, אינסטרומענטען א. א. וו. א. אַ. וו.

אָפּגערעדט וועגען דער מעדיצינישער הילף, וואָס איז האָיך אָפּגעשטעלט אַ דאַנק דעם, וואָס זי געפינט זיך אין די הענד פון די קוואַליפי־ ציערטסטע מעדיצינישע כוחות, שטעהט די אַלגעמיינע פערוואַלטונג און פערפלעגונג פון די קראַנקע אויף דער געהעריגער הויך. עס הערען זיך טיילמאָל אָנקלאַגעס, וועלכע זענען בשעתו אַפילו אַריינגעדרונגען אין איינינע פּרעסע־אָרגאַנען. אָבער צו די אָנקלאַגעס דאַרף מען זיך בעציהען מיט אַ גרויסער מאָס קריטיק. מ׳דאַרף האָבען אין זין, אַז זיי שטאַמען פון קראַנקע, וועלכע קאָנען נישט זיין אָביעקטיוו אין זייער אורטייל, אָדער פון מענשען, אַפילו געזונטע וואָס געפינען זיך אָבער אין דער פּסיכישער אַטמאָספערע פון קראַנקע; אָדער די אָנקלאַגעס שטאַמען סתם פון מענשען נישט בעוואוינטע, וועלכע וואָלטען געוואָלט זעהן די אָדער יענע אָרדנונג אָדער בעהאַנדלונג, וואָס איז אין גרונד גענומען פאַר דעם קראַנקען גלייכגילטיג, אָדער אומנוציג, אָדער אַפילו שעדליך (אַ קוריאָז: צווישען די אָנקלאַגעס, מיט וועלכע ס׳האָט זיך דאַיינער אַמאָל געווענדעט צו אונז אין רעדאַקציע אויפ׳ן יודישען שפּיטאָל, איז געווען זאָגאָר אַן אומצופרידענהייט דערמיט, וואָס אין די זאַלען איז צו הייס... געווען איז דאָס דעם לעצטען ווינטער, אין דער צייט פון די שטאַרקע פרעסט).

שפּיטאָל און אויסערליכע וועלט

אין די בעציהונגען צווישען דער אויסערליכער וועלט אין דעם שפּיטאָל, זענען פערהאַן דראַמאַטישע מאָמענטען. זיי קומען צום אויסדרוק ביידער פראַגע וועגען בעזוך ביי די קראַנקע. ביז 180 קראַנקע געפינען זיך שטענדיג אין שפּיטאָל. הונדערטער און טויזענדער מענשען, קרובים, פריינד, בעקאַנטע האָבען אַ טיפּען, דירעקטען אינטערעס פאַר די שפּיטאָל איינוואוינער. עס שטורמען דעריבער תמיד כוואַליעס פון מענשען, וואָס וואָלטען וועלען אָהן אַריינדרינגען, זעהן מיט די אייגענע אויגען, פערנעהמען מיט דער נאָהענטקייט פון האַרץ דאָס, וואָס עס מאַכט אַ קינד, אַ ברודער, אַ מאַן, אַ פרוי. אָבער דער גרויסער שטח פון שפּיטאָל איז אַרומגערינגעלט מיט אַ געמויערטען פּלויט. און דער וועכטער ביים אַריינגאַנג האָט גענויע און שטרענגע אינסטרוקציעס.

דאָס שפּיטאָל לעבט מיט זיין אייגענעם פערוויקענטען, מאַניגפאַלטיגען, אינטענסיווען לעבען, און יעדער „פרעמדער“, וואָס דרינגט אַריין אין דעם לעבען, ברענגט אַריין אַנ׳אומבעקוועמליכקייט און שטערונג.

דאָס שפּיטאָל האָט זיינע קלאַנגען, זיינע גערוישען, זיינע בילדער און מאָמענטען, צו וועלכע אַ זייטיגער קאָן נישט און טאָר נישט זיך צוהערען און צוקוקען. נישט פאַר אַ זייטיגען בעזוכער איז צוהערען דאָס לעצטע, פערשטיקטע געשריי פון אַ קראַנקען: „פּאַניע דאָקטאָושע, ראַטוי מניע פּאַני!“ די יונגע דאַמע, וואָס איז אָנגעקומען אויף די טרעפּען, גראָד ווען מ׳האָט אַראָפּגעטראָגען אַ בר־מנן, איז געבליבען שטעהן אַ בלאַסע, דאָס האַרץ האָט ביי איהר גענומען קלאַפּען, ווי אַ האַמער, זי האָט לאַנג נישט געקאָנט קומען צו זיך. דער בלאַסער יונגערמאַן, וועלכער האָט צופעליג אַ ווילע בעטראַכט, ווי עס ראַנגעלט זיך מיט׳ן טויט אַ יונגעל, האָט אין צווייטען זאַל אויסגעבראָכען אין אַ ספּאַזמאַטישען געוויין.

פאַר זייטיגע איז נישט קיין אָרט אין שפּיטאָל. דאָ קאָנען זיין דאָקטוירים, שוועסטערס, ספּעציעל געשולטע און צוגעוואוינטע דינערס און דינערינס. דאָ טאָר מען נישט איבעראַשט און דענערווירט ווערען פון די שוערסטע סצענעס און בילדער. מ׳מוז בעהאַלטען דאָס קאַלטע בלוט און רוהיגקייט, און ווייטער, נישט אויף אַ מינוט איבערגעריסען, טאָן די אַרבייט פאַר דעם בעטרעפענדען קראַנקען, פאַר די איבריגע קראַנקע.

דאָס ווערט געטאָן, ביז צו דעם לעצטען אויגענבליק, כל זמן עס טליעט נאָך אַ פונק לעבען אין דעם חולה, נאַפּאָלעאָן האָט בעת דער עקספּעדיציע קיין עגיפּטען, בעפויהלען צו פערסמ׳ען מיט אָפּיום 50 האָפנונגסלאָזע קראַנקע. אָבער דער דאָקטאָר, וועמען דער בעפעהל איז געגעבען געוואָרען האָט איהם נישט ערפילט. און דער ערפאַהרענער כירורג, וועלכער האָט געזעהען אַלע פאָרמען פון מענשליכע ליידען און יסורים, ד״ר גאָלדמאַן דערצעהלט מיט אַ טאָן פון דער גרעסטער עמפּערונג אַז מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק, בעת אַ קאָנפליקט אין שפּיטאָל, האָט איינער, אַ פיהרער (ער פערנעהמט אַ הויכען פּאָסטען אין אונזער שטאָט־פערוואַלטונג) נישט געלאָזט געבען קאַמפּאָר־איינשפּריצונגען גוססדיגע קראַנקע:

— איהר פערשטעהט, — זאָגט ער, און די שטים ביי איהם וויברירט פאַר אויפרעגונג — שטאַרבענדע נישט געלאָזט מאַכען קיין קאַמפּאָר־איינשפּריצונגען... איך האָב איהם אַרויסגעוואָרפען פון שפּיטאָל, יאָ, אַרויסגעוואָרפען!...

צוויי מאָל אין דער וואָך איז די כוואַליע גובר די מאַמעס. רעמאָלט הערען זיך הילכיגע טריט איבער אַלע קאָרידאָרען פון שפּיטאָל, דאַן זענען די זאַלען פול מיט „פרעמדע“ און כאָנכע בעטלעך אַרומגעהאָנגען אוי אַ־ומגעקלעפּט מיט בעזוכער רעמאָלט דרעהען זיך אַ־ום די שפּיטאָל־מענשען, ווי איבריגע און גיבען נאָ־ אַכטונג, אַז קיין צו גרויסע נאַרישקייטען זאָל פאַ׳ ווטסקייט, געטריישאַפט און איבערגעגעבנקייט נישט אָפּגעטון ווערען. עפּ״י נויט מוזען אָפּגעשטעלט ווע ע׳ אויף אַ פּאָר שעה היכטיגע בעהאַנדלונגען פו׳ די קראַנקע.

אין דער איבריגער צייט שטעהט אַ פעסטע מויער צווישען קראַנקע און בעזוכער. רעמאָלט מוז דער ריזשורירענדער דאָקטאָר — דער ענערגישער ריהרעוודיגער און וויצינער ד״ר צ ע נ ז ש אַ ה, לאָ־ וען אין גאַנג זיין גאַנצע ערפינדערישקייט, און דער גוטמוטיגער ד״ר קראַסאָווסקי מוז ווערען האַרט און שטרענג, כדי נישט לאָזען זיך צו בעאיינפלוסען פון דער מאַסע, וואָס דרינגט און פאָדערט אַ „ווירזוניע“.

מיט קריסטען איז עס לייכטער. די דורכשניטליכע קריסטין קומט צו צום פענסטערעל און פרעגט:

— איז אַזעלכער און אַזעלכער פערהאַן אין שפּיטאָל?

— פאַראַן.

— ער לעבט נאָך?

— יאָ, ער לעבט.

— נו, גאָט זיי דאַנק. מאָרגען וועל איך קאָנען איהם זעהן?

— מאָרגען, יאָ.

— נו, אַ דאַנק.

רעם יודישען בעזוכער וועט מען מיט אַזעלכע אינפאָרמאַציעס נישט בעפרידיגען. וועגען מצב פון חולה איז ער ש׳ין אינפאָרמירט. ער איז דאָס רערגאַנגען דורך פערשידענע אַנדערע אופנים. ער מוז דעם קראַנקען זעהן, רעדען צו איהם אַ וואָרט, עפּעס איהם דערלאַנגען, עפּעס פאַר איהם טון. שפּילען זיך אָפּ לאַנגע און מאַטערנדע סצענעס, ווערען געלאָזט אין גאַנג פערשידענע אויסרייזען, אין גרעסטען טייל קינדעריש־נאַאיווע — כמעט אַלע בעזוכער זענען אָדער נאָר וואָס געקומען צו פאָהרען פון ערגיץ אַ ווייטער שטאָט, אָדער זיי מוזען שוין, אין אַ שעה אַרום ערגעץ אַוועקפאָהרען. אָבער צו די קראַנקע, אויסער די בעשטימטע טעג און שעה׳ן, קאָנען צוגעלאָזט ווערען בעזוכער נאָר אין בעזונדערס וויכטיגע פאַלען: ווען דער מצב פון קראַנקען איז אַ שווערער, נאָך אַנ׳אָפּעראַציע, אָדער פאַר אַנ׳אָפּעראַציע, ווען דער קראַנקער געפינט זיך אין דער דראַמאַטישער לאַגע פון אויסוואַהל: זיך לאָזען אָפּעריען אָדער נישט און ס׳איז נויטיג די מאָראַלישע שטיצע פון דעם נאָהענטען מענשען, זיין צושטימונג צו דעם שריט, וועלכער איז דאָך כמעט תמיד ערנסט און ענטשיידענד.

דער נאַקטיווער עלעמענט

אין איבריגען איז דער קראַנקער דער פּאַסיווער עלעמענט, פאַר, מיט און איבער וועלכען עס ווערט געטון, געאַרבייט, געוואָרגט. רערצו איז דער תמיד וואַכענדער שפּיטאָל־אַפּאַראַט, דער גרויסער, אַ־גאַניזירטער, שטענדיג, פולסיירענדער געזונטער אָרגאַניזם, אָנגעפיהרט פון אַנ׳אומזעהבאַרער האַנד, פון וועלכער עס ציהען זיך אומצעהליגע פעדים, וואָס טראָגען איבער דעם לייטענדען ווילען אין אַלע ווינקעלעך. אין אַלע זייטען און עקען פון דעם פערצווייגטען מעכאַניזם און האָבען אַלע דעם ציל — דירעקט אָדער אומדירעקט זיך אָנשלאָגען אין דעם קראַנקען, פאַר זיין וואויל ווענען.

אָהן אויפהער, ביינאַכט און ביינאַכט קומט פאַר די גרויסע, שווערע און ערשעפּענדע אַרבייט. זיבען אינדערפריה איז דער גאַנצער פערסאָנאַל אויפ׳ן אָרט, יעדער אויף זיין שטעל, אין זיין אָפּטיילונג, ביי זיין אַרבייט. דער שפּיטאָל־טאָג הויבט זיך אָן נאָך פריהער, ווייל זעקס אינדערפריה ווערט שוין דערלאַנגט טיי די קראַנקע, עס ווערט שוין גערוימט, גערייניגט, געקעהרט, געפוצט. שוועסטער סאַלאַ, די תמיד מונטערע, הייטערע, יונגע, אָבער געניטע, האָט נאָר בעוויזען נאָך איהר צוועלף־שעה׳דיגען נאַכט־דיזשור זיך צו געזעגענען מיט די קראַנקע, און שוין ווערט זי און די איבריגע דיזשורנעס פערביטען דורך די טאָג־שוועסטערן: טערעסאַ, מיכאַלינאַ, בערטאַ, מינאַ, ליובאַ, העלענאַ, צעשיאַ, אַניעלאַ... מ׳דאַרף די זאַלען אויפרוימען, די בעטען גלייך מאַכען, וועש איבערציהען, קראַנקע איבערלעגען, וועמען אַרומוואַשען, וועמען אָנהאָרעווען אז זאַ האַלבע שעה אַרום איז די אַרבייט אין פולען גאַנג, טעמפּעראַטור מעסטען, איינשפּריצונג מאַכען, מעדיצין, געבען, וועמען אַ שלאָוך פערלעגען, וועמען צוגרייטען צום בעזוך פון דאָקטאָר.

דער בראַווער, שטילער לובאַרסקי און די לעבעדיגע פרעהליכע שוועסטער געניאַ פאָרען זיך שוין ב יידי שענק מיט די כירורגישע אינסטרומענטען. זיי האָבען נאָך נעכטען פאַרנאַכט לויט דער טאַוועל וואָס איז אַרויסגעהאָנגען אין אָפּעראַציאָנס־זאַל צוגעגרייט די אָנגעמערקטע קראַנקע צו די פאָרשטעהנדע אָפּעראַציעס. איצט ווערען געמאַכט די ווייטערדיגע הכנות. שוועסטער פּאָלאַ פיהרט שוין אַרויס אויף אַ וועגעלע אַ קראַנקען פון זאַל, ווייל עס קומען שוין די דאָקטוירים. עס הויבט זיך אָן די אַרבייט אין די פאָרבאַנדס־זאַלען און אָפּעראַציאָנס־זאַל. עס קומען שוין די דאָקטוירים: ד״ר וואַיכ ד״ר עליאַסבערג, ד״ר מאָרדקאָוויטש, ד״ר שרייבער, ד״ר פּיקיעלני, ד״ר יאַקאָבסאָן. ד״ר פּערלים רופט שוין איבער׳ן גאַנצען קאָרידאָר די שוועסטער, וועלכע בעדינט זיין זאַל, ד״ר קאַנטאָר האָט שוין בעזוכט אַ קראַנקען, וועלכען ער האָט נעכטען אָפּערירט. פרוי ד״ר אייגער (גאָלדענע כירורגישע הענד״, זאָגען אויף איהר מבינים) געהט אין איהר זאַל אין בעגלייטונג פון ד״ר אייכנער און ד״ר פּראַפּאָרט. ד״ר אייזנער ערקלערט עפּעס אַ לאַנגבערדיגען יודע. אין דער אינערליכער אָפּטיילונג זענען שוין דאָ ד״ר טענענבוים, ד״ר שיפּמאַן, ד״ר אורויסאָן, ד״ר קרישעק, ד״ר קאָטאָק, ד״ר ראַבינאָוויטש. באַלד קומט אויך דער סעניאָר פון די לאָדזער דאָקטוירים, דער אַלגעמיין געאַכטעטער

(זעה — 11־טע זייט).

לאָדז. 21 יוני 1929

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז. 21 יוני 1929

דער קריזיס פון דער אינטעליגענץ

פון ש. ניגער

מיר האָבען גענוג מענשען מיט קענטענישען, מיט ספּעציעלער און אַלגעמיינער בילדונג. מיר האָבען אַ היבש ביסעל אַזעלכע פּערזאָנען: אַפילו ביי אונז אויף דער יודישער גאַס און אַפילו צווישען די, וועלכע רעדען יודיש. אָבער מיר אַלע ווייסען, אַז עס איז נישט גענוג צו האָבען ידיעות אין אַ געוויסען פאַך, כדי צו זיין געבילדעט, אַז עס איז ווייניג צו בעקומען דאָס, וואָס מען רופט אַן בילדונג. כדי צו זיין אינטעליגענט איז [illegible] — און אַט דאָס איז דאָס וויכטיגסטע — מען קאָן זיין אינטעליגענט און דאָך נישט געהערען צו דער אינטעליגענץ.

דאָס וואָרט, דער עצם בעגריף „אינטעליגענציע" איז אויפגעקומען אין רוסלאַנד, אין די 60־ער יאָהרע פון פאָריגען יאָהרהונדערט — און דאָרט איז זי זיכער נישט געווען גענוג צו זיין אינטעליגענט, כדי צו קאָנען זיך רעכענען פאַר אַ פאַרשטעהער פון דער אינטעליגענציע. עס זענען נויטיג געווען דערצו נאָך אַנדערע, דערהויפּט סאָציאַל־עטישע, אייגענשאַפטען.

אַקוראַט אין וואָס אַט די אייגענשאַפטען בעשטעהען — איז נישט אינגאַנצען קלאָהר. עס זענען דאָ אַוודאי דעם חלוקי דעות. אָבער מען קאָן רוכט זיך מיר, זאָגען מיט זיכערקייט, אַז צו דער אינטעליגענציע געהערט די גרופּע מענשען, וועלכע האָט גייסטיגע ווערטען און וועלכע פיהלט זיך פעראַנטוואָרטליך פאַר זיי. מען קאָן נאָך גערן ווייטער און זאָגען, אַז דאָס איז יענער „קריטיש־דענקענדיגער" טייל פון דער געזעלשאַפט, וועלכער האָט אַ געפיהל פון אחריות פאַר דער גאַנצער געזעלשאַפט, פאַר דעם גאַנצען פאָלק. אויב עפּעס איז נישט גוט, נישט גלאַט אין דעם מענשליכען לעבען, איז זי, די אינטעליגענציע, די ערשטע דאָס צו דערפיהלען. אויב עפּעס אַ געפאַהר לויערט אויפ׳ן גאַנצען קאָלעקטיוו, איז זי די ערשטע אָנצוווייזען אויף דעם, די ערשטע צו וואָרענען און צו שטעהן אויף דער וואַך. זי איז דער בעוואוסטזיין אָדער זי איז דער געוויסען פון דער געזעלשאַפט און דאָס הייסט נאָך נישט, אַז איהרע פאַרשטעהער מוזען שטענדיג האָבען אין זינען וויכטיגע פראַגען פון לעבען און בעציהונג צו זיי. וויכטיג איז נאָר, זי זאָלען זוכען אַן ענטפער אויף די פראַגען, אַז זיי זאָלען נישט קאָנען רוהען, ווען די וואונדען זענען נישט פערהיילט. וויכטיג איז, אַז זיי זאָלען נישט אַוועק יעדער אין זיין ווינקעלע און נישט ווערען גלייך צו די מיליאָנען איינוואוינער, ווי מען האָט זיי גערופען אַמאָל אין רוסלאַנד, „אָביוואַטעלי", וועלכע האָבען נישט קיין שום אַנדערע אינטערעסען און קיין שום אַנדערע צילען, אַחוץ די, וועלכע זענען איינגעשלאָסען אין די ד' אמות פון זייער פּריוואַט לעבען. וויכטיג איז, אַז זייערע אייגענע עקזיסטענץ און אַלע זייערע טעטיגקייטען זאָלען זיין בעוואוסטזיניג פערבונדען מיט דעם אָדער יענעם קאָלעקטיוו פּרוב צו מאַכען דעם מענשען — מענשליכער.

עס זענען זיכער דאָ איחידים, וואָס געהערען צו אַט דעם טיפּ אינטעליגענטען, אָבער — טאַקע נאָר יחידים. קיין פערבינדונג צווישען זיי איז נישטאָ. און אויב זי איז פערהאַן, איז זי צו שוואַך צו מאַכען זיי פאַר אַ גרויסען קאָלעקטיווען כח.

פאַרוואָס איז דאָס אַזוי, איז פאַר זיך אַ טעמע. דאָ האָב איך נאָר געוואָלט אָנווייזען, אַז אין אַלגעמיין פיהלט מען די ווירקונג פון גרופּען־אינטערעסען, פון מאַסען־בעוועגונגען, פון דעם אָדער יענעם פּאָליטיקער, פון אָדער יענעם איינציגען אינטעלעקטועלען פיהרער; מען הערט אָבער נישט די קאָלעקטיווע שטים און מען זעהט נישט די קאָלעקטיווע פיהרערשאַפט פון דער אינטעליגענציע אין דע סאָוויבענדערמאַנטע זינען. די אינטעליגענץ האָט נישט דע סאָרט און די היסטאָרישע פונקציע, וועלכע זי האָט געהאַט אַמאָל אין רוסלאַנד, און דאָס הייסט, אַז זי עקזיסטירט פּשוט נישט, נישט אַז זי לעבט איבער אַ קריזיס.

דער קריזיס פון דער אינטעליגענץ איז אַן אַלאייראָפּעאישע פּראָבלעם. דערהויפּט אין מזרח־אייראָפּע איז די אינטעליגענץ געווען אַ מאַכט און האָט געהאַט אַ קאָלאָסאַלען ווירקונג אויפ׳ן געזעלשאַפטליכען לעבען. דאָרט איז נישט געווען קיין פּאַרלאַמענטאַריזם, קיין פעראַנטוואָרטליכע רעגירונג, קיין פאָלקס־בילדונג — און אַט די אַלע ליידיגע פּלעצער האָבען העכער געמאַכט דעם טראָן פון דער אינטעליגענץ. איהר טראָן איז צוטרייסעלט געוואָרען, האָט אָנגעהויבען איינפאַלען זינט עס האָט אויסגעבראָכען דער וועלט־קריג.

שוין אַט דער עצם פאַקט, וואָס אַ חוץ עטליכע אויסנאַהמען האָט די גאַנצע אייראָפּעאישע אינטעליגענץ זיך אונטערגעגעבען דעם קריגס־פּסיכאָז, איז געווען אַ בעווייז, אַז זי איז אומגעכטיג געוואָרען. דער פאַקט, וואָס אַזעלכע אינטערנאַציאָנאַלע פעראייניגונגען פון אינטעליגענץ, ווי די גרופּע „קלאַרטע" אָדער פּ. ע. נ., וועלכע זענען אויפגעקומען נאָכ׳ן קריג, שפּילען אַזאַ קליינע ראָלע אין דעם היינטיגען לעבען פון אייראָפּאַ, — צייגט, אַז די אינטעליגענץ איז נאָך נישט געקומען צו זיך. נאָר בעזונדערס עלנט, אומגליקליך און אומבעראָלפען איז זי אין די לענדער, וואו עס הערשט אַ בורזשואַזע אָדער „פּראָלעטאַרישע" דיקטאַטור. דאָרט איז זי, אָדער שטום, אָדער זי רעדט מיט אַ פרעמדער שטים, וואָס דאָס איז נאָך ערגער. זי ווערט אָדער אַליין דאָרט געוואָנט און געפּלאָגט, אָדער זי העלפט יאָגען און שלאָגען אַנדערע.

אין די דעמאָקראַטישע לענדער איז איהר לאַגע בעסער, אָבער אויך דאָרט פערנעמט זי נישט דעם אָרט, וואָס זי האָט פערנומען איידער עס האָט אויסגעבראָכען דער שטורעם פון דעם וועלט קריג, און נישט אומזיסט רעדט מען דאָרטען (נאָך גוט, וואָס מען קאָן דאָרט כאָטש רעדען) וועגען אַ קריזיס פון דער אינטעליגענץ.

פון וואַנען נעמט ער זיך אַט דער קריזיס?

עס זענען דאָ אַ סך סבות, כ׳וויל אָנווייזען אויף איינער פון זיי.

זינט דער מלחמה זענען כמעט אַלע אייראָפּעאישע פעלקער אַריבער פון דעם כאַאָס פון שטרעבען און זוכען צו דעם פּאַ׳ים פון דערגרייכען. זיי זענען, מיט אַנדערע ווערטער, אַריבער פון טעאָריע צו פּראַקטיק... וואָס זענען געווען די וויכטיגסטע געזעלשאַפטליכע שטרעבונגען ערב דעם קריג? דאָס איז געווען, פון איין זייט, די שטרעבונג צו דער בעפרייאונג פון די אונטערדריקטע פעלקער און פון דער אַנדערע זייט — דער אינערווינגסטער קאַמף פון סאָציאַלער גערעכטיגקייט, וועלכע איז פאָרגעקומען אין יעדען פאָלק. איצט זענען ביידע פּראָגראַמען אַריין אין דער סטאַדיע פון פערווירקליכונג. איצט פרעדיגט מען מעהר נישט די אידעע פון נאַציאָנאַלער פרייהייט; איצט בעטראַכט מען מעהר נישט דעם סאָציאַליזם ווי אַן אַבסטראַקטע אידעע. מען שטעהט פאַר פּראַקטישע אויפגאַבען. עס איז אַ פראַגע פון טאָן, נישט פון רעדען און פאַנטאַזירען. עס איז נויטיג איצט לעבענס־ענערגיע, נישט קיין ענטוזיאַזם פון טרוימער.

עצות, וואָס צו טאָן, צו וואָס צו שטרעבען זענען מעהר נישט דער עיקר; מען דאַרף וויסען, ווי צו טאָן. מען דאַרף האָבען מענשען, וואָס שטעהען מיט ביידע פיס אויף דער ערד, נישט קיין בעלי־חלומות מיט אויגען פערגלאָצטע צו דער ווייטער צוקונפט...

זיין אַ קריטיש־דענקענדיגע פערזענליכקייט איז איצט נישט גענוג. עס פאָדערען זיך קריטיש־האַנדלענדיגע פערזענליכקייטען. שטאַטסמענער, אַדמיניסטראַטאָרס, טעכניקער, עקאָנאָמיסטען, פּראַקטישע פעראַיאָגען ווערען פערלאַנגט דאָרט, וואו פריהער האָט די הויפּט ראָלע געשפּילט דער פּרעדיגער, דער פּראָפּאַגאַנדיסט, דער אַגיטאַטאָר! מענשען פון טאַט זענען נויטיג געוואָרען, וואו די הויפּט־פיהרער זענען געווען — די וואָרט־פיהרער.

די אינטעליגענץ איז אַרויסגעשטויסען געוואָרען פון פאַכמענער. איהר הויפּט־קראַפט איז געווען וויסען — וויסען וואָס צו טאָן, וויסען, ווי און צוליב וואָס צו לעבען אויף דער וועלט. אָבער איצט איז דער עיקר קאָנען.

אויב וויסען, איז וויסען אַלץ — האָט זיך די אַמאָליגע אינטעליגענץ אויסגעצייכענט מיט איהר אינטעלעקטועלען אוניווערסאַליזם. אָבער קאָנען איז רעכט, אַז מען קאָן עפּעס, אַלץ אָדער אַפילו אַ סך זאַכען קאָנען (נישט נאָר קענען) איז אוממעגליך — זענען געקומען די ספּעציאַליסטען. און זייער וועלט איז נישט די וועלט, נאָר דער אָדער יענער טייל איהרער, די אָדער יענע איינצעלהייט...

פאַרוואָס האָט דאָס צאַרישע רוסלאַנד אַרויסגעגעבען פון זיך אַזאַ רייכע, אַזאַ מעכטיגע אינטעליגענץ? ווייל דאָרט זענען נישט מעגליך געווען קיין טאַטען, נאָר אידעען און קאַמף פאַר אידעען. פאַרוואָס איז אין אַמעריקאַ, למשל, נישטאָ קיין איינפלוסרייכע אינטעליגענץ? ווייל עס איז אַ לאַנד פון טאָן.

אַמעריקאַ לעבט מיט דעם, וואָס איז, נישט מיט דעם, וואָס דאַרף זיין און נישט מיט דעם, וואָס איז געווען. די אינטעליגענץ איז אָבער יענער קלאַס פון דער געזעלשאַפט, פאַר וועלכען עס עקזיסטירט נישט דאָס פאַראיבערגעהענדיגע פון איצט, נאָר דאָס אָנגעזאַמעלטע פון פריהער, און דעם טרוים פון לעתיד לבוא. איז נישט אָפּאַר איהר קיין פּלאַץ, אין יענער אייראָפּאַ, וועלכע האָט זינט נאָך דער מלחמה זיך גענומען אַמעריקאַניזירען.

—=:§:=—

א שטאדט גאלדשטיין

(אַ בריף פון פלאָרידאַ)

וואס א יוד האט געגרינדעט אין פלארידא

„קאָנט איהר דאָס לאַנד, וואו די מאַראַנצען וואַקסען" — דאָס וואונדערלאַנד פלאָרידע.

איהר האָט אפשר געטראָמט אויף פלאָרידע׳ס קאַלכיגער ערד; זיך געבאָדען אין איהרע אומרוהיגע וואַסערען פון אַטלאַנטיק; געחלומט אויף איינער פון איהרע צעהן טויזענד אינזלען; זיך געטובלט אין דעם ים פון איהרע טראָפּישע זונען־שטראַהלען; געוואַנדערט דורך די ווילדערנישען איהרע, און געקוקט מיט שטילער בענקעניש אין איהר מעכטיגען לאַזור־בלויען גאָלף־שטראָם — איהר דאָס אפשר געזעהן דעם בלומען־שטאַט ווי פלאָרידע ווערט אָנגערופען.

אָבער מען דאַרף קאָנען דאָס וואונדערלאַנד פלאָרידע.

און איך וויל עס קאָנען מיט זיינע שטעט און מענשען.

זיץ איך אין דער שטאַט־ביבליאָטעק פון טאַלאַהאַסי, וואָס איז די הויפּט־שטאָט פון פלאָרידע, וואו צווישען ביכער און מאַנוסקריפּטען ווייזט מען מיר אויף אַן אַלט פערשטויבט בילד, וואָס אַ גרויסער מייסטער האָט געמאָלען פון כואַן־פּאָנס־דע־ליאָן.

און איך בעטראַכט דאָס געזיכט פון דעם ענטדעקער פון פלאָרידע מיט זיינע צעשראָקענע און פערזאָרגטע אויגען ווי ביי אַ היימישען מלמד; מיט דער לענגליכער נאָז, וואָס איז מיר שטאַרק פערדעכטיג; מיט דעם באַלעבאַטיש־אינטעליגענטישען בערדעל, ווי ביי אונזערע אַ בעקאַנטען שרייבער, און מיט דעם טיפען אומעט, וואָס איז אויסגעגאָסען אויף זיין פּנים, און איך וואָלט נאָך היינט שווערען אויף מיין „הן", אַז אַט דער מענש, וואָס איז אין פלאָרידע כמעט ווי פערהייליגט איז איינער פון אונזעריגע, געוויס אַ שפּאַנישער יוד, אַן אַנוס, האָט ער מסתמא זיין שעהנעם יודישען נאָמען חיים פּנחס בן יהודה פערביטען אויף כואַן־פּאָנס־דע־ליאָן. כדי זיך צו ראַטעווען פון דער אינקוויזיציע, פון וועלכער ער האָט נאָכדעם סיי־ווי געמוזט אַנטלויפען נאָך פּאָרטאָריקאָ וואו ער איז געוואָרען אַ רייכער סוחר און איז געווען דער ערשטער צו קומען אין פלאָרידע זוכען אַ נייעם מסחר, ווי עס איז די טבע פון יעדען גוטען און ענערגישען יודישען געשעפטסמאַן.

אַזוי בין איך איבערצייגט, וואָרים אויב עס זענען פערהאַן מענשען, וואָס גלויבען, אַז קאָלומבוס איז געווען אַ יוד, מעג מען דאָך דאָס געוויס גלויבען אויף פּאָנס־דע־ליאָן, ווען מען קוקט אויף זיין פּנים און מען לייענט זיין געשיכטע.

אַט דעם חשד מיינעם האָב איך שפּעטער האַלב ערנסט, האַלב וויציג אויסגעדריקט פאַר מיס עלדרידזש, אַ וואוילקענענדיגע און האַרציגע יונגע דאַמע, די הויפּט־ביבליאָטעקערין, וואָס האָט אַ בעזונדערע שוואַכקייט צו רעדען מיט מיר וועגען יודען און יודישקייט.

און דערביי זאָג איך צו איהר מיט אַ געלעכטער, אַז איהר פלאָרידע איז פעריודישט, וואָרום אַלע שטעט און דערפער און גאַסען, וואָס הייסען פּאָנס־דע־ליאָן, טראָגען דאָך דעם נאָמען פון אַ יודען.

נאָר די גויאישע מיידעל קוקט מיך אָן מיט איהר ווייכען מוטערליכען שמייכעל און ענטפערט גאַנץ ערנסט:

— אַז פּאָנס־דע־ליאָן איז געווען אַ יוד דאַרפט איהר נאָך ערשט בעווייזען, אָבער איהר זענט גערעכט, אַז פלאָרידע איז פעריודישט, וואָרים אין קיין שטאַט וועט איהר נישט געפינען אַזוי פיל שטעט מיט יודישע נעמען ווי אין פלאָרידע. אַט צום ביישפּיל, דאָס שטעטעל גאָלדשטיין — איהר זענט דאָרט געווען?

אַ שטאָט גאָלדשטיין?! — איך האָב אַ לאַנדסמאַן, אַ גרויסען שלימזל, הייסט ער גאָלדשטיין, מיין ווייבס פּלימעניק, אַ פּיפּינער יודעל, רופט זיך גאָלדשטיין, און בכלל ווער קען זיי נישט ביי אונז די גאָלדשטיינס, און גרינשטיינס, און ראָטשטיינס, און אַפילו וועלכע שטיינס; אָבער איך בין זיך מודה, אַז פון אַ שטאָט גאָלדשטיין האָב איך נאָך נישט געהערט.

און ווי שיקט זיך עס איבערהויפּט, אַז פּאַטריאָטישע אַמעריקאַנער וועלען ווייזער אַ שטאָט אַ נאָמען געבען אַ ליטוויש־גאַליציאַנישען נאָמען? איך געדענק נאָך, וואָס פאַר אַ טומעל און וויפיל אַזוי־גערופענע דיסקוסיעס עס זענען פאָרגעקומען אין ניו־יאָרק איידער מען האָט בעוויליגט אָנצורופען אַן אָרימען ווינקעל אויף דער יודישער גאַס מיט׳ן נאָמען פון אַ בעקאַנטען יודישען פילאַנטראָפּ.

און דאָ אין פלאָרידע, סתם מיר־נישט, דיר־נישט, אַ שטאָט מיט׳ן נאָמען פון אַ גרינעם יודען. וואָרום אַ גאָלדשטיין, וואָס אַמעריקאַניזירט זיך, ווערט היכף אַ גלאַדסטאָן, אַ גאָלדסטאָון, אַפילו אַ סטאָון, אָבער נישט אַזוי פּראָסט גאָלדשטיין.

טאָ ווי קומט טאַקע אין אַמעריקאַ אַ ישוב גאָלדשטיין?

פרעג איך נאָכאַמאָל מיין פריינדין די מיס עלדרידזש, אויב זי האָט נישט קיין טעות, און זי מאַכט נישט קיין שהיות, וויקעלט פאַר מיר פונאַנדער אַ פלאָרידער לאַנדקאַרטע און מיט איהר צאַרט־ווייסען, לאַנגען פינגער טייטעלט זי אויף אַ געוויסען פּונקט און מיט דעם טאָן פון אַ שול־לעהרערין צו איהר תלמיד ערקלערט זי מיר:

— אַט דאָ איז עס. אָן דער זייט פון דעם גרויסען טראַקט צווישען טאַמפּאַ און ברוקסוויל, איך האָב נישט פערצייכענט די געשיכטע פון דעם שטעטעל אָבער עס איז דאָך יודיש.

און דאָס בלוט פון דעם צייטונגס־מאַן האָט אין מיר אויפגעקאָכט.

היתכן, אַ שטאָט איז אויפגעבויט געוואָרען צו פעראייביגען דעם נאָמען פון אַ יודען און דער יודישער עולם זאָל עס נישט וויסען?

*

אַ שילד אויף דער אייזענבאַהן־סטאַציע מיט דעם וואָרט „גאָלדשטיין" אין גרויסע גאָלדענע בוכשטאַבען האָט מיר דערמאָנט, אַז איך בין אָנגעקומען צו מיין ציל. דאָס איז געווען אין מיטען טאָג, די טראָפּישע זון פון יענעם טייל פלאָרידע האָט אויף מיר געגאָסען ים׳ען פייער. אויף דער פּלאַטפאָרם איז נישט געווען קיין לעבעדיגער נפש, וואָרום די דאָרטיגע מענשען זענען ביי זיך שטאַרק פערצערטעלט, זיי וועלען דאָך צוליב זייער אַרבייט נישט ברענגען זיך אויף דער זון! וואָס איז, זיי האָבען קיין צייט נישט?

נאָר אויף אַ הויבען מהלך ווייטער האָבען זיך געזעהן הייזער אויף הייזער, ווייסע, רויטע, געלע מיט זייער פלאַכע דעכער און געוועלבטע אַרקאַדען, אַ טיפּיש שפּאַניש־אַמעריקאַניש יודיש שטעטעל, האָב זיך דערשלעפּט אַהין מיט מסירת־נפש און פרעג צי קאָן דאָ איינער אַ מיסטער גאָלדשטיין.

— נישטאָ קיין מיסטער גאָלדשטיין אין גאָלדשטיין, ענטפערט מען מיר, איבריגענס אויב איך וויל דווקא, טאָ זאָל איך געהן 4 מייל ווייטער צו די גאָלדשטיין־קוואַלען און פרעגען אויף מיסטער דזשאָנסאָן, ער ווייס אַלץ.

און אַז מיסטער דזשאָנסאָן, אַ היציגער גוטמוטיגער דזשענטעלמאַן האָט אויסגעהערט מיין בקשה האָט ער דערצעהלט אַט־וואָס:

מיט אַ צוואַנציג יאָהר צוריק איז געקומען אַהער אַ מיסטער גאָלדשטיין פון שיקאַגאָ. די געגענד איז דאָ געווען אַ ווילדע, בעדעקט מיט אויסטראַלישע סאָסנעס און איינגעהויקערטע פּאַלמען־בוימלעך, צווישען וועלכע עס האָבען זיך אַרומגעטריבען די סעמינאַלען־אינדיאַנער און ס׳האָבען געקרעכצט די ווילדע פייגעל. קיין מענש האָט נישט דערוואַרט, אַז דאָ וועט אַמאָל ווערען אַ ישוב, נאָר דער פרעמדער יוד האָט אַנדערש בערעכענט. ער האָט אָפּגערייניגט דאָס לאַנד, פערשאַטען די זומפּען, געבויט הייזער, געשאַפען דעם רייכסטען אַמוויזונגס פּלאַץ און ווי דורך אַ כישוף פערוואַנדעלט די ווילדערניש אין אַ גן־עדן. ער האָט בעוויזען וואונדער, דער מיסטער גאָלדשטיין.

— און ער אַליין? האָב איך אַ פרעג געטאָן.

— ער איז ד' אָמעהר נישטאָ. איז געווען דער ענטפער, וואָס ער האָט געבויט האָבען אַנדערע צוגענומען, מען זעהט איהם נאָך אַמאָל אין טאַמפּאַ, אַמאָל ערגיץ אַנדערשוואו, אָבער וואָס מען רופט היינט גאָלדשטיין, איז נישט מעהר גאָלדשטיינס, נאָר צו וואָס רעדען וועגען פרעמדע געשעפטען? אַלץ, וואָס איך וויל זאָגען, איז, אַז גאָלדשטיין — נישט דער מענש, נאָר דער פּלאַץ, — וואַקסט מיט אַ וואונדערבאַרער שנעלקייט, און געדענקט מיין וואָרט, דאָס שטעטעל גאָלדשטיין וועט נאָך אַמאָל ווערען דער רייכסטער ווינטער־רעסאָרט אין פלאָרידע....

און ווען איך האָב פערלאָזען דעם רעדעוודיגען דזשאָנסאָן האָב איך געפיהלט ווי אַ שווערער שטיין וואָלט מיר געדריקט אויפ׳ן האַרצען. מיר האָט זיך געדאַכט, אַז איך זעה אין יענעם שיקאַגער יודען וואָס האָט אויפגעבויט אַ שטיק ווילדערניש פון אַמעריקאַ, דעם סימבאָל פון זיין פאָלק, וואָס בויט די לענדער, וואו ער קומט; זאַמעלט פאַר זיי אוצרות, בערייכערט זייערע קולטורען און אַליין ווערט ער אַרויסגעשטויסען פון אַלץ, וואָס ער שאַפט און אומעטום פערשריגען אַלס אַ פרעמדער.

טאָר בעת אין אַנדערע לענדער ווערט דער יוד לחלוטין פערלייקענט און זיין גייסט דערשטיקט, האָט פלאָרידע דעם נאָמען פון דעם שיקאַגער יודען פערצייכענט אויף דער לאַנד־קאַרטע און פעראייביגט אויף אַ בליהענדיג שטעטעל וואָס האַלט אין וואַקסען, און אַזוי האָט זי פעראייביגט ד' נעמען פון אַנדערע יודען, פון וועלכע עס איז כדאי אַמאָל צו שרייבען.

יאָ, מען דאַרף קענען דאָס וואונדערלאַנד פלאָרידע.

א. מ. רובין.

וויסענשאפט פאר'ן ברייטן עולם

די נויטיגסטע קולטור־אַרבייט

פון ל. באראדולין

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט זיך אַנאַמער־ריקאַנער טעגליכע צייטונג געווענדעט צום רעדאַקטאָר פון אַ מעדיצינישען זשורנאַל מיט אַ פאָרשלאַג, אַז ער זאָל פאַר דער צייטונג שרייבען פּאָפּולערע וויסענשאַפטליכע אַרטיקלען. דער רעדאַקטאָר פון דעם מעדיצינישען זשורנאַל האָט זיך דורך אַ קורצען בריוועל ענטזאָגט פון דעם פאָרשלאַג, און דערנאָך האָט ער אין זיין אייגענעם זשורנאַל אָפּגעדרוקט אַ לענגערען אַרטיקעל, אין וועלכען ער האָט ביטער אַטאַקירט די סטעאָרען פון פּאָפּולאַריזירען די וויסענשאַפט פאַר דעם ברייטען עולם און אין אַ שפּראַך, וואָס יעדער איינער זאָל עס פערשטעהען — איז נישט מעגליך; און די פּאָפּולאַריזאַציע פון וויסענשאַפט בכלל האָט ער אָנגערופען נישט אַנדערש ווי: „שאַרלאַטאַנסטוואָ".

אַזאַ בעציהונג צו דער פראַגע איז נישט גאָר אַנאומגערעכטע — זי איז אויך זעהר אַ שעדליכע.

עס איז געווען אַ צייט, ווען אי איינצעלנע מענשען, אי איינצעלנע גרופּען האָבען געבויט זייער מאַכט, זייער פּאָליטישע ממשלה און זייער מאַטעריעלע וואָהלזיין אויף דער אומוויסענקייט פון די ברייטע מאַסען פון פאָלק.

איצט אָבער ווייסען מיר פון דירעקטע ערפאַהרונגען, אַז דאָס וואוילזיין פון דעם איינצעלנעם און דירעקט פערבונדען מיט דעם וואוילזיין פון גאַנצען לאַנד און מיט דעם וואוילזיין פון אַלע מענשען און דעם לאַנד; און דאָס וואוילזיין פון די מענשען פון לאַנד בכלל איז אָפּהענגיג פון דער מאַסע וויסען, וואָס איז פערשפּרייט אין לאַנד, דערפאַר האָט מען אויך איינגעפיהרט צוואַנגס־שולען אין אַלע ציוויליזירטע לענדער. ווייל קיין לאַנד קאָן נישט פּראָגרעסירען אויף וועלכען עס איז געביט, אויב די בעפעלקערונג האָט נישט קיין מינימום בילדונג. די צרה איז נאָר, וואָס דערווייל איז אָט דער מינימום נאָך זעהר אַ נידעריגער און די גרויסע מאַסען פון דער בעפעלקערונג זענען נאָך אַלץ שרעקליך אומוויסענד.

די אומוויסענהייט פון די גרויסע מאַסען איז אַ געוואַלדיגע שטערונג פאַר די מעהר פּראָגרעסיווע און אינטעליגענטע טיילען פון דער בעפעלקערונג.

מען וואונדערט זיך: פאַרוואָס די פעלקער פון דער וועלט שטעהען נאָך אויף אַזאַ נידעריגער שטופע פון ציוויליזאַציע אין אַ צייט, ווען די וויסענשאַפט און טעכניק האָבען געמאַכט אַזאַ מערקווירדיגען פּראָגרעס.

די ערשיינונג איז אָבער אַ גאַנץ נאַטירליכע; דעם פּראָגרעס פון וויסענשאַפט און טעכניק שאַפען איינצעלנע מענשען, די ווייסע, די געבילדעטע; און פאַר דעם אַלגעמיינעם פּראָגרעס פון ציוויליזאַציע איז נויטיג, אַז די גרעסטע צאָהל מענשען, פון יעדען לאַנד בעזונדערע, זאָל זיין געבילדעט, זאָל זיין מעהר וויסענד, און האָבען מיר זיך נאָך נישט אַרויפגעאַרבייט צו אַ שטופע, אַז מען זאָל ענטוויקלען די בעפעלקערונג צו אַ מינימום פון וויסען, וואָס זאָל זיין כאָטש אַביסעל מעהר ווי לעזען און שרייבען, האָט עס געדאַרפט זיין דער חוב פון ד׳ געבילדעטע, פון די וואָס ווייסען, צו פערשפּרייטען דאָס וויסען, צווישען די ברייטע מאַסען פון דער בעפעלקערונג דורך פּאָפּולאַריזירען די וויסענשאַפט.

דאָס איז דער חוב. עס איז נאָך אָבער דאָ אַ פראַגע פון מעגליכקייטען. די געגנער פון פּאָפּולאַריזאַציע האָבען צוויי טענות. ערשטענס, זאָגען זיי, איז וויסענשאַפט בכלל נישט מעגליך צו פּאָפּולאַריזירען פאַר מענשען, וואָס האָבען נישט געהאַט קיין פריהערדיגע וויסענשאַפטליכע צוגרייטונג און צווייטענס, אַז דאָס פּאָפּולאַריזירען די וויסענשאַפטען האָט דערפיהרט צ ודער אַזוי־גערופענער „צייטונגס־וויסענשאַפט" ד. ה., צו פאַלשע בעהויפּטונגען און צו וואולגאַריטעט.

אין יעדער פון אָט די בעהויפּטונגען זענען פאַראַן טראָפּענס אמת, און דאָך זענען די געגנער פון פּאָפּולאַריזאַציע נישט גערעכט. זיי וואָלטען נישט געווען גערעכט אפילו ווען זייערע טראָפּענס אמת וואָלטען געווען גרעסער.

אויב עס זענען פערהאַן מענשען, וואָס צוליב סאַנסאַציע וואולגאַריזירען זיי די וויסענשאַפט, איז עס נאָך נישט קיין מאָטיוו נעגען פּאָפּולאַריזאַציע. עס איז נישט אָקיין איין געביט פון מענשליכער טעטיגקייט, וואָס זאָל נישט האָבען איהרע וואולגאַרי־זירער. רעליגיע און קונסט זענען, אָדער האָבען געזאָלט זיין, דאָס ריינסטע און דאָס הייליגסטע ביים מענשען — און קיין זאַך ווערט נישט אַזוי גראָב געמאַכט, וואולגאַריזירט און פערשוועכט, ווי אָט די צוויי טעטיגקייטען פון מענשליכען גייסט, און דאָך שטעלט עס קיינעם נישט אָפּ, און עס זענען פערדאַן „הייליגע" אויף יערען פון אָט די געביטען

און בנוגע דער ערשטער טענה, אַז עס איז בכלל נישט מעגליך צו פּאָפּולאַריזירען וויסענשאַפט, איז די לאַגע אַזוי:

עס איז אמת, אַז אַ גרויסע צאָהל וויסענשאַפט־ליכע בעגריפען זענען אַזעלכע, וואָס לאָזען זיך נישט פּאָפּולאַריזירען; עס איז נישט מעגליך, אָדער כמעט נישט מעגליך צו מאַכען זיי קלאָר און פערשטענדליך פאַר מענשען, וואָס האָבען נישט געהאַט קיין וויסענשאַפטליכע פאָרבערייטונגען. אָבער די גרעסטע צאָהל פון וויסענשאַפטליכע בעהויפּטונגען און טעאָריעס זענען אַזעלכע, וואָס לאָזען זיך יאָ פּאָפּולאַריזירען.

נעהמט צ.ב.ש. אַזעלכע בעהויפּטונגען ווי דער שטח צווישען דער ערד און דער זון, אָדער וועגען די כעמישע עלעמענטען, פון וועלכע די זון בעשטעהט. פאַר אַ מענשען אָהן וויסענשאַפטליכער פאָרבילדונג זעהט עס אויס צו זיין אוממעגליך און אומפער־שטענדליך ווי אַזוי מען האָט אויסגעמאָסטען דעם שטח צווישען דער ערד און דער זון, אָדער ווי אַזוי מען האָט אויסגעפונען, אַז אויף דער זון זענען פערהאַן אַזעלכע און אַזעלכע כעמישע עלעמענטען. עס איז אָבער גאָר נישט אַזוי שווער צו ערקלע־רען דעם חשבון פון אַ דריי־ווינקעל, וואָס האָט גע־פיהרט צום אויסמעסטען די היטלישע ווייטקייטען; און עס איז גאָר לייכט צו דערקלערען, דעם פּרינ־ציפּ פון ספּעקטראָסקאָפּ, דורך וועלכען מען האָט אויסגעפונען פון וועלכע כעמישע עלעמענטען די זון בעשטעהט.

צוויי צילען דאַרף זיך שטעלען דאָס פּאָפּולאַ־ריזירען די וויסענשאַפט ,פאַר'ן ברייטען עולם, ער־שטענס: דער עולם זאָל בעקומען אַ בעגריף וועגען די ערשיינונגען, וואָס קומען פאָר אויף דער וועלט, און צווייטענס, וועגען דעם פּלאַ'ן און ראָל פון דעם מענשען אין נאַטור. ווען די ברייטע מאַסען פון דער בעפעלקערונג וועלען זיך אַרומועהן, אַז נישט אַלע מאָל איז דער מענש אַ הילפלאָזע שפּילצייג אין די הענד פון דער בלינדער נאַטור ,און אַז פיל כוחות און אומגינסטיגע ערשיינונגען פון נאַטור קענען בע־הערשט און בעזייטיגט ווערען קען עס דינען אַלס אַ זעהר וויכטיגער פאַקטאָר אין קאַמף מיט דער נאַטור, — דעם טייל פון קאַמף וואָס איינצעלנע קע־נען נישט אָנפיהרען, נאָר עס פאָדערט זיך די קאָ־אָפּעראַציע פון דער גאַנצער בעפעלקערונג.

ווען דאָס פאָלק צ.ב.ש. זאָל זיך לאָזען שטע־לען פּאָקען, אָדער אָנגעהמען די נויטיגע מיטלען געגען טיפוס, טובערקולאָז, און אַנדערע קראַנק־הייטען, נישט דערפאַר, ווייל אַזוי הייסען די דאָק־טוירים, נאָר דערפאַר, ווייל זיי אַליין, די מענשען פון פאָלק ווייסען פאַרוואָס, מען דאַרף עס טון, — וואָלטען פיל קראַנקהייטען געקענט אינגאַנצען פער־זייטיגט ווערען.

און, צווייטענס, — און דאָס איז וויכטיגער פון אַלץ, — וואָלטען מענשען בעגריפען, אַז יעדע ערשיינונג האָט הינטער זיך אַ בעשטימטער סיבה, אויב מען וויל פאַראויסזעהען אַן ערשיינונג, מוז מען שטודירען די סיבות, דאָס וואָלט אין די ברייטע מאַסען פון פאָלק געלערנט לאָגיש צו דענקען, ראַן וואָלטען די ברייטע מאַסען נישט געווען קיין בלינדע נאָכפאָלגער פון פערשידענע פיהרער וואָס זוכען צוצוציהען די מאַסען אין דער ריכטונג וואָס עס לוינט זיך בעסער פאַר די פיהרער.

דערפאַר וואָס די ברייטע מאַסען פון פאָלק בעטייליגען זיך נישט אין קאַמף מיט די כוחות פון נאַטור און פון דעם וואָס זיי לאָזען זיך פערפיהרען פון פּאָליטישע, געזעלשאַפטליכע און סאָציאַלע טועה, — ליידען די קולטורעלע, בעוואוסטזיניגערע טיילען פון דער בעפעלקערונג. דערום איז עס זייער חוב צו טון זייער טייל פון קולטורעלע אַרבייט פאַר די ברייטע שיכטען פון פאָלק. צו פּאָפּולאַריזירען די וויסענשאַפט איז דער וויכטיגסטער טייל פון אָט דער קולטור־אַרבייט.

—=:§:=—

ווידער און ווידער (ערצעהלונג)

— פון — סאַראַ ב. סמיט

ווען מינא האָט געהערט די דריי קלינג פון טיר־גלעקעל, האָט זי אַ ווילדען שפּרונג געטאָן. אין דעם זעלבען מאָמענט האָט זי זיך געווענדעט מיט דער פאָלגענדער פערענטפערונג צו איהר בע־זוכער.

— „די לעצטע צייטען בין איך אַזוי נער־ווען, אַז דאָס מינדעסטע רענט מיך אויף". צו דער זעלבער צייט האָט זי צוגעלעגט אַ ציטערנ־דען פינגער צום עלעקטרישען קנעפּעל און אָפּגעענט פערט דאָס קלינגען.

איהר בעזוכער האָט אין נ'אומפריינטליכען טאָן געזאָגט:

„ווע זאיך ווייס, אַז מיר וועלען נישט זיין אַלייך. האָלט איך געווען אָפּגעלענט מיין וויזיט אויף אַנ'אַנדערש מאָל".

מינא האָט אויסגעהערט זיינע אויסגעצויגע־נע, כמעט אומגעלומפּערטע רייד און צו דער זעלבער צייט האָט איהר האַר קמיטגעקלאַפּט מיט די פלינקע טריט וועלכע זי האָט געהערט אויף די טרעפּ. ווי טייער, ווי ליב אָט די טריט זענען איהר געווען! אָט הערט זי זיי און באַלד וועלען זיי פערשטומט ווערען אוי האייביג...

איידער זי האָט געעפענט די טיר, האָט זי איבער די פּלייצעס צוגעוואָרפען אַנ'ענטפער צו איהר איצטיגען בעזוכער:

— „מיר וועלען באַלד בלייבען אַליין אָט דער בעקאַנטער קומט בלויז אויף עטליכע מינוט".

און באַלד איז אין דער טיר געשטאַנען אַ הויכער, עלעגאַנטער מאַן, וועלכער האָט מיט איין בליק ווי איינגעזאַפּט דאָס צימער און די אַנוועזענדע. ווען ער האָט דערזעהען מינא'ס בעזוכער, האָט זיך אַ לייכטע רויטקייט בעוויזען אויף זיין פּנים. זיין געוועהנליכע זיכערקייט איז פערשוואונדען און אין אַ שווערען קול האָט ער אַרויסגעשטאַמעלט:

— „עס טוט מיר לייד, עס טוט מיר לייד, איך, איך האָב זיך פערשפּעטיגט אפשר מיט אַ שעה".

אין זיך האָט מינא געשטיקט אַ ביטע'ען שמייכעל. ער שטאַמעלט! הייסט עס, אַז ער פער־שטעהט. נ גוט, זאָל ער פערשטעהען! זאָלען זיינע צינישע געדאַנקען וואַנדערען, ווי ווייט זיי ווילען — אַבי ער האָט זי נישט געטראָפען אַליין. זאָל ער רענקען, וואָס ער וויל! זאָל ער נאָר אויף איהר קיין החסנו הנישט האָבען. זאָל ער נאָר נישט רענקען, אַז זי ווארט און ווייגט נאָך איהם. זאָל זיין אַזוי — אַבי נאָר נישט האַלטען איהר פאַר אַנ־איינזאַמער, פאַר אַ פעלאַזענער.

זי האָט געצוואונגען אַריינצוברענגען אַביסעל לייכטקייט אין איהר טאָן, בשעת זי האָט געזאָגט:

— „בעקענט זיך! הער הילער, הער שולמאַן".

און קוקענדיג אויף איהר אַלטען פריינט האָט זי געוואוסט, אַז יענער טראַכט: „איך בין דער געוועזענער און אָט דער איז מיין נאָכפאָלגער".

מינא האָט געוואוסט ,וואָס הילער טראַכט. זי איז געווען זעהר בעקאַנט מיט יעדע זאויס־רוק פון זיין פּנים... זי האָט געזעהען, אַז די שאָטענס וועלכע האָבען זיך דאָרט ערשט בעוויזען, פער־שווינדען, — מאַכען פּלאַץ פאַר ליכט. זי האָט געוואוסט, אז ער איז צופרידען. וואָס ער לאָזט זי נישט אַליין.

דער געשפּרעך צווישען זיי איז געווען אַ געמאָסטענער אי זהילער'ס יעדע בעוועגונג אַנ־אויסגערעכנטע.

לאַנגזאַם האָט ער געמאַכט עטליכע שפּאַן נענטער אי זצימער אַריין און אין אַ הייזעריג קול האָט ער געזאָגט:

— „דאָס פּעקעל מינאַ, וואָס דו ווילסט שיקען —".

ווייטער איז איהם שווער געווען צו רעדען אָבער מינא האָט איהם אַרויסגעהאָלפען:

— „יאָ, דאָס פּעקעל איז פאַרטיג; ד׳ קענסט עס איהר איבערגעבען און איך וועל זעהר דאַנקבאַר זיין דערפאַר".

איצט זענען הילער'ס אויגען געוואָרען נאָך מעהר שמייכט.

— „דאַנקבאַר"? — האָט ער זי איבער־געפרעגט.

— „גשוים" — האָט זי איהם שנעל פער־זיכערט — קענסט איהר זאָגען, אַז זי האָט עס שוין לאַנג געמעגט אוועקנעהמען פו זדאַנען. איך האָב גאַנ זווייניג פּלאַץ פאַר זיך אַליין".

הילער האָט איבערגענומען דאָס פּעקעל וועל־כעס איז געווען איינגעפּאַקט אין ברוין פּאַפּיר און פערבונדען מיט אַ די זשטריקעל, ער האָט עפּעס אומקלאָהרעס אַ מורמעל געטאָן צו מי־נא'ס בעזוכער און נאָך עפּעס צו מינען און באַלד איז ער אַרויס דורך דער טיר. וועלכע ער האָט פ יהער אַביסעל אָפען געלאָזט.

מינא האָט געהערט, ווי ער לויפט אַראָפּ מיט די שטיגען און זיי זלויפען אין איהר פאַרגעקר־מען, ווי אַ זעלטענער וואַסער־פאַל נעבען וועלכען זי איז ע־שט פערבייגעפאַהרען... אַ וואַסער־פאַל וועלכען זי וועט מעהר קיינמאָל נישט הערען...

אַ סעקונדע צייט האָט זי זיך פערגעסען און צוגעדריקט אַ לאַנגע, בלייכע האַנט צום שנעל קלאַפּענדען האַרץ.

מיט אַ בעהאַלטענעם בליק האָט זי אָפּגעמאָס־טען איהר בעזוכער — הילער וועט געוויס דענקען בעטראַכטענדיג אָט דעם, דעם נייעם, אַז זי, מינאַ געהט פאַרג אַראָפּ...

ווי שווער עס איז פאַר איהר געווען אָפּצורייסען איהרע געדאַנקען פון הילער'ן! הילער וועט היינט אַ סך דענקען וועגען איהר, וועגען דער פערגאַנגענ־הייט און אפשר וועט ער גאָר לאַכען פון איהר און פון איהר נייעם פריינד?

און אָט דער געדאַנק האָט זי צוריקגע־בראַכט צו איהר נייעם פריינט. זי האָט געוואוסט אַז די לעצטע עפּאָ־ מינוט זענען איהם געווים פאַר־געקומען מאָדנע. ווי אַזוי זאָל זי זיך פאַר איהם פערענטפערען?

אָבער ווען איהרע אויגען האָבען בעגעגענט זיינע האָט זי אין זיי געזעהען אַ מאָדנעם אויסדרוק — אַ מין ביטערע ציניזקייט, וועלכע האָט זי איבער־ראַשט און נאָך מעהר איבערראַשט איז זי געווען, ווען ער האָט געזאָגט:

— „און אַזוי געהט עס, ווידער און ווידער — יעדע עטליכע חדשים ברענגען אַ נייעם, האַ"?

און אַז מינא האָט נישט געענטפערט, האָט ער געפרעגט:

— „און מיינע זאַכען, וועסטו אויך איינפּאַקען אין אַ ברוין פּאַפּיר מיט אַ פּראָסט שטריקעל"?

און אַ צמינאַ האָט זיך העפטיג צעוויינט, האָט ער געגלעט איהר קאָפּ און שטיל געזאָגט:

— „ווילסט דאָך זיין מאָדערן, ווייז־זשע נישט, וויין נישט".

מינא האָט צוגעלייגט איהר טירען קאָפּ צו זיין ברוסט און ווייטער געוויינט, און געטראַכט האָט זי: „ער איז גאָרנישט, אַזאַ נאַר ווי איך האָב גערענקט"!

און שפּעטער, ווען איהם איז געלונגען צו פערטרייבען איהר טרויעריגקייט, האָבען זיי אַרומ־געדרעהט די סצענע, זי בעקלעפּט מיט אַ צעטעל „מאָדערניזם" און זי פערשטופּט צווישען אַנ'ערע געשעהענישען פון צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט.

ווילט איהר!!!

זיך אַסעקורירען אויף לעבען, פייער, גנבה, זעהר גוטע בע־קוועמע פאַר אייך בעדינגונגען.

קלינגט תיכף אָן

טעלעפאָן 12·50

אין דער פערזיכערונגס־ביוראָ פון

מרדכי חיים רומקאָווסקי

105 קיליגסקיעגא 105

איהר וועט זאָפּאַרט בעזוכט ווערען, רעיעל און פּינקטליך בעהאַנדעלט ווערען.

פערזוימט נישט!!

טיכטיגע אַגענטען קאָנען זיך מעלדען.

דער שלומיאל \ פון אומאויסשעפליכן קוואַל \ פון ישראל אָסמאַן

אין בעלז האָט מען זיך געקענט אויף געלד, דאָרט האָט מען גענומען אַ סך געלד און אַוועקגעגעבען אָהן אַ שיעור. די וועלט האָט געוואוסט דערפון און מ'האָט געזאָגט: בעלז איז כביכול'ס באַנק־הויז און דער רבי ר' שלומקע איז זיין באַנקיר. כביכול האָט דעם בעלזער איבערגעגעבען זיינע געלד־עסקים אויף דער ערד. געהייסען פאַר איהם איינמאַהנען און אַוועקגעבען. עס האָט דען אַ שיעור וויפיל געלד עס איז אַריינגעקומען קיין בעלז און וויפיל מ'האָט דאָרט צוטיילט! אָרימעלייט פון דער גאַנצער וועלט און גבירים פון דער גאַנצער וועלט האָבען זיך דאָרט צונויפגעטראָפען. דער רבי האָט אַ קוק געטאָן אויף אַ יוד און ער האָט געוואוסט אַלצדינגס וואָס מיט איהם איז, ביז צום שורש פון זיין נשמה און האָט געוואוסט: וויפיל דער יוד דאַרף געבען אָדער וויפיל ער דאַרף נעהמען.

עס האָט דאָרט נישט געהייסען: געבען און נעהמען, נאָר: אָפּגעבען און אָפּנעהמען.

הוא היה אומר, ער ז"ל פלעגט זאָגען:

— קיינער גיט נישט אַוועק דאָס, וואָס איז זיינס, און קיינער נעהמט נישט דאָס וואָס איז נישט זיינס. מענשען האָבען אָבער פערמאַכטע אויגען און ווייסען נישט דעם חילוק צווישען אייגענס און פרעמדס. יאָ, אַזוי איז עס ש'ין אויף דער וועלט! ווען זיי קומען אָבער אַריין צום צדיק, עפענען זיך זייערע אויגען און זיי דערזעהען עס. יודעלעך טוען מצוות, איינער גיט אָפּ דעם חוב און איינער נעהמט אָפּ דעם חוב. און מיר האָט דער רבונו של עולם מזכה געווען מיט זיין נביאות, אָפּצונעהמען ביי איינעם און אָפּצוגעבען אַ צווייטען. זיץ איך און פיהר זיינע חשבונות.

ער איז אָבער געווען דער גרויסער עני און האָט נישט דערצעהלט, אַז ער גיט צו איינעם, און דאָס איז דער עיקר, דאָס ביסעלע הצלחה, וואָס קלעפּט זיך אָן אין דעם געלד, וואָס זיין האַנד ריהרט אָן.

די גאַנצע וועלט האָט ער אָבער גוט געוואוסט, די געבער, ווי די נעהמער, געפאָהרען קיין בעלז איז מען נישט מיט ליידיגען און אַוועק פון דאָרט איז מען אויך מיט'ן פולען.

איינמאָל האָט זיך געטראָפען, אַז אַנ'אָרימאַן אַנ'אָפּגעריסענער און אָפּגעשליסענער איז אַריינגעקומען צום רבי'ן. פון דער אָפּגעריסענער אָרימקייט האָט אָבער אַרויסגעקוקט אַ פערשוואַרצטע הדרת פנים און אויף זיין גאַנג און תנועה'ת איז אויסגעגאָסען געווען אַנ'איידעלקייט. דער רבי האָט איהם דערזעהן פון דער ווייטען און אָפּגעמאָסטען איהם מיט זיין בליק. ער איז אַנטקעגענגעלאָפען דעם אָרימאַן, אויפגענומען איהם בסבר פנים יפות, איהם געשטעלט אַ שטוהל און געהייסען זיצען. ער האָט נישט געוואַרט אויף זיין בקשה און האָט איהם אַנטקעגענגעטראָגען אַ בייטעל רענדלעך. דער אָרימאַן איז געוואָרען אַ פערציטערטער און האָט דאָס געלד נישט צוגענומען. דער רבי האָט איהם געפרעגט, פאַרוואָס ער נעהמט נישט צו: אפשר איז עס צו ווייניג, וועט ער איהם צוגעבען, און דער אָרימאַן האָט געענטפערט:

— אַ נדבה, ווי יעדער אָרימאַן, וואָס געהט איבער די הייזער, נעהם איך מעהר נישט!

— דער בעלזער האָט זיך שטאַרק געחידושט, הערענדיג די דאָזיגע ווערטער, און געזאָגט צום אָרימאַן:

— איך הייב אייך נישט אָן צו פערשטעהן. וואָס איז דער־מעהר מיט אייך?

האָט דער אָרימאַן געענטפערט:

— רבי, גיט מיר רשות און איך וועל אייך דערצעהלען, וואָס מיט מיר האָט געטראָפען ביז'ן היינטיגען טאָג, און איהר וועט פערשטעהן פאַרוואָס איך האָב מורא פאַר געלד.

האָט איהם דער בעלזער געהייסען דערצעהלען אַלצדינג, נישט פערפעהלען קיין וואָרט. האָט דער אָרימאַן אָנגעהויבען זיין ספור־המעשה:

ער איז געבוירען געוואָרען ביי אָרימע עלטערן, יודען בני־תורה. זיי האָבען געטאָן מעהר ווי זיי האָבען געקאָנט און געהאַלטען איהם אין גוטע חדרים. אַ קאָפּ האָט ער געהאַט זעהר אַ גוטען, און גוטע מלמדים און טרייע עלטערן וואָס האָבען געוואָלט זייערע קינדער זאָלען האָבען אַ גוטען חבר פון וועמען עפּעס אָפּצולערנען, האָבען געזעהן ער זאָל געהן אין די בעסטע חדרים. ער איז אַרויס פון חדר מיט אַ שם־טוב. זעהר עלוי. אין שטאָט האָט ער מעהר נישט געהאַט ביי וועמען צו לערנען, און ער איז אַוועק אין איינער פון די גרעסטע ישיבות. עס האָט נישט גענומען לאַנג און דער ראש־ישיבה האָט איהם דערקאָנט און זעהר ליב געקראָגען, געפעהלט האָט איהם שוין דעמאָלט גאָרנישט. ער איז געזעסען און געלערנט. געשוואומען אין ים — עס איז געקומען אַזוי ווייט, ביז ער האָט אַליין קובע־עתים געווען מיט איהם, געלערנט אַ בעזונדער שיעור.

— ויהי היום, און אַ גרויסער גביר, פון אַ פרעמדער שטאָט איז געקומען צום ראש־ישיבה, ער זאָל איהם אויסקלייבען דעם בעסטען בחור פאַר זיין בת יחידה, און ער וועט איהם געבען דעם שעהנעם גרן, איביגע קעסט וכדומה. מילא, וועמען זאָל דער ראש־ישיבה אויסקלייבען, אַז ער זעהט, אַז דער יוד איז טאַקע דער גביר און דער שעהנער יוד דערצו? עס האָט נישט לאַנג גענומען און מ'האָט געשריבען תנאים. דער גביר האָט געגעבען סך געלד אויף אַ ישעשטייער. דער ראש־ישיבה איז דעם שעהנעם גרן, די רייכע מתנה און געשיקט אַ מיטגעפאָהרען אויף דער חתונה, געווען דער רעכטער מחותן.

— מילא, אַ חתונה, ווי ביים גביר, ביים פרנס פון שטאָט. זאָלע קאַפּעקעפּ, לומדים, גבירים און שיינע יודען פון שטאָט זענען געקומען. ער האָט געזאָגט די שאַרפע דרשה. זיי זענען געבליבען זיצען ווי פערגאַפטע. אַ צייט נאָכדעם האָט די גאַנצע שטאָט נאָך געקאָכט מיט דער דרשה. דער ראש־ישיבה האָט מקבל־נחת געווען און האָט געזאָגט: שיש ובני מעי! עס האָט געקאָכט די שטאָט. עס האָט גערוישט די סביבה, אַלע האָבען גערעדט וועגען דעם טייערען אוצר, דעם עלוי, וואָס דער גביר האָט זיך איינגעקויפט.

— עס האָט נישט גענומען זעהר לאַנג, און דעם שווער האָט אָנגעהויבען צו גיין פּאַ־ג־אַראָפּ; עס איז איהם געגאַנגען שלעכט און שלעכט. אַלע מאָל האָט זיך צוגעטשעפּעט אַ נייע צרה, נישט פאַר קיין יודען געדאַכט. ביז ער האָט פערלוירען זיין עשירות. דעם שטאָט האָט ער אָבער נאָך אַלץ אָנגעהאַלטען. ער האָט נאָך געפיהרט דאָס רעדעל אין דער קהלה, ווי אַמאָל. ער האָט געזעהן אַז עס איז נישט גוט, קיין קעסט קען ער ווייטער נישט געבען, און האָט זיך מישב געווען מיט זיין ווייב, וואָס צו טון, האָט זי איהם געגעבען אַנ'עצה: אַזוי ווי דער רב איז שוין זעהר אַנ'אַלטער מאַן און די שטאָט איז פון איהם נישט שטאַרק צופרידען, זאָל מען איהם אָפּ'פטר'ן מיט אַ קליינינקייט און אַן אָפּזועצען פון כסא הרבנות און דעם איידעם אַריינזעצען אויף זיין אָרט. וועלען די קינדער ווענינגסטענס זיין פערזיכערט מיט פרנסה. ער האָט געפאָלגט די עצה און אַזוי געטאָן. דעם שווער האָט נאָך גענומען געהן ערגער, ביז ער האָט פערלוירען אַלצדינג. אייגענס און פרעמדס, און ער איז, לא עלינו געשטאָרבען אַנ'אביון. עס האָט נישט לאַנג גענומען און די שוויגער איז אויך נעגאַנגען פון דער וועלט, דער איידעם איז געבליבען עלענד אָהן אַ פּרוטה ב ייִדער נשמה און האָט געמוזט אויסקוקען אויף דער רבנות. דערווייל איז אויסגעקליבען געוואָרען אַ נייער ראש־הקהל, איינער פון דעם אַלטען רב'ס משפחה, און ער האָט זיך נוקם געווען פאַר זיין קרוב, דעם אַלטען רב. און האָט איהם אַראָפּגעוועצט פון כסא הרבנות. ער האָט געמוזט ווערען אַ מלמד לערנען מיט דערוואַקסענע בחורים, איז איהם אָבער ווייטער נישט געגאַנגען, און ער האָט זיך געמוזט אַ ראַפּלאָזען נידריגער: ער איז אַראָפּ אַזוי טיף ביז אַ דרדקי מלמד, און עס איז נישט געגאַנגען. ער האָט געזעהן, אַז ער האָט נישט קיין אַנדער עצה און האָט זיך געמוזט אַרויסלאָזען אויף דער וועלט. איין זאַך האָט ער אָבער אָפּגעמאַכט ביי זיך: ער וועט זיך מיט דעם כבוד פון דער תורה נישט בעניצען — אפשר וועט דאָס זיין אַ תשובה אויף די פריהערדיגע זינד — ער וועט געהן איבער די הייזער ווי אַ פּראָסטער אָרימאַן און אָפּקומען מיט אָרימקייט און שאַנד און אויסגעלייזט ווערען פון אַנדערע צרות, מיט'ן אייבערשטענס הילף.

ער האָט אָפּדערצעהלט די מעשה, זיך געזעגנט און אַוועק.

דער בעלזער איז געזעסען אויסער זיך אַ שטיקעל צייט. ער האָט געזיפצט, געקרעכצט און זיך נישט געקאָנט געפינען קיין אָרט, דערנאָך האָט ער געזאָגט צו זיינע מקורבים:

— אוי, אַז מען איז נישט קיין בר־מזל איז מען טאַקע נישט קיין בר־מזל! האָט דען נישט געדאַרפט איינפאַלען דעם יוד, אַז ווען איך גיב איהם אַ בייטעל רענדלעך געפינט זיך אין בייטעל אויך אַ ביסעל הצלחה? האָט דען מיר ווייטער נישט געדאַרפט איינפאַלען, איך זאָל איהם זאָגען: יוד, נעהמט צו און עס וועט אייך זיין מיט הצלחה? אוי ווה, אַ שלומיאל, פערפאַלען.

Miljony ludzi

na całym świecie nosi rok rocznie najlepsze obcasy BERSONA. Ludzie idący z postępem czasu nie noszą więcej twardych obcasów skórzanych. Mądry i postępowy nosi tylko BERSONA.

BERSONY są dla nerwow dobrodziejstwem, wytrzymują dłużej, niż najlepsza skóra, a przytem są tak tanie, że nie stanowią prawie wydatku.

Co miljony ludzi uznało za dobre, powinien i Pan wypróbować.

Noś więc i Pan BERSONY i z mądrości i z oszczędności.

גאָלדענע גליקען

(ראָמאַן) (61

בקיצור, און אויפגעבראַכט כלומרשט, האָט מאָריס דערצעהלט וועגען דער פּאַסירונג מיט מיר. ער האָט דערביי איבערגעגעבען איינגע פרטים, און מיט די אויגען געגעבען מיר צו פערשטעהן, אַז איך דאַרף זיינע רייד בעשטעטיגען.

— גרויסע און קליינע גנבים האָב איך געדולדעט, — האָט ער פערענדיגט, — אָבער ווען די כוליגאַנעם מאַכען אַ בלוטיגע פערשווערונג און דערגרייכען אין זייער חוצפה אַזוי ווייט, אַז זיי הויבען אַ האַנד אויף איינעם, פון מיינע געסט, — פאָדער איך, אַז פּאָליציי זאָל זיך אַריינמישען און מאַכען אַ סוף אַנ'עק צו דער באַנדיטעריי!

אַזאַ צודרערונג, ווי ס'איז בעת מעשה געווען אויסגעמאָהלט אויפ'ן אינספּעקטאָרס פנים. האָב איך זעלטען ווען געזעהן.

דערשראָקען און פערוואונדערט האָט ער געהערט אונזער דערצעהלען, און ווען מאָריס האָט געענדיגט, האָט ער אַרויסגעבלאָזען אַ גרויס נאָזטיכעל און אָפּגעווישט זיך דעם פערשוויצטען שטערן:

— גאָט מיינער, מיסטער פרימאַן! — האָט ער אַרויסגעשעפּטשעט — ווער האָט זיך עס געקאָנט אויף אַזעלכעס ריכטען?!

אין איהם האָבען זיך פּלוצים ערוועקט די פּראָפעסיאָנעלע אינסטינקטען, און ער האָט דעריבער אַ כאַפּ געגעבען פון טיש אַ גרויסען נאָטיץ־ביכעל.

— מ'דאַרף פערפּראָטאָקאָלירען די גאַנצע געשיכטע, כל זמן זי איז נאָך פריש אין זכרון. ווען איז עס געווען, ווייסט איהר?

— געשעהן איז עס — האָב איך געענטפערט — אַנ'ערך אַ פערטעל זיבע.

— אַהאַ, גוט! — האָט ער פערשריבען — וואָלט איהר געקאָנט דערקענען די מענשען ווען איהר זעהט זיי נאָך אַ מאָל?

איך האָב אַ שאָקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ.

— איך גלויב קוים! איך בין געזעסען אין די קשאַקעס, און האָב שלעכט געזעהן. פרובט זיך נאָכפרעגען ביי דעם העררן, וואָס האָט מיך געראַטעוועט, און וואוינט אין „פלאָף“. ער האָט אַוודאי בעסער געזעהן.

— אַהאַ, גוט! — האָט דער אינספּעקטאָר פערנאָטירט — דעם דאָזיגען העררן רופט מען ווי?

— לאָמאַן, אָדער עהנליך צו דעם...

דער אינספּעקטאָר האָט אַלץ פערנאָטירט און ענערגיש פערמאַכט דאָס ביכעל.

— איך וועל זיך באַלד נעהמען צו דער זאַך, מיינע העררען! דערווייל זאָג איך גאָרנישט צו, נאָר כ'רעכען, אַז ביז מאָרגען וועלען מיר שוין האָבען געוויסע רעזולטאַטען. גענוג וועט זיין צו שפּילען זיך מיט די באַנדיטען. און שוין צייט זי אויסצולערנען. איך וועל נישט זיין איך, ווען כ'וועל זיי נישט האָבען אָנגעלערנט פאַר'ן שיסען אויף דער אָזערע לייטישע מענשען!

— איך דאַנק אייך! — האָב איך געזאָגט — מיר זענען זיכער, אַז דער ענין איז איבערגעגעבען געוואָרען אין די געהעריגע הענד... איך וועל צוגעהן אין „פלאָף“, און זעהן דעם מיסטער לאָמאַן, אָדער ווי הייסט ער דאָרט, אַז איהר ווילט איהם זעהן.

מיר זענען אַרויס פון דעם פּאָליציי־אַמט, און איך האָב אַ פרעג געטאָן מאָריס'ן, צי וויל ער מיט מיר נישט צוגעהן אין „פלאָף“.

— איך וואָלט מיך געוואָלט בעקענען מיט מיין רעטער. ער איז זעהר אַ סימפּאַטישער מענש!

מאָריס האָט אָבער ענערגיש אַ שאָקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ.

— ניין, ניין!... איך מוז זיך איילען אַהיים. לאַדענט איין אייער פריינד אויף מאָרגען קיין עשטאָן... אפשר וועט איהם זיין אינטערעסאַנט צו שפּילען מיט אונז אַ פּאַרטיע קריקעט.

נעהמענדיג אין אַכט דעם פּרט, אַז ער האָט געדאַרפט בעטראַכטען ביל'ן אַלס אונשולדיגען אין דעם דורכפאַל, איז די דאָזיגע איינלאַדונג מאָריס'עס געווען אַ גרויסע ליבענסווירדיגקייט פון זיין זייט.

— זעהר גוט, — האָב איך געענטפערט — איך וועל טאַקע אַזוי טון... אַגב וועל איך געהן אַ קוק טון, ווי זעהט עס אויס מיט דער רעפּעראַציע פון מיין אויטאָ... וואונדערט זיך נישט, אויב איך וועל צוליב דעם קומען שפּעטער.. יאָ, כ'האָב געהערט אַז איהר דערוואַרט געסט, צום טיי?

— מיר וואַרטען אויף די קוטבערטס, און די מוהמע מערי האָט געוואָלט, אַז מיר זאָלען דאַן זיין אַלע צוזאַמען. עס שאַדט אָבער נישט, אויב איהר האָט אייערע זאַכען צו ערלעדיגען, וועט מען אייך אַוודאי מוחל זיין...

אין זיינע ווערטער האָב איך דערפיהלט עפּעס אַנ'אָנצוהערעניש:

מיר האָט זיך אויסגעוויזען, אַז ער האָט אין דעם מאָמענט געהאַט אין זינען די לעדי באַראַרעל.

— אַ דאַנק — האָב איך קאַלטבלוטיג געזאָגט — איהר זענט אַ זעהר בעקוועמער באַלעבאָס, מאָריס!

איך האָב זיך מיט איהם אָפּגעזעגענט און בין אַוועק אין „פלאָף“־האָטעל.

ביל איז געזעסען איינער אַליין אין רעסטאָראַן און געלייענט אַ פריהמאָרגען־צייטונג, ווענדיג בעת מעשה ביר פון אַ גרויס קענדעל.

— כ'האָף, אַז איך שטער נישט אייער פריהשטיק, ביל?!

ער איז אויפגעשפרונגען און שמייכלענדיג אָפּגעלעגט אין אַ זייט די צייטונג.

— איך האָב גערעכענט, אַז איהר וועט קומען פריהער, — האָט ער זיך אָפּגערופען.

— מילא, גערעכענט, — האָב איך געענט־

ער איז צוגעגאַנגען צום טאַמבאַק, און אַרויספערט — ווי האַלט מען עס עפּעס אין דער וועלט? גענומען אַ קאָנווערט, וואָס איז בעהאַלטען געווען צווישען די פלעשער.

— אַ ליבע־בריוועל צו אייך, מיין טייערער! איך האָב געזאָגט דער באַלעבאָסטע אַז איהר אַליין וועט נאָך איהם קומען.

מיט האַרץ־קלאַפּעניש האָב איך זיך דערמאָנט אין דעם יונגעל אויפ'ן וועג, און וועגען דעם בריוועל וואָס איך האָב געשיקט צו מאַריאַ'ן.

— ווען איז עס דערהאַלטען געוואָרען, ביל?

— אַ יונגעל האָט דעם בריף געבראַכט נעכטען האַלב צעהן. איך בין צופעליג געווען דאָ, געזאָגט, אַז איהר וואוינט אין עשטאָן, און אַז מאָרגען פריה, נאָכ'ן פריהשטיק וועט איהר קומען דאַאַהער... מאָרגן, וואָס וואָלט איהר דען געטאָן, אָהן מיר? האַ?... ווער איז עס?... דאָס מיידעל מיט'ן רעוואָלווער?...

דער קונדס

הומאר — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט הרן א. שארפצינגעל

פאליטיק פון דער וואך

אפשר ווייסט איהר, וואס ענגלאנד האט זיך אויף אונז אנגעעצט? טומעלט זיך א גאנצע וואך מיט ענגלאנד און נישט פטור צו ווערען.

איז מאקדאנאלד געווארען דער מאכער — ווען געהט עס אן! ענגלאנד בלייבט ענגלאנד און מיר בלייבען — קבצנים.

מיר פאליטיקער האלטען, אז ביים איצטיגען מאמענט שפילט נישט קיין ראלע ווער עס שטעהט ביים רודער פון דער פאליטישער שיף מעג עס זיין אין ענגלאנד.

מאקדאנאלד איז טאקע זעהר א וואוילער מענש, און א סאציאליסט דערצו, נאר צום סאציאליזם האלט עס נאך, ביי איהם, זעהר ווייט. אויב נישט סאציאליזם, טא מה רעש? וואס דולט מען מיר א ספאריק מיט ענגלאנד?!

איז מאקדאנאלד דער מאכער, וואס איז די נפקה מינא?

איי דמיט כינע דרעהט מען מיר שוין חירער דאס שטריימעל. דארט זאל, זאגט מען, אנגעהן א מלחמה'לע מיט די סאוויעטען.

א מלחמה'לע, זעהט איהר, איז שוין נאר עפעס אנדערש. ווענען דעם לוינט שוין צו רעדען.

וואס קומט אבער ארויס, אז מען הערט נאר נישט.

בעגלייטונג

כ'קאן דיך בעגלייטען,
אלס העפליכער מאן,
אמאל צו א שיף און
אמאל צו א באהן;
אמאל אויף א פירעל,
אמאל אויף א הארף,
אמאל אויף א פיאנע
אויך, אויב מ'דארף.
כ'קאן דיך בעגלייטען
(דאס זאג איך דיר צו),
א קאפיטשקע אויך צו 3
דיין אייפינער רוה.
אבער ווערען דיין לעבענס-
בעגלייטער נאך אויך? —
דערצו האב איך, ליידער,
שוין מעהר נישט קיין כוח.

פון אויסלענדישען מארק

איבערגעזעצטער הומאר מיט איבערזעצונג

מאדערנע צייטען

גאסט: פארוואס האב איך געפונען א שטיק פון אן אויטאמאביל אין מיין פארציע?

קעלנער: ווייסט איהר דען נישט, אז היינט צוטאג פערנעהמט דער אויטאמאביל דעם פלאץ פון פערד?

ער בערימט זיך

ערשטער דראמאטורג: די האסט געדארפט זעהן ווי מען האט געשטורעמט דעם טעאטער נאכ'ן אפשפילען מיין פיעסע.

צווייטער דראמאטורג: איז מיט וואס האט זיך דאס געענדיגט? מען האט זיי אומגעקעהרט ס'געלד פאר די בילעטען?

ער לויפט נישט אומזיסט

— וואס לויפסטו אזוי שנעל אהיים?
— איך האב היינט א גוטען מיטאג.
— ווי אזוי ווייסטו עס?
— אין דער פריה, ווען איך בין געגאנגען צו דער ארבייט, בין איך דורכגעגאנגען דורך מיין קצב, האב איך געהערט ווי ער האט זיך געקלאגט, אז אימיצער האט ביי איהם צוגעגנבעט א פעטע קאטשקע!

עס איז נישט אזוי שלעכט

— שלעכט, איך בין א בעל-חוב איבער די אויערען און כ'האב נישט מיט וואס צו בעצאהלען.

— עס איז נאך נישט אזוי שלעכט. פיל ערגער וואלט געווען, ווען מען וואלט דיר געקומען געלד און דיר נישט בעצאהלט.

„בלומען"

— פון וואנען האסטו אזא בלוי אויג?
— מיין ווייב האט מיך נעכטען בעווארפען מיט בלומען.
— פון בלומען בעקומט מען דאך נישט קיין בלוי אויג.
— די בלומען זענען דאך אבער געווען אין די טעפ...

אוגערקע-סעזאן

(א ביסעל היציגע שורות)

ס'איז שוין היים. עס בריהט. עס פארעט
ס'הייזט דער זומער, וואס ער קאן.
שוויצען סוחרים, לויפען, האוען —
כאפען וויל מען דעם סעזאן...

ווייבער, קינדער שוין אוי'ף דאטשעס,
אויפ'ן דארף, צי גאר... אין שטאט
איז דאך דא פיל צייט צו זוכען —
פון דעם אייבערשטענס גענאד!

ס'גייט דער מסחר הענדום-פענדום:
וואס מיר געלט, און ווען מיר געלט?
אויף פראטעסטען, בלויז פראטעסטען
דרעהט זיך איצטער אונזער וועלט...

ס'ארא סחורות ווערט געארבייט?
וואס איז איצטער אינ'ם גאנג?
פראשע בארדזא! אדרבא!..
ביטע! וואס איז איהנם פערלאנג?

פיערווש-סארטנע? דרוגא-סארטנע?
ס'פליהט אלץ פון רעיענטען-נעסט...
סיי „קוראנטע", סיי „פלייטאווע"
אלץ דעם חותם טראגט — פראטעסט!

דאכט זיך: יודיש און קאטויליש
ווערט אין לעבען אומבעקאנט...
יעדער איז איצט ליוטעראניש:
פראטעסטירטער פראטעסטאנט,.

ברוך השם, עס האלט דערביי שוין,
אז מאנופאקטור אנשטאט,
וועט אין בלויז פראטעסטען-בראנזשע
פראדוצירען אונזער שטאט.

ס'האלט דערביי שוין, אז יעטווידער
אפגעשאבענער גביר
וועט בלויז האבען אויף צו האנדלען
סאליע-אפגעניצט פאפיר...

איי, איז היים! עס גליהט דאך ממש?
וואס א שטייגער הויבט מען אן,
אז עס ציהט זיך שוין חדשים
לאנג דער אוגערקע-סעזאן?...

און דער אייבערשטער, דער טאטע
שמייכעלט, און ער ווייזט דעם וועג:
— ברוך אתה — פראלאנגאטע —
מעק און שרייב, און שרייב און מעק!

יאקעל בן פלעקעל

מאדערנער טעראר

מאנופאקטוריסט (צו די קונים): וואס, איהר זענט געקומען קויפען אויף וועקסעלעך?! מיין טויט, אדער ענקער טויט!

זיין ליבע

כ'ווים: כ'האב
פערשפראכען
צו ליבען
דיך טריי,
באלד אין
די ערשטע
פאר טעג נאך
פון מאי.

ווער, אבער,
זאג מיר,
האט דעמאלט
פערדעכטיגט,
אז ס'וועטער
וועט ווערען
אזוי נידער-
טרעכטיג;

אזוי מאכען
איבעריג,
אזוי נישט
כדאי,
צו ליבען
איינגאנצען
גאר, נישט
נאך געטריי!

ס'זאל פעהלען א האר.

פונקט ווי דא
געליבטע מיינע,
איז דאס וועטער
איצט — דהיינו:

איין טאג —ווארעם,
איין טאג — קאלט;
יעדען טאג — א
נייע געשטאלט.

אט וואס!

זרח קומט אריין צו זיין פריינד ברוך אין א טאג פון א תענית און טרעפט איהם עסען.

זרח — וואס עסטו עפעס?
ברוך — ברויט מיט פוטער.
זרח — סטייטש, ווי עסט מען אין א תענית?
ברוך — ווי אלע טאג.
זרח — מען טאר דאך נישט.
ברוך — איך האב געפרעגט דעם רב.
זרח — וואס-זשע האט ער געזאגט?
ברוך — אז מען טאר נישט.
זרח — טא וואס-זשע עסטו?
ברוך — ברויט מיט פוטער.

זיינע זארגען

— האסט געהערט די נייעס? מאריך האט דאך אנגעזעצט און איז אנטלאפען!

— האט ער דאך שוין א יסגעזארגט. ווי האלט איך שוין צו האבען אויסגעזארגט...

אנאנס

איך רוף ארויס אויף וואלסעס דעם פרעזעס מינצבערג, דעם פרנס רוס, פרנס רומקאווסקי און פרעזעס בודזינער.

איך בין גרייט צו קעמפען מיט זיי אויף דער ארענע פון קהלה-צירק.

זעליג פאשאף

א מורא פון א גביר

א גביר פלעגט קויפען אלץ, וואס מ'בעדארף האבען אין שטוב ביי א יודישען געוועלבער אינ'ם שטעטעל. דער געוועלבער האט כמעט יעדע וואך „עולה-רגל" זיין צום גביר נאך געלד, ווייל יענער האט געהאט א „שווערע" האנד צו בעצאהלען חובות...

ויהי היום, קומט דער געוועלבער צום גביר נאך פופציג רובעל א קאנטא אויפ'ן ח'ב, וועלכער האט בעטראפען עטליכע הונדערט רובעל. דער גביר איז אבער דאסמאל געווען אין דער הקפדה, האט ער זיך איינגעשפארט און נישט געוואלט געבען דעם געוועלבער געלד, פשוט נעטענהט: אין לי!

ס'האט נישט געהאלפען דאס בעטען פונ'ם געוועלבער, וועלכער האט איהם געגעבען צו פערשטעהן, אז ר'איז נישט ביכולת צו האבען ביי איהם שטעהן אזויפיל געלד, ער בעדארף עס האבען איינצוקויפען סחורה פאר'ן געוועלבעל, וואס איז כמעט לעדיג. דער יוד האט אלץ ווייטער גערעדט, ביז, בתוך כדי-דבור, האט זיך אפגעשטעלט פאר'ן פענסטער א פוהרל, ס'איז פון דארט ארונטערגעקראכען א חסידישער יוד, אנגעטון אין א זספארעק, עפעס איינער פון די מקורבים פון א רבישען הויף, איז איהם דער גביר אקעגענגעלאפען, איינגעבעטען אין שטוב מיט א ברייטען שלום-עליכם, געהייסען געבען כיבוד, געשמועסט מיט איהם מעהר ווי א שעה צייט, און ביים געזעגענען זיך ארויסגענומען פון קאסע פופציג רובעל אוועקגעגעבען דעם אורח.

ווען דער אורח איז שוין ארויס פון שטוב, האט דער געוועלבער, וואס איז נאך אלץ געשטאנען געווארט און צוגעקוקט אלעס, געזאגט, צום גביר:

— איך בעט ביי אייך אויפ'ן ח'ב פופציג קערבלעך, פון וועלכע ס'הענגט אפ מיין פרנסה, ווילט איהר מיר נישט געבען, און דעם דאזיגען יוד, פאר גארנישט, פופציג קערבלעך! ס'איז כ'לעבען וואס איז געקומען אויף א ווילע, גיט איהר אוועק, — „פערשטעהסטו מיך, — האט דער גביר א רציחה!

איהם געענטפערט — ס'איז דאך א נדבה, דאס איז גאר עפעס אנדערש...

— נא גיט מיר אויך א נדבה! ר'וועט טון דערמיט א גרויסע מצוה!..

— כ'וואלט דיר שוין געגעבען — זאגט איהם דער גביר, — כ'האב אבער מורא, דו זאלסט ביי מיר נישט צוכאפען ס'געלד, אויפ'ן ח'ב וואס קומט דיר!

בר—נש.

שפאס פון פאמיליען-ווינקעל

די דריי מעלות

חיים: פארוואס האסטו נישט חתונה?

יונה: איך זוך א כלה מיט דריי מעלות.

חיים: וואסערע מעלות!?

יונה: זי זאל זיין א שעהנע; זי זאל האבען א סך געלד און זי זאל זיין א נארישע.

חיים: צו וואס טויג דיר א נארישע?

יונה: חכם איינער, אז זי וועט זיין א קלוגע, וועט זי דאך מיך נישט וועלען.

ער ליבט איהר ווי דעם לעבען

— מיט וואס, ברוך, ביסטו אזוי נישט צופרידען? דו זאגסט דאך, אז דיין פרוי ליבסטו ווי דיין לעבען...

— ס'איז טאקע ריכטיג, איך ליב איהר ווי מיין לעבען, אבער דער לעבען האט מיר שוין דערעסען....

נישט גענוג

ער: איך האב דיך אזוי ליב, אז איך חלום פון דיר יעדע נאכט.

זי: נישט אמת, ווייל ווען דו וואלסט מיך גענוג ליב געהאט, וואלסטו נישט געקענט איינגאנצען שלאפען.

פרוויעז

א סך מענער בעקלאגען זיך, אז זייערע פרויען פערשטעהען זיי נישט.

ווי אונז דאכט זיך, איז פראפעסאר אלבערט איינשטיין דער איינציגער מאן אין דער וועלט, וואס האט א רעכט דאס צו זאגען.

וואס איז דאס?

— וואס איז א מאנאלאג?

— א מאנאלאג איז א געשפרעך צווישען מאן און ווייב.

— סטייטש, דאס איז דאך גאר א דיאלאג.

— ניין: א דיאלאג איז דאס בלויז דאן, ווען ביידע מענשען, וואס בעטייליגען זיך אין א געשפרעך, רעדען.

שאראדן און רעטענישן

לעזונג פון נומער 4.

קרעפ—לאך.

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) 2 בילעטען אין קינא „קאפיטאל", חיה שרה סאלאריש, פארושעטשנא 25.
2) צוויי בילעטען אין קינא „אראאן", יטע מענדושיצקי, קילינסקי 47.
3) 1 פלאש אָרעקאלאָן יעקב טאבאקסדבלאט, שקאלנא 26.

לעזונג פון נומער 5.

קאפ—יטא—ל

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) שבע עפשטיין, 2 בילעטען אין קינא „קאפיטאל", יעראָזאלימסקא 2.
2) פלאש בלומען־וואסער, ישראל מאקאיזער קאראלא 4.
3) 2 בילעטען אין קינא „ביקא" אהרן גוטמאן, קיעלבאך גאס 21.

לעזונג פון נומער 6.

ראם—זיי—מאק—רן—אלר.

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) 2 שט. מילך־שאקאלאד „אנגלאס" לייביש מענדל פריד, נאווא זארושעוסקא 6.
2) 1 שאכטעל קאטי־פורער עמיליא גאטהעלף, חסכארניא 27.
3) 2 בילעטען אין יודישען טעאטער בנימין שפיגלער, פושעיאר 55.

די געווינסען זענען אפצונעהמען אין אונזער אדמיניסטראציע רינסטאג, דעם 25־טן יוני פון 5 ביז 7 אין אווענד.

Nr. 7.

מ'זאגט עס אפט ביים קארטען שפילען,
דאס איז זיין ערשטער פארדער־קלאנג,
זיין נאמען קאנט איהר באלד דערצילען,
ווען ס'העלפט א פויגעל געהן דעם גאנג...

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 7

פרעמיעס:
1) 2 בילעטען אין יודישען טעאטער,
2) 2 בילעטען אין קינא „קאפיטאל",
3) צוויי שט. טואלעט־זייף.

Nr. 8.

1) וואסער אויף לאטייניש, 2) א טייך אין לאנד מצרים, 3) אן אלטער העברעאישער דיכטער, 4) א יונגער יודישער ריכטער, 5) א פעלקערבונד, 6) מאדערנער מוזיקער־ נישט אינסטרומענט.

די ערשטע אותיות פון די דאזיגע ווערטער בילדען דעם נאמען פון א זיסער מארקע.

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 8

פרעמיעס:
1) 3 טאפעל שאקאלאד „אנגלאס"
2) 2 טאפעל עפעל־שאקאלאר „אנגלאס",

3) צוויי בילעטען אין קינא „ביקא".

Nr. 9.

געפלויגען איז ער אויף א הייבעל,
ווי איטליכער, סטתמא, ווייסט,
ווי הייסט ער דען דער פויגעל־בחור,
וואס איז נישט, וואס זיין נאמען הייסט?..

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 9

פרעמיעס:
1) צוויי בילעטען אין קינא „קאפיטאל".
2) 2 שט. שאקאלאד „אנגלאס",
3) 1 פלאש בלומען־וואסער,

בעמערקונג:

די קופאנען מיט די געלעזטע שאראדען בעט מען אפצוגעבען אין קאנווערטען מיט אנגעגעבענע נעמען און אדרעסען אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט" ביז מיטוואך איינשליסליך.

די נעמען פון די זוכה־בגורל וועלען אין קומענדיגען פרייטאג־נומער פערעפענטליכט ווערען.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, 21 יוני

12.10 ווארשא. קאנצערט פון גראמאפאן־מוזיק. 15.50 ווארשא קאנצערט פון גראמאפאן־מוזיק. 17.00 ווארשא, „אלבערט איינשטיין" רעפעראט פון ד"ר פעליקס בורדעצקי. 17.55 פויזען, וואקואל־אוריציע פון אנגעליקא־רעל־ארקא. 17.55 ווארשא, לייכטע מוזיק אויסגעפיהרט דורך דעם ארקעסטער פון יוזעף אָזשימינסקי. 20.05 ווילנא, די „פאל־עקספעדיציע פון קאמאנדאר בירד, רעפ. פון איזאבעלא גאלונאט. 20.30. ווארשא, סימפאנישער קאנצערט פון „ראלינא שווייצארסקא" ווערק פון בעטהאווען. 22.30, ווארשא, אפערעטקע „דאס פרייליין מיט דער פופע". 22.25 ווארשא, קאמוניקאט פון פ.א.ט. 23.00 .ווארשא, טאנץ־מוזיק. 19.00, רינא ,סימפאנישער קאנצערט. 20.05 וויען, קאנצערט פון אפענבאך—קאמפאזיציעס. 20.30, בערן, „גראנד־האטעל־סואים קאמעריע פון פרעד שטאופער. 21.00 חוים, „שופאלינא", אפערעטקע פון פיעטרי. 22.35 לאנדאן, שפאנישער סימפאנישער קאנצערט.

שבת, 22 יוני

12.10 ווארשא, קאנצערט פון גראמאפאן־מוזיק. 15.50 ווארשא, אויפטריט פון האנקא ארדאנובנא, ארטיסטין פון „קווי פרא קווא". 16.00 ווארשא, קאנצערט פון גראמאפאן־מוזיק. 17.00 קראקא, וועגען נארמאלער ערנעהרונג בעת דער ארבייט", רעפ. פון פראפ. מיירעל. 17.25 ווארשא, „די איבערלעבענישען און געשיכטע פון פאלק" רעפ. פון פראפ. העגריק מאשטשיצקי. 17.55 ווארשא, „מאטשו און פאטשוש" פאר קינדער. 20.00 ווארשא, געשיכטע פון פוילישער מוזיק ,רעפ. פון פראפ. סטאנ .ניעוויאראמסקי. 22.25 ווארשא קאמוניקאט פון פ.א.ט. 22.70 פויזען, ראדיא־קאבארעט. 23.00 ווילנא, רעוויע. 19.25 ברין, אפערעטקע „ראללי" פון הירש. 20.00 בערלין, „טיטוס" אפערע פון מאצארט. 21.00 קעניגסבערג, „דער גליקליכער אינזעל", מוזיקאלישע פיעסע פון אפענבאך. 22.00 דאווענטרי ,קאנצערט פון סימפאנישען ארקעסטער. 22.35 לאנדאן, קאמפאזיטארען־קאנצערט פון היידען וואוו.

דאמען־ און הערען־
גומי־מאנטלען
PEPEGE
די נייעסטע זאכען, ווי אויך
ספארטאווע און לודאווע שיך
צו פאבריקס־פרייזען צו בעקומען ביי דער פירמע
O. BERGER i D. FLATTO
נאוואמיעסקא 3 אין הויף געוועלב נומער 32

Dr. med. J. BETTE
ספעציאל־ארצט פאר אינערליכע־און קינדער־קראנקהייטען
פיעטריקאווער 6, טעל. 44-95.
נעמט אן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אווענד

Dr. med. STUPEL
.12 Szkolna 12.
ספעציאליסט פאר הויט־, האר־ און וועגערישע קרענקהייטען
נעמט אן פון 6 ביז 9 אין אווענד.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאָוויטשא 20
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאז און א. קאמפאניעץ.
גאסטראלען פון בעריהמטער סוברעטין
און געזאנגס־ליבהאבער

ווייערא קאניעווסקא
און פאול ברייטמאן
מיט'ן אנטייל פון מאקס ברין.
טויזענדער מענשען האבען בעוואונדערט די הערליכע פיעסע! לעצטע 2 מאל.
שבת, דעם 22־טען און זונטאג, דעם 23־טען, 9 א זייגער אווענד
דאס חזנ'דל
אין 3 אקטען פון שטיינבערג מיט געזאנג און טענץ. ראל „שלמה'לע"—ווייערא קאניעווסקא, דוד—פ. ברייטמאן
שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען
דאס חופה־קלייד
אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון סיגאל. ראל „לילי"—ווייערא קאניעווסקא, „סאלאמאן"—פ. ברייטמאן.
מאנטאג, דעם 24 טען, 9 אווענד גרויסע פאפולערע פארשטעלונג פון 1 ביז 2.50
די שטארק בעל. פיעסע אין לאדז ווייערא קאניעווסקא די איינציגע אין דער ראל אלס
ציפקע פייער
אין 4 אקטען פון קאליך. ראל „מילטאן"—פ. ברייטמאן.
דינסטאג, דעם 25־טען, ווערט נישט געשפילט.
ס'נעמט אנטייל (לויט א. ב.) פרויען: פריזמאן, באריסאָווא, מאכאראָווסקא, נערה, פאדערמאן, קארעני, קאמפאניעץ. מענער: ... איינזענבערג, באלבירסקי, האמבורגער, מאכאראָווסקי, מאמקאוו, ... ישראל קאמפאניעץ, ראבינאָוויטש, ראקאָוו.
אדמיניסטראטאר: מ. ארנזאלד. מוזיקאלישער לייטער: ל. זעלמאן.
בילעטען אויף אלע פארשטעלונגען צו בעקומען אין פילהארמאניע־קאסע.
באלד!!! אין פארבערייטונג „די יודישע שיקסע"
און דער לעצטער שלאגער „רייזעלע פון יאפא"

אין לאדזער יודישען שפיטאל

(פון דער 6. זייט).

פראפ. שטערלינג. ד"ר שוויג הויבט זיך אויף אין זיין אפטיילונג אויפ'ן דריטען שטאק, בעגעגענדיג יעדען מיט א ברייטען „דזיען דאברי", עס קומען ד"ר ראבינאוויטש, ד"ר מאזור, דער נערווען־ספעציאליסט ד"ר קליינענבערג ,מיט זיינע אסיסטענטען, ד"ר קיילסאן, ד"ר זנאלדרינג מיט דער שוועסטער ליריא זענען בעשעפטיגט אין דעם מיסטיש־טונקעלען רענטגען־קאבינעט.

און אומעטום בעגעגענט איהר די תמיד פערנומענע, תמיד בעשעפטיגטע אָרטס־דאקטוירים, דעם דאקטאר צענזאר און ד"ר קראסאווסקי; מ מאכט נישט אויס, וואס מ'האט א גאנצע נאכט דיזשורירט, אבער מ'איז צוויי ביינאכט אויפגעוועקט געווארען און אינאיינעם מיט ד"ר עליאסבערג אדער ד"ר וויס אדער אנ'אנדערען געמאכט איינע אדער מעהר דרינגענדע נאכט־אפעראציעס, און נאטירליך ,האט דערביי געמוזט מיטבערינען לופארסקי אדער די שוועסטער גניא.

די ווירטין־פערוואלטערין, פרוי שאפירא געהט ארום מיט א געשעפטליכער מינע איבער די זאלען און קארידארען: צי זענען אלע טירען אין ארדנונג, ווא דארף מען די פענסטער הייסען וואשען, וואו מוז מען פרישע וועש בעארגען, וואו פעהלט עפעס אין זאל ,כדי אנ'אנדערס ארייגצושטעלען. ה' ריכמאן זיצט געבויגען איבער די פאפירען אין קאנצעלאריע, ה' ראוווסקי קאמאנדעוועט מיט די ארבייטער אין שפיטאל־גארטען.

א ריהרעוודיגע ,אונערמידליכע ארבייט וואס שטעלט זיך נישט אפ אויף קיין רגע. פריהשטיק, צווייטער פריהשטיק, קאמפרעס ,מוניטאקס, אפעראציע, נארקאז, אנאליז, בלוט־פריפונג... צוועלף שעה, פון זיבען אינדערפריה ביז זיבען אינאווענד, מיט א פויזע אויף מיטאג, בעת וועלכער עס פערנעהמען תיכף זייער פלאץ די דזשורירענדע מיטאג־צייט־שוועסטערס, וויל די קראנקע קאן מען אויף קיין מינוט נישט איבערלאזען אהן זאָפּיכט. און זיבען פארנאכט אויפ'ן זייגער, ווען דער מידער, ערשעפטער טאג־פערסאנאל פערלאזט די ארבייט, שטעהט שוין אויף איהר שטעל די שוועסטער סאלא, אדער א יונגע און ערנסטע שוועסטער מאניא און גרייטען שוין צו אלצדינג, וואס קאן זיי נויטיג זיין אין דער נאכט־ארבייט .דער דיזשורירענדער דאקטאר — צענזאר אדער קראסאווסקי — מאכען אין בעגלייטונג פון דער שוועסטער דעם אומגאנג ביי אלע קראנקע, גיבען פערארדנונגען, זאגען „א גוטע נאכט" און בלייבען גרייט צ ווייטער מינוט צו אינגערירען דארט, וואו ס'וועט זיין נויטיג.

א גרויסע, געשפאנטע ,פיל־שעהריגע, שווערע ארבייט פון צעהנדליגער מענשען. און איבער אלעמען שוועבט די לייטענדע האנד פון הויפט־דאקטאר, פונ'ם ארצט און אדמיניסטראטאר ד"ר גאלדמאן. ער ווייסט נישט פון קיין מידקייט, זיינע אפעראציאנס־טעג זענען טעג פון שווערסטער קאמפליצירטסטער, נערווען־ שפאנענדסטער ארבייט. נאר ער איז אויך אדמיניסטראטיווער לייטער פון שפיטאל, און קיין שום זאך דאס מינדעסטע איז פאר איהם נישט פערהוילען. אומעטום דרינגט ער אריין, אלץ מוז ער וויסען, וועגען אלעמען מוז איהם בעריכטעט ווערען, וועגען קלענסטען שאדען מוז ער האבען א ראפארט, און ער גיט זיינע אנווייזונגען און פעראָרדנונגען, שטרענג און קאטעגאריש.

(ווייטער זונטאג).

Dr. med. W. EYCHNER
גינעקאלאג-אקושער
זגעזשסקא 11.
טעל 84-72
נעמט אן פון 8—6 אווענד.

Dr. med. H. LAJCHTER
צאהן־כירורג
דזיאסלא־, קין־, גימען־ און צאנג־קראנקהייטען.
Konstantynowska 9.
telefon 40-66
od 1½—5 po pol. ...

Dr. med. H. Gutsztadt
ספעציאל־ארצט פאר אקושער און פרויען־קראנקהייטען
Zachodnia 62
(Cegielniana 23)
telefon 29-52
נעמט אן פון 8 ביז 10 און פון 5 ביז 7 אווענד

Dr. HELLER
ספעציאליסט פאר הויט־ ווענערישע קרענקהייטען און מענער־שוואכע.
גאווראט 2 טעל. 79 89.
נעמט אן ביז 10 ...
פאר אנקעטען ...
לעטשניצע־פרייזען.

פערשרייבט זיך
אלס מיטגלידער פונם אפיעקונגס־קרייז פאר מינדעריעהריגע אין לאדז. —
די ארבייט איז אנ'אידעאישע, אהן וועלכע עס איז מאטעריעלע פערפליכטונגען.

מעכאנ. שלאסעריי און שווייסעריי
J. REDER
Łódź, Konstantynowska 11
כ'נעהם אן אלער־ארט שלאסעריי־ארבייט און צופאסען פערשידענע מאשינען־ טיילען און שווייסונגען, פאר שטריקער ווערט געליפערט טישען מיט מעסטערס פון 30 זל. אן. פאראפינערס פון 7 זל. אן.
אויספיהרונג — פינקטליך

PALMA-PATENT
וויכטיג
פאר לעטניקעס
אנשטאט זיך צו בארגען א בעט אויף אבנוץ־געלד
קויפט בעסער פאר'ן זעלבען געלד
אנ'עכט פאטענטירט בעט מיט א מאטראץ
וואס איז פערזעהען מיט דער שוץ־מארק PALMA-PATENT
פאר וועלכען מיר גאראנטירען אויף 3 יאהר.
אויסערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל
ניקעל־בעטען, אמעריקאנקעס,
ניקעל־קינדער־בעטען, קינדער־וועגעלעך,
טיש־בעטען, קינדער־בענקעלעך
מעטער־מאס. אויף רעדלעך.
מאטראצען געבעטע, שאטקאווע און קאנאדיסקע
קאזעטקעס און טאפטשאנעס
בעמ.: בעטלעך מיט ווענטלעך ווייס און ברוין 17 זל., מאלאווע־בעט. 14 זל.
רעיעלע בעהאנדלונג, פאבריקס־פרייזען, זעמטליכע רעפעראטורן.
הורט לאדז, פאלנאצנא 24, טעל. 31-85. דעטייל

Kino Spółdzielni
Sienkiewicza 40.

אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יו"ט 2 נאכמ., לעצטער סעאנס 10 אוו. אויף 1-טען סעאנס—נידריגע פרייזען.

היינט און פאלגענדע טעג!!!

כשוּת פון וואלץ

פרעכטיגסטער און פרעהליכסטער פילם פון דער וועלט אין 10 גרויסע אקטען, לויט דער באוואוסטער אפערעטע פון אסקאר שטרויס. אין די הויפט-ראלען:

MADY CHRYSTIANS, XENIA DESNI i WILLI FRITSCH

אכטונג! קינא אין גארטען אהן ריקזיכט אויף'ן וועטער. נעכסטער פראגראם: „בלויע נעכט". אין די הויפט ראלען: **Norman Kerry, Lewis Stone**

קינא-טעאטער „פיקא"
פראנציסקאנסקא 31

פון מיטוואך דעם 19 און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע! פרעכטיגע קאמעדיע פול מיט הומאר און טעמפא

„אולאנער-קעניג" (וויענער לידלעך)

אין די הויפט-ראלען: דער ליבלינג פון אלע HARRY LIEDTKE אלס אולאנער-קאפיטאן, MARJA PAUDLER אלס מיידעל אין סמאקינג

אויסערן פראגראם: „א טענצער פאר געלד" אין דער הויפטראלע ROD LA ROCQUE — דער זאל איז ווענטילירט —

קינא-טעאטער ZACHĘTA
זגערזשער 26, ביים פלאץ קאשטשעלני

אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 5.30 נאכמ. שבת און זונטאג 3 נאכמיטאג

דער גרויסער עקראן-סטאר

ROD LA ROCQUE דער באנדיט

אין דעם וואונדער-שעהנעם בילד

אין די איבריגע ראלען **LUPE VALEZ, WARNER OLAND**

אויסערן פראגראם: **Charle Chaplin** אלס גנב — קאמעדיע אין 6 גרויסע אקטען

נעכסטער פראגראם: דער מערטירער פון ליבע

קינא „ERA"
פרי-הער „פלארא" זאווישא 22 (באלוט)

אנהויב פון די פארשטעלונגען 5.30 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג 3 א זייגער נאכמיטאג. דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט.

18 אקטען! היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם! 18 אקטען!

I) „דיינע ליפען האט יעדער געקושט"

II) „די זינד פון א גרושה"

אין די הויפטראלען די רייצענדע LYA de PUTTI, ALFONS FRYLAND, LIVIO PAVANELLI — פארשטארקטער ארקעסטער.

קינא „סירענא"
KINO TEATR „SYRENA" ŁODZ, ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט. פארשטארקטער ארקעסטער.

פון דינסטאג ד. 18 יוני ד. ח. און ווייטערע טעג! אזא שאנער-פראגראם איז נאך אין לאדז נישט געווען! 26 אקטען! דאפעלטער ריזען-פראגראם! קיין שום קינא קען אייך דאס נישט געבען! 26 אקטען!

די גרעסטע 6 עקראן-שטערנס ווי:

Lya de Putti, Adolphe Menjon, Ricardo Cortez, Carola Denpter, Carmen Boni, G. Fröhlich — אין דעם פילם

„דעם טייוועלס זארגען" — דראמע אין 14 אקטען.

„פרוי, וויין און געזאנג" — פראטישע קאמעדיע אין 12 אקטען.

Ciechocinek
וולאצלאווסקא-גאס — ווילא „Wiktorja"

Dr. med. W. Łaski
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

נעמט אן פון 1-טען יוני 1929. 2728

Dr. Z. Rakowski
ספעצ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
קאנסטאנטינער 9, טעל. 27-81.
אמבולאטאריע פון 12—2 און פון 5—7. נאכמ. [illegible]

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.
בזשעזשינער 11, טעלעפאן 37-63
אפען פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

ד"ר אימיך נאז, האלז, אויערן קר.	$4^1/_2$—$3^1/_2$
ד"ר קערשנער קינדער-קראנקה.	11-9 $4^1/_2$-3
ד"ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען	2—12
ד"ר לובימש הויט און געשלעכט-קר.	$1^1/_2$—$12^1/_2$
ד"ר שמירגעלד נערווען און גייסטיגע קר.	2—1
ד"ר גאלדבלאט אויגען-קראנקה.	$1^1/_2$—$12^1/_2$
ד"ר ווייס כירורגישע קראנקהייטען	3—2
ד"ר שמערלאווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	$4^1/_2$—$3^1/_2$

ספיציאל-קערפער, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א.א. וו. [illegible] קינסטליכע בערג-זון-בעשטראהל, אינהאלאציעס, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפעראציעס. אויף פערלאנג ווערט געמאכט אין שטאט, אין לאבאראטאריום ווערען אנגענומען אלע ארט אנאליזען, אויף פלעגמע און בלוט.

אימפונגען געגען שקארלאטין.

ביי דער לעטשניצע איז געעפנט געווארען א רענטגען-אינסטיטוט.

ד"ר ראזענסקי טמאר אפאלסקא — צאהן-ארצט 10—1 3 6 — [illegible] צייהן, שאראנען, פאסטען א. א. וו.

די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאג

לעטשניצע
פון דאקטוירים-ספעצ. און דענטיסטען-קאבינעט.
פעטריקאווער 62, טעל. 31-53.

אינערליכע קראנקהייטען	ד"ר ב. ראבינזאהן „ מ. וואלפסאן „ א. טענענבוים	פון $3^1/_2$—$2^1/_2$ און 7—8 „ 12—2 „ 4—6
כירורגישע קראנקהייטען	ד"ר י. שרייבער „ א. פאקשאנסקי	פון $2^1/_2$—4 און 7—8 „ 12—1 און 5—6
פרויען-קראנק-הייטען און	ד"ר ד. אלטערמאן „ מ. פעלדמאן פרוי „ ה. זעלדאוויטש-קלאמשקא „ „ גוסטאווא זאנד טענענבוים	פון 11—1 „ $5^1/_2$—$7^1/_2$ שבת, זונט, דינסט, דאנ. 3-5 זונט. מאנט. מיט. פרײט. 3-5
געבורטס-הילף קינדער-קראנקהייטען	ד"ר מ. גוטענטאג „ ל. פאמיליער	פון 12—1 „ 4—6
נערווען-קראנק	ד"ר מ. מאשלאנקא	פון 6—7 זונטאג 1—$2^1/_2$
אויגען-קראנקהייטען	ד"ר י. סמופאי „ ס. האלענדערסקא	פון 1—2 און 4—5 11—12, 6—8 זונט. 12—2
נאז, האלז און אויערן-קראנק.	ד"ר מ. קלאטשקא	פון 11—1 און 7—8 „ $3^1/_2$—$5^1/_2$
הויט- און ווע-נערישע קראנק.	„ י. מאלאוויטשיק ד"ר קלינגער	„ 6—8 „ 1—2
נירען- און בלאז-קראנקהייטען	ד"ר ראפאפארט	פון 3—4 נאכמיטאג
ציין- און מויל-קראנקהייטען	צאהן-ארצט מ. שעוועס „ מ. רעזניקאווא „ ב. משודנאווסקא „ ז. קאצענבאגען	פון 9—$10^1/_2$ און 8—9 „ $2^1/_2$—5 „ 11—$1^1/_2$ „ $5^1/_2$—8

די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אווענד.

קווארץ-לאמפען און גרופען-בעשטראהלונג.

עס ווערען געמאכט אפעראציעס, בעשטראהלונגען מיט קווארץ-לאמפען עלעקטריזאציע און אנאליזען, קינסטליכע צייהן, קאראנעס, גאלד-בריקען און פלאמבען.

וויזיטען אין שטאדט. נאכט-דיזשור. געבורטס-הילף

קאליגראף

ל. בערמאן
(דער יונגער) וואוינט אויף זאוואדזקא 1,19-ע שטאק, און לערנט אויך שעהן און שנעל שרייבען.

Dr. med. H. Lubicz
צעגעלניאנא 43, טעל. 32-41
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און מענער קראנקהייטען. היילונג מיט קווארץ-לאמפע (הער-אויספאל)
נעהמט אן פון 8—10 און פון 5—8 אווענד.

פעלד-בעטען
רעזשאקעס, קינדער-בעטלעך פון דער „OMEGA" פירמע, מיט לאנגיעהריגער גאראנטיע
פאבריק:
לאדז, יוליוש-גאס 4
צו פערקויפען אין אלע מעבעל-סקלאדען.
הורט! דעטייל!

מויזענטער
קראנקע אויף מאגען-קאטאר, אויפבלאזונגען, קורטשען, ווייטאגען, אומפערדייליכקייט, אפעטיטלאזיגקייט, אלגעמיינע אפשוואכונג, האבען צוריק-געווינען דאס געזונד, בענוצענדיג קרייטעכצער פון דעם בעריהמטען אויף דער גאנצער וועלט ד"ר דימעל, פראפעסאר פון יאגעלאנסקי אוניווערזיטעט. פאדערט די אומזיסטע בעלערענדע בראשורע. אדרעס:
LISZKI-APTEKA

Dr. med.
L. Pikielny
ארצט
ספעציעל ארצט פאר נידי-קלאפען און זארן - קראנק
NAWROT 8
tel. 19-90
עמפפאנגט פון 4-7 אוו. נעמט אויך אן אין דער לעטשניצע „Zdrowie" נארוטאוויטשקא 3 פון $12^1/_2$ ביז 2 זייגער נאכמ.

שפערס-גאלדן
שירמס, שטעקענס
נאר און דער פאבריקאנט
ם. פיינגבוים, נארוטאוויטש 19
[illegible] 25% [illegible]

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד"ר ראקאווסקי נאז האלז, אויערן קר.	10—11 2—3 6—7
ד"ר רוזשאנער הויט און געשל. קר.	10—11 1—2
ד"ר גאלדשטיין אויגען-קראנקהייטען פאלאק	1—2 7—8
ד"ר יוסטמאן נערווען קראנקהייטען	12—2 [illegible]
ד"ר ראזענצווייג קינדער-קראנקהייטען	10-12 4-5
ד"ר פאפיערני פרויען און געבורטס-הילף	$11^1/_2$-1 5-6
ד"ר קאנטאר כירורגישע-קראנקהייטען.	4-5 זונ. 1—2
ד"ר ווייגבערג אינ. חצרין לונגען-קר.	12—1, 6—7
ד"ר מטופעל רענטגען	10—12 4—6
א. גראדזענשיק צאהן-ארצט	3—7
נ. ראזעס צאהן-ארצט	9—2

צאהן-טעכניק, באלייכטונג, קראנען, פלאמבען א.א.וו.
ביי דער לעטשניצע איז געעפנט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט קראנקהייטען פון קאפ (פארך) מיט רענטגענשטראלען, פאר בעשטראלונג און דורכלייכטונגען, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, אלע מעגליכע אנאליזען. א קורס פאר שטאמלער.
אימפונגען געגען שארלאך (שקארלאטין) פון 4—5 נאכמ.
די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג.
וויזיט אין דער שטאט.
ערצט.-קאסמעטיש. גאבינעט
פרל. מארקוס נעהמט אן פון 5—7 אווענד

דאָס לאָדזער לעבן

נייער פאלקסבלאט

21 פרייטאָג

יג סיון תרפ"ט

יוני

זון-אויפגאַנג 3.14

זון-אונטערגאַנג 7.59

ליכט צינדען 7.43

קאַמוניקאַטען פון וואָיעוואָדזטווע און מאַגיסטראַט

וועגען די נייע סעזאָן-אַרבייטען

נעכטען האָבע ןמיר דערהאַלטען אַ קאָמוני־קאַט ... דער וואָיעוואָדזטווע וועגען דער פער־פליכ ... פון מאַגיסטראַט צו בעשעפטיגען נייע 3000 אַרבייטער ביי די סעזאָן־אַרבייטען, און וועגען דעם, אַז דער וואָיעוואָדע האָט פעראָרדענט אויס צוצאָהלען די ערשטע ראַטע פון דער מיליאָן־הלוואה.

איצט בעקומען מיר צוגעשיקט פון וואָיעוואָדזטווע די פאָלגענדע אויסבעסערונג:

(—) צוליב דעם, וואָס דער מאַגיסטראַט האָט זיך צוגעפּאַסט צו דער פאָרערונג פון וואָיעוואָדזטווע, אַז פון דער בעשטימטער מיליאָן־הלוואה זאָלען בעשעפטיגט ווערען נייע אַרבייטסלאָזע אין אַ צאָהל וואָס זאָל צואַמען מיט די איצט־בעשעפטיגטע בעטרעפען ביז 3000 מאַן, האָט דער וואָיעוואָדע יאַשטשאָלט רעמזועלבען טאָג פעראָרדענט אויס־צוצאָהלען דעם מאַגיסטראַט די ערשטע ראַטע פון דער הלוואה".

וועגען רעמזעלבען ענין האָבען מיר בעקומען פון מאַגיסטראַט אַ קאָמוניקאַט, אין וועלכען ס'ווערט געזאָגט:

(מ) אין די פאָריגע יאָהרען פלעגט דער מאַגיסטראַט בעקומען יעדען יאָהר אויף סעזאָן־און בוי־אַרבייטען ביז 10 מיליאָן זל. און אַזוי־אַרום גע־קענט בעשעפטיגען אַ גרעסערע צאָהל אַרבייטסלאָזע (אין 1927, 3000; אין 1928 — 4000). הייי־יאָהר האָט דער מאַגיסטראַט, טראָץ אַלע זיינע בעמיהונגען ביי דער רעגירונג, ביז איצט נישט דערהאַלטען קיין שום מיטלען אויף סעזאָן־אַרביי־טען, און פון דער בעשטימטער הלוואה נאָך ביז איצט נישט בעקומען קיין איין ראַטע.

טראָץ דער שווערער פינאַנציעלער סיטואַציע וואָס איז אַרויסגערופען מיט'ן אַלגעמיינעם קריזיס, האָט די שטאָט־פערוואַלטונג, נעמאַכט די גרעסטע אָפּשפּאָרונגען, כדי צו בע־שעפטיגען כאָטש אַ טייל פון די 20,000 אַרבייטס־לאָזע און ס'איז איהם געלונגען זייט פאָריגען חודש צו בעשעפטיגען אויף 2 שיכטען — ביי 2800 אַרבייטער, אויסשליסליך אויף די מיטלען פון שטאָט.

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן בעשטימען פאַר דער שטאָט אַ הלוואה פון 1 מיליאָן זל. איז אין דער וואָיעוואָדזטווע פאָרגעקומען אַ קאָנפערענץ, וועל־כע איז אין איינינע צייטונגען נישט ריכטיג פעסט־געשטעלט געוואָרען. דער מאַגיסטראַט האָט זיך נישט פערפליכטעט אָנצונעמען 3000 נייע סעזאָן־אַרבייטער. פערקעהרט, די פאָרשטעהער פון מאַ־גיסטראַט האָבען קאַטעגאָריש ערקלערט, אַז די ערהאַלטענע הלוואה וועט מעגליך מאַכען צו פער־גרעסערען די צאָהל ביז איצט בעשעפטיגטע העכ־סטענס אויף 300".

שוידערליכער זעלבסטמאָרד אין מיטן גאַס

הונגער און פערצווייפלונג האָבען איהם געפיהרט דערצו

פאַר'ן טויער פון הויז אויף ראָבערט־גאַס 6 איז געזעסען די טאָכטער פונ'ם הויזווירט, פרל. וואַנדאַ באָטש און געשיילט קאַרטאָפעל.

עס איז צו איהר צוגעקומען עפּעס אַ פרעמ־דער יונגערמאַן און געבעטען אַ טרונק־וואַסער. ער האָט ערקלערט, אַז עס איז איהם פון דער היץ נישט גוט געוואָרען. דאָס מיידעל האָט אַוועקגע־וואָרפען דאָס מעסער, מיט וועלכען זי האָט גע־שיילט די קאַרטאָפעל און געלאָפען ברענגען אַ בי־סעל וואַסער.

ווען זי איז צוריקגעקומען מיט'ן טרונק, האָט זיך פאַר איהרע אויגען פאָרגעשטעלט אַ שרעקליך בילד. דער פרעמדער האָט געכאַפּט דאָס מעסער, וועלכע זי האָט אַוועקגעוואָרפען און האָט זיך דערמיט איבערגעשניטען דעם האַלז; דערזעהענ־דיג דאָס מיידעל מיט'ן ביסעל וואַסער, האָט דער פרעמדער געפּרובט אַנטלויפען. אין מיטען וועג האָט ער מיט דעמזעלבען מעסער זיך עטליכע מאָל געשטאָכען אין קערפּער אַריין און זיך אויפגעשני־טען דעם בויך.

אין עטליכע שריט ווייטער איז דער אומבע־קאַנטער אומגעפאַלען. מען האָט אַרויסגערופען פּאָגאָטאָוויע, וועלכע האָט קאָנסטאַטירט דעם טויט.

די פּאָליציי האָט פעסטגעשטעלט, אַז דער זעלבסטמערדער איז דער 33־יעהריגער לעאָפּאָלד ראָזנער. לעצטענס האָט ער געגעכטיגט אין נאַכט־לעגער־הויז. ער האָט שוין זייט עטליכע יאָהר נישט געלעבט מיט זיין פרוי, וועלכע וואוינט אין סאָסנאָוויץ. קיין לאָדז איז ער געקומען זוכען אַר־בייט און נישט געפונען. פון הונגער און פער־צווייפלונג איז ער בעגאַנגען דעם שרעקליכען זעלבסטמאָרד.

די אויספאָרשונגס־מאַכט האָט פעראָרדענט דעם טויטען קערפּער איבערצופיהרען אין פּראָזעקטאָריום.

פּאָבאָר פון יאָהרגאַנג 1908/7

היינט, פרייטאָג שטעלען זיך צו דער פּאָבאָר־קאָמיסיע נומער 1 (פּאָמאָרסקאַ 18) די מאַנספער־שוינען פון יאָהרגאַנג 1908, וואָס וואוינען אין 11־טען קאָמיסאַריאַט מיט די פאַמיליען־נעמען אויף

A, B ,C, D, E, F, H,

פּאָבאָר־קאָמיסיע נומער 2 (אַנראַדאָווע 34) דער יאָהרגאַנג 1908 פון 14־טען קאָמיסאַריאַט מיט די פאַמיליען־נעמען אויף

L, M, N, O, R.

פּאָבאָר־קאָמיסיע נומער 3 (זאַקאָנטנאַ 82) אַלע פון יאָהרגאַנג 1907, וועלכע זענען אין יאָהר 1928 אַנערקענט געוואָרען פאַר נישט פעהיג (קאַטעגאָריע B) און וואוינען אויפ'ן שטח פון 11. קאָמיסאַריאַט מיט די פאַמיליען־נעמען אויף די בוכשטאַבען פון A ביז Ł.

קיין וואַרשאַ נאָך געלד פאַר אַרבייטסלאָזע

(2) אין צוזאַמענהאַנג מיט דער קאָנפערענץ אין דער וואָיעוואָדזטווע וועגען בעשעפטיגען אַרבייטסלאָזע איז נעכטען אָפּגעפאָהרען קיין וואַר־שאַ דער וויצע־פּרעזידענט ד"ר וויעלינסקי.

דער וויצע־פּרעזידענט דאַרף דערהאַלטען דאָס געלד, וואָס איז צוגעזאָגט געוואָרען דורך דער רעגירונג אַ דאַנק דער אינטערווענץ פון וואָיעוואָדע.

אויף דער לאַנד־אויס־שטעלונג קיין פּויזען

בעזוך פון לאָדזער אַרבייטער־דעלעגאַטען

(ב) די קריסטליכע אַרבייטער־פעראיינען האָ־בען נעכטען אינטערוועניר ביי די אינדוסטריע־לער וועגען שיקען אַרבייטער־דעלעגאַטען אויף דער אַלגעמיינער לאַנד־אויסשטעלונג אין פּויזען. די פעראיינען בעטען, אז וועגען דעם ענין זאָל צונויפגערופען ווערען אַ קאָנפערענץ מיט די פאָר־שטעהער פון די אַרבייטער. אַ חוץ דעם האָבען די פעראייגען זיך געווענדט צום וויצע־פּרעזידענט ד"ר וויעלינסקי מכּוח אַסיגנירען 6000 זל. אויף צו שיקען 100 דעלעגאַטען אויף דער אויסשטע־לונג, וועלכע זאָלען דערנאָך אָפּגעבען בעריכטען פאַר די אַרבייטער.

ד"ר וויעלינסקי האָט צוגעזאָגט די פראַגע צו שטעלען אויף דער נאָהענסטער זיצונג פון מאַגי־סטראַט.

שוין פערטיג דער בעשולדיגונגס־אַקט

געגען קאַטשמאַרעק'ן מיט זיין גזלנים־באַנדע

ווי מיר דערוויסען זיך פון אַ מאַסגעבענדער קוועלע, האָט דער פּראָקוראַטאָרען־אַמט שוין כּמעט פערטיג דעם בעשולדיגונגס־אַקט געגען דעם ראש פון דער באַנדיטען־קאַמפּאַניע אַנטאַני קאַטשמאַ־רעק און זיינע 40 מיטהעלפער. דער בעשולדי־גונגס אַקט פערנעהמט 100 זייטען מאַשינען־דרוק און וועט די טעג אַ בערגעשיקט ווערען אין קרייז־געריכט אויף בעהאַנדלונג. אויף דער ווירטשאַפט־ליכער זיצונג פונ'ם געריכט, וואו עס וועט אויך בעשטימט ווערען דער טערמין פונ'ם פּראָצעס. אַלס בעשולדיגער טרעט אַרויס פּראָקוראָר מאַנ־דעצקי. עס וועלען פערטיידיגען די בעשולדיגטע עטליכע צעהנדליג אַדוואָקאַטען.

דער אַריינטריט אין געריכטס־זאַל וועט דער־לאָזט ווערען לויט בילעטען, וועלכע עס וועלען אַרויסגעגעבען ווערען אין דער קאַנצעלאַריע פון דעם געריכטס פּראָצעס.

וואַהל־פּלאַטפאָרם פון „מזרחי" אין פּוילען

צו דעם 16־טען ציוניסטישען קאָנגרעס

1) דער מזרחי בעטראַכט דעם יודענשטאַט אין ארץ־ישראל אַלס ענדע־ציל פון די ציוניסטי־שע שטרעבונגען. דאָס באַזעלער פּראָגראַם; די באַלפור־דעקלעראַציע און דער מאַנדאַט זענען נור שטאַפּען אויפ'ן וועג צום יודענשטאַט. דערפאַר די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אין איהר גאַנצער אַרבייט תּמיד האָבען פאַר די אויגען די ערריכונג פון דעם ענדע־ציעל.

2) דער מזרחי בעטראַכט, אַז אינ'ם אויפבוי פון א"י דאַרף זיין בעטייליגט דאָס גאַנצע יודישע פאָלק און אַרויסגעהענדיג פון דעם שטאַנדפּונקט האָט דער מזרחי שוין אויפ'ן 13־קאָנגרעס געפאָ־דערט צו רופען אַן אַלוועלטליכען יודישען קאָנ־גרעס פאַר'ן אויפבוי פון א"י. זעהענדיג אין דער פערברייטערטער יודישער אַגענץ אין איהר איצ־טיגער פאָרם שוין אַ התחלה צו אַן אַלוועלטליכען יודישען קאָנגרעס שטיצט דער מזרחי דאָס צושטאַנד־קומען פון דער פערברייטערטער יודישער אַגענץ.

3) זעהענדיג אין דער ציוניסטישער אָרגאַני־זאַציע די הויפּט טרייב־קראַפט פון דער ווייטער־דיגער אַבסאָלוטער גאַנצקייט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

4) דער מזרחי האַלט, אַז פּונקט אַזוי ווי א"י דאַרף געבויט ווערען דורכ'ן גאַנצען יודישען פאָלק דאַרף ער אויך געבויט ווערען פאַר'ן גאַנ־צען יודישען פאָלק. אַלע יודישע כּחות, וועלכע שטרעבען אַנטיילצונעמען אינ'ם א"י אויפבוי דורך זייער אַרבייט אין לאַנד דאַרפען ווערען אונטער־שטיצט אין זייער עליה און אין זייער איינאָרדנען זיך אין לאַנד.

דער מזרחי בעטראַכט, אַז דאָס גאַנצע לעבען אין א"י עפּ"י התּורה איז דער הויפּט־יסוד פאַר דער גאַנצער א"י־אויפבוי־אַרבייט. זיינע בעזונדע־רע פאָדערונגען פון קאָנגרעס זענען:

א) צו ערמעגליכען דעם מזרחי דאָס פער־ברייטערען און פערשטאַרקען פון זיין רעליגיעז־נאַציאָנאַל שול־וועזען אין א"י.

ב) פערברייטערן און פערשטאַרקען די קאָלאָ־ניזאַטאָרישע אַרבייט פונ'ם רעליגיעזען יודענטום בכלל און פון דעם ה„פּועל־המזרחי בפרט;

ג) צו בעשטימען אַ גענוגענדען תקציב פאַר אַלע צרכי הדת אין א"י.

ועד הפּועל של המזרחי בפּולין.

גרייט זיך!

צו דעם גרויסען

אַרבייטער־

ספּאָרט

יום־טוב

שבת, דעם 6־טען יולי

אויפ'ן ספּאָרט־פּלאַץ אין

העלענאָוו

אומגליקס־פאַלען

אויף זאַוואַדזקאַ 29 איז נעכטען בייטאָג דער 50 יעהריגער וואָיטשעך מיסטשאַק אַריינגע־פאַלען אין פילטער. די אַרויסגערופענע פּאָגאָטאָ־וויע האָט איהם ערטיילט די ערשטע הילף. מיס־טשאַק איז אָבער אין אַ שעה אַרום געשטאָרבען.

אויף קילינסקאַ גאַס איז איבערגעפאָהרען געוואָרען דורך אַ פוהר דער 42 יעהריגער משה ווישניאַק, אָגראָדאָווע 42.

*

אויף פּושענדזעלניאַנע 83 זענען נישט ענט־דעקטע פערברעכער בעפאַלען דעם 49 יעהריגען הויז־ווירט יאַן האַנצע.

די פּאָגאָטאָוויע האָט היינצען ערטיילט די ערשטע הילף.

*

צוליב דער גרויסער היץ איז נעכטען דער 20 יעהריגער סטאַניסלאַוו באַנאַשטשיק (ספּאַצעראָ־וואַ 5–7) געגאַנגען זיך באָדען אין סטאַוו אויף לאַגעווניצקאַ גאַס. פּלוצים האָט ער אָנגעטראָפען אויף אַ טיף אָרט און זיך אָנגעהויבען טרינקען. ער האָט אָנגעהויבען שרייען נאָך הילף, אָבער גראַדע איז דערנעבען קיינער נישט געוועזען. מען האָט איהם צופעליג אַרויסגעשלעפּט מיט אַ פּאָר שעה שפּעטער שוין אַ טויטען, און אָפּגע־פיהרט אין פּראָסעקטאָריום.

לאָדזער פרויען

אין פערוואַלטונג פון „וויזאָ"

(2) אין דעם נייגעוועהלטען קאָמיטעט פון „וויזאָ", וועלכער איז אויסגעקליבען געוואָרען אויפ'ן צוזאַמענפאָהר אין וואַרשאַ, זענען געוועהלט געוואָרען פאָלגענדע דעלעגאַטינס פון לאָדז די פרויען: ברוידע, לאַנגע, ד"ר ספּעקטאָר, נייגאָלד־בערג, ב. ספּעקטאָר, רעזניק און גאָלדבערג.

וויפיל ראַדיאָ־אַפּאַראַטען זענען פאַראַן אין לאָדז?

לויט די בעריכטען פון דער ראַדיאָ־סטאַציע זענען אין יאַנואַר פונ'ם פערגאַנגענעם יאָהר גע־וועזען פעראיינסטאַלירטע אין לאָדז 2672, ראַדיאָ־אַפּאַראַטען און אין לויפענדען שוין 47,591 עס בעווייזט אויף אַ געוואַלדיגער ענטוויקלונג פון ראַדיאָ.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט־דיזשורען

(2) פ. וואַיטיצקי גאַפּיורקאָווסקי 27; וו. דאַ־ביעלעצקי פּיעטרקאָווער 127; אילניצקי און צי־מער וואָלטשאַנסקאַ 37; ליינוועבער פרייהייטס־פּלאַץ 2; האַרטמאַן מלינאַרסקאַ 1; י. קאַהאַנע אַלעקסאַנדראָווסקאַ 80.

Dr. med.

S. Heinrich

ספּעציאַליסט פאַר

קינדער־ און אינערליכע קראַנקהייטען

עמפּפאַנגט אין זשאַקאָוויץ

ווילאַ סאָקאָלאָווסקי ביי דער באַהן־סטאַציע

Dr. med. I. WAJNBERG

CEGIELNIANA 47, tel. 26-02

אינערליכע קראַנקהייטען. ספּעציעל פאַר לונגען־און האַרץ־קראַנקהייטען, בעשטראַהלונגען און קינסטליכע אין דער היים פון 3–5 נאָכמיטאָג.

א וויכטיגער וועקסעל-פראצעס

דאס העכסטע געריכט האט בעהאנדעלט אזא פראצעס, די פירמע שטאנג האט געדארפט צאלען א וועקסעל אין שווייצארישע פראנק. די קלאוזולע וועגען דער עפעקטיווער צאהלונג איז געווען צוגעשריבען אונטען אויף א שרייב-מאשין ווען עס איז געקומען דער טערמין צו צאהלען דעם וועקסעל האט די פירמע געוואלט צאהלען אין פוילישע זלאטעס. דער קרעדיטאר האט פראטעסטירט. די פירמע האט דאן אנגעוויזען דערויף, אז די קלאוזולע וועגען עפעקטיווען צאהלען שטעהט נישט אויפ׳ן ריכטיגען ארט, נישט אין טעקסט פונ׳ם וועקסעל און דערפאר פערפליכטעט די צושריפט צו גארנישט.

די פירמע האט געווינען אין אלע אינסטאנצען.

דער פסק דין האט פאר די האנדעלס-ספערן א גרויסע בעדייטונג אלס ווארנונג אז אין א וועקסעל האט יעדער אויפשריפט זיין בעשטימט ארט.

נעכטיגער רינג-קאמף

אין דער ערשטער פאר האבען געקעמפט פאשאף און בריל אהן רעזולטאט.

אויך דער קאמף צווישען קארנאץ און שטעקער האט זיך פערענדיגט אהן רעזולטאט.

פעטראוויטש האט בעזיגט קעלערן אין דער 35 מינוט.

דער קאמף צווישען שטשערבינסקי און קראוס האט זיך פערענדיגט אין דער 23 מינוט מיט שטשערבינסקיס נצחון.

ספארט-בעוועגונג.

גרויסער ארבייטער ספארט-יום-טוב פון „מארגענשטערן"

די ארבייטער ספארט-געזעלשאפט „מארגענשטערן" געהער צו די יונגערע ספארט-ארגאניזאציעס ביי אונז אין שטאט. סך-הכל צוויי יאהרצייט פיהרט זי איהר ארבייט לטובת דער פוילישער ערציהונג פון דער יוגענד. אין דעם משך צייט איז אבער די ספארט-אינסטיטוציע זיך שעהן פונאנדערגעוואקסען.

„מארגענשטערן" צעהלט שוין היינט איבער דריי הונדערט מיטגלידער, האט אנ׳אייגענעם לאקאל אויף בושעשינער 23, וואו עס קומען פאר כמעט יעדען אבענד ספארט-איבונגען. די איבעגערע זענען איינגעטיילט אין 6 מענער- און צוויי פרויען-גרופען. אויסער אין די זומער חדשים, קומען די ספארט-לעקציעס פאר אונטערן פרייען הימעל, אויפ׳ן ספארט-פלאץ אין פאניאטאווסקים פארק.

אויף שבת, דעם 6-טען יולי גרייט „מארגענשטערן" צו א גרויסען ארבייטער ספארט-יום-טוב. 300 ספארטלער וועלען אין פארבינע קאסטיומען אילוסטרירען די נייעסטע דערגרייכונגען אויפ׳ן געביט פון פוישער דערציהונג.

אין פראגראם איז פארגעזעהען א מארש איבער די גאסען מיט דער בעטייליגונג פון בעסטען פייערלעשער-בלאז-ארקעסטער. פרייע איבונגען אויפן ספארט-פלאץ אין העלענאוו. איבונגען מיט פעהנדלעך, האמער און רייף, שפרינגען אויף פערד און באק, לייכט-אטלעטישע פערמעסטונגען, שטאפעטען לויף פערשידענע ספארט-שפילען און לסוף — א האנד-באל-מעטש.

די ראזיגע אינטערעסאנטע ספארט-אימפרעזע האט ארויסגערופען א גרויסע פעראינטערעסירונג ביי אונז אין שטאט.

פאלזיין

לעבער-שטעכונג, זייטען-שטעכען, ברוסטבעקלעמונג, הארץ קלאפען ווערען דורכ׳ן בענוצען דאס ביטער-וואסער פון

Franciszka Józefa

פערמינדערט, אויך איז עס זעהר ווירקזאם ביים בלוט-אנדראנג.

ערצטליכע בעאבאכטונגען פעוצייכנען די איבעררא שענדע ערפאלגען מיט דעם ביטער-וואסער פראנץ-יאזעף, ביי מענשען מיט זיצענדער לעבענס-וויזע.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד אפטעקשנעס.

Dr. med.

B. Robinzon

זיינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
פעטריקאווער 10, טעל. 31-86
נעהמט אן פון 8–9½ פריה און פון 3½–4½ נאכנ

קינא-טעאטער

CASINO

היינט און פאלגענדע טעג!

די ריהרענדע דראמע א. נ.:

אין דער פערטיידיגונג פון א פרוי

אין דער הויפטראלע פול מיט אפפערונג און מענערישער העלדישקייט

JACKIE COOGAN

ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ לעאן קאנטאר.

אנהויב פון די סעאנסען 4.30 נאכמיטאג.

צו אלע לאדזשער יודען!

(אויפרוף)

קומענדיגען זונטאג פייערט דאס לאדזשער ידענטום א גרויסען און טאפעלטען יום-טוב. זונטאג, דעם 23. ה. ח. ווערט 5 יאהר זייט עס עקזיסטירט די מוסטערהאפטע פערמע און אינטערנאט אין „העלענובעק". צו דעם 5-יעהריגען יובילעאום פון דער ראזיגער, איינציגער אין איהר ארט גראנדיעזער אינסטיטוציע, האט די פערוואלטונג בעשלאסען אויך צו פייערן דעם חנוכת-הבית פון די נייע בנינים אין „העלענובעק". עס איז בכן א טאפעלטער יום-טוב פאר אלע לאדזשער יודען.

מיר ווענדען זיך דעריבער צו אייך, יודען פון לאדז, קומט און בעטייליגט זיך אין אונזער — אייער יום-טוב. קומט און בעטראכט אונזער אינסטיטוציע, וואס מיר האבען אין משך פון אזא קורצער צייט מיט אזוי-פיל מיה און אנשטרענגונג, מיט אזוי-פיל מסירת נפש און אפפערווילינקייט געשאפען. מיר ווילען קיינעם פאר די פאלעם נישט רייסען. מיר ווילען קיינעם נישט צווינגען צו געבען געלד פאר אונזער אינסטיטוציע. פאר אונז איז קודם-כל וויכטיג די מאראלישע אונטערשטיצונג. מיר ווילען, אז דאס גאנצע לאדזשער יודענטום זאל זעהן און וויסען, וואס מיר האבען געשאפען. אדרבה, קומט און וויזט אונז אן אויף אונזערע פעהלערן, אויב א עלכע זענען פערהאן.

לאדזשער יודען, קומט זונטאג אויף אונזער שמחה קיין העלענובעק!

מיר זענען איבערצייגט, אז 95 פראצענט פון לאדזשער יודענטום האט נישט קיין אהנונג פון דעם, וואס מיר האבען געשאפען אין „העלענובעק". מיר ווילען, אז איהר זאלט קומען און איבערצייגען זיך אין כח פון אונזער אידעע, א דאנק וועלכער אונז איז געלונגען אויסצובויען „העלענובעק". מיר ווילען איהר זאלט זיך בעקענען מיט אונזער סיסטעם פון קינדער-ערציהונג.

מיר האבען זיך געשטעלט די אויפגאבע צו ערציהען א געזונדטען יונגען יודישען דור, א מאראליש און פיזיש געזונדטען יודישען פויער, לאנד-ארבייטער.

נאר די אידעע פון ציוניזם איבערצובויען דאס יודישע לעבען אויף נייע יסודות, צו פערוואנדלען דאס יודישע פאלק אין א פראדוקטיווען, שאפענדען עלעמענט, נאר די אידעע האט אונז געגעבען דעם כח און די מעגליכקייט אויפצושטעלען אזא ריזען-ווערק. מיר זענען שוין נאהענט צו דעם פערווירקליכונג פון אונזער אידעע. די 5 יאהר ארבייט אין „העלענובעק" האבען אונז בעוויזען, אז מיר געהן אויף דעם ריכטיגען וועג.

סימפאטיקער און פריינד פון אונזער אויפלעבונגס-אידעע, יודען פון לאדז קומט און איבערצייגט אייך אין דעם, וואס מיר האבען געשאפען, קומט אויף אונזער יום-טוב. א חוץ די געלד-שטיצע, ווילען מיר אין דער ערשטער רייה אייער מאראלישע שטיצע. נאר אייער מאסענוויזער אנטייל אין אונזער יום-טוב וועט אונז געבען דעם מוט און ענערגיע. די „חוצפה" (אונזער געוועזענער גרונד-קאפיטאל) ווייטער פארטצוזעצען נאך מיט מעהר מסירת נפש אונזער גרויסע און הייליגע ארבייט.

לאדזשער יודען קומט און בעטייליגט זיך אין חנוכת-הבית און אין דעם 5-יאהריגען יובילעאום פון „העלענובעק".

זונטאג קומען אלע לאדזשער יודען קיין „העלענובעק" צו זייער טאפעלטען יום-טוב.

אין נאמען פון דער פערוואלטונג פון אינטערנאט און פערמע אין העלענובעק

פארזיצענדער מרדכי חיים רומקאווסקי

בעמערקונג: צופאהרען קען מען מיט׳ן זגערזשער טראמוואי ביז דער סטאציע „העלענובעק" אדער מיט די אויטאבוסען, וואס וועלען שטעהן אויפ׳ן באלוטער מארק און פאהרען ספעציעל ביז צום אינטערנאט אין „העלענובעק".

בריף אין רעדאקציע

צום קהלה-פרעזעס י״ל מינצבערג.

אייער ענטפער אויפ׳ן ארטיקעל פון רער. אונזער ווענען דעם נישט בעצאהלטען שכירות-הוב פון בית-הרב, קען נישט בעפרידיגען די יודישע בעפעלקערונג.

רער. אונזער האט אין זיין שרייבען נישט געהאט קיין פרעטענזיעס צו דער איצטיגער פערוואלטונג, נאכמעהר נישט צו אייך ה׳ פרעזעס; ער האט נאר געגעבען צו פערשטעהן, אז א גרויסער אונרעכט, וואס עס ציהט זיך 17 יאהר, טאר נישט ווייטער פערשלעפט ווערען, און עס מוז אויך ריכטיג אויסגערעכענט ווערען די סומע, וואס עס קומט, און דארף אין גאלד-זלאטים בעצאהלט ווערען.

דערום קען נישט בעפרידיגען דער בעשלוס, אפצושלעפען די בעצאהלונג 2 יאהר און רעכענען דעם רובל 2.66 זל. אין דער צייט, וואס די זלאטים איז בילינער געווארען מיט 40 פראצ. (די סטאוויקע 2.660 זל. איז נעמאכט געווארען ווען דער דאלאר איז געשטאנען 5.18 און יעצט שטעהט דער דאלאר 8.88 זל.).

וועגען דער גופא סומע, וויפיל עס קומט די שכירות, איז א גרויסע עוולה בעגאנגען געווארען וואס די קאמיסיע האט אויסגעהערט דאס ערות-זאגען פון פרנס גרשון ניימאן, נישט אין געגענווארט פון די תובעים, וועלכע בעווייזען בעווייזען, אז עס קומט זיי 16.800 רובל, און דער דאזאר האט נאר בעשטימט 12.500 רובל, אזוי-נאך האט מען זיי אפגערייסען 4.300 רובל.

מיט אזא בעהאנדלונג קען די יודישע בעפעלקערונג נישט צופרידען זיין.

מיט אכטונג
יעקב שלמה שלאמאוויץ.
יעקב פינסקי.

אויפרוף

פון חסד של אמת ומנחמי אבלים

עס איז איבריג צו פערצייכענען די וויכטיגע אויפגאבען פון דעם לאנג-יעקזים: ייטען פעראיין „חסד של אמת ומנחמי אבלים", וועלכער איז פאפולער אין אונזער שטאט, און איטליכער לאדזשער בירגער טרעפט זיך מיט זיינע טעטיגקייטען כמעט טעגליך. ליידער צו בעדויערן האט דער קריזיס רואינירט דעם פעראיין, דער געלד-מאנגעל אונמעגליכט איהם א אויסצופיהרען זיינע וויכטיגע אויפגאבען, ווי אויסשיקען נאכט-משמורים צו מתים ר״ל, עהרען-דיזשורען אויפן ביה״ח, ערלעדיגען קבורה-פארמאליטעטען, שטיצען ארימע אבלים אלמנות ויתומים.

צייטווייליג צו קענען ערלעדיגען די וויכטיגע אויפגאבען, האבען מיר בעשלאסען צו מאכען א זאמעל-טאג: אויף די זומער-וואוינונגען. לאדזשער בירגער! מיר אפעלירען צו אייער געוויסען און בעטען אייך שטיצט דעם פעראיין, נעהמט אויף ווארעם די עהרען-דעלעגאטען פון חסד של אמת ומנחמי אבלים און שפענדעט לטובת דעם פעראיין. מיט איטליכען גראשען, וואס איהר שפענדעט, טוט איהר העלפען אפצוגעבען דעם לעצטען כבוד אייערע ברידער און שוועסטער, וואס שיידען זיך מיט אייך אויף אייביג. און לינדערט די גרויסע נויט פון די פערבליבענע ארימע אלמנות ויתומים, וועלכע שטעקען אויס זייערע הענד נאך הילף, העלפט אונז אויסצופאלגען דעם מאראלישען פליכט.

די פערוואלטונג פון „חסד של אמת ומנחמי אבלים".

Dr. H. BERGSON

פרויען-קראנקהייטען

נעמט יעצט אן אין לעטשניצע „וויטא", פיעטריקאווער 45 פון 4.30 ביז 5.30 נאכמ.; אין דערהיים עוואנגעליצקא 16 פון 6–7. טעל. 10-26.

דער איינציגער ספארט-צירק אין פוילען, פלאץ דאמב. אקרק.

היינט 3-טער אויפטריט פון בערימטען יודישען רינג-קעמפער זעליג פאשאף

עס קעמפען: פאשאף-קראוס
סטיבאר-שפיעוואטשעק
דעצידירענ. קאמף: פעטראוויטש-קארנאץ
רעוואנש קאמף: קעלער-שטעהער.

פראטעסט

פון 160 שוקלים

מצד 160 שוקלים איז היינט אפגעשיקט געווארען א שריפטליכע פראטעסט צו דער הויפט וואהל-קאמיסיע פאר דעם 16-טען ציוניסטישען קאנגרעס געגען די האנדלונג פון לאדזשער שקל-קאמיטעט, וועלכער האט ביז היינט נישט איבערגעגעבען לויט דעם רעגולאמין דעם שקל-מאטעריאל אין א וואהל-קאמיסיע, וועלכע האט בעדארפט לויט דעם רעגולאמין געשאפען ווערען ביז צום 9-טען יוני — און אויב עס ווערט אזעלכעס נישט געשאפען ביז צו דעם טערמין — מוז די הויפט וואהל-קאמיסיע בעשטימען א שקל-קאמיסאר, וואס עס איז נישט געשעהן, און צוליב דעם איז ביז היינט נישט בעקאנט געווארען, ווי עס זענען צו קאנטראלירען דאס וואהל-רעכט פון יעדען שוקל, צו וועלכען עס האבען די שוקלים דאס רעכט לויט פונקט 6 פון רעגולאמין אין דער צייט פון 16-טען ביז 18. יוני, וועלכער טערמין איז שוין אריבער — א טאט, וועלכע נימט די מעגליכקייט דעם אויסגאנג פון די וואהלען צו קאנטראלירען לויט די תקנות — און האבען געשטעלט פאלגענדע פארערונגע:

1) אז דאס הויפט וואהל-קאמיטעט אין ווארשא זאל תיכף בעשטימען פון איהרע מיטגלידער א וואהל-קאמיסיע פאר לאדז, וועלכער זאל מיט זיין פעראנטווארט זיין א גאראנטיע פון אביעקטיווער לייטונג פון די וואהלען.

2) אז דאס וואהל-לאקאל זאל זיך געפינען אויף א נייטראל ארט און געאייגנעט פאר דער גרויסער צאהל וועהלער, ווי עס זעהט פאראויס פונקט 1 און 2 צו דעם פאראגר. 12.

ווייל עס איז אונמעגליך מספים צו זיין דערצו אז די וואהלען זאלען זיין אין איינע פון די ציוניסטישע לאקאלען אין לאדז וכפרט אין דעם לאקאל צעגעלניאנא 4, וועלכעס לאקאל האט זיך ביי די פאריגע קאנגרעס-וואהלען ארויסגעוויזען פאר צו ענג ביי א קלענערע צאהל שוקלים און א קליינער פראקציע און דערביי איז צוליב דעם ענגשאפט און טעראריזירונג געקומען צו געשלעגען און צו געוואלד-טאטען, ווי דאס צוזייסען שקלים, נישט צו לאזען צו דער וואהל-אורנע, נישט אריינלאזען וועהלער אין לאקאל וכדומה. —

און עס איז אויסגעדריקט געווארען די האפנונג, אז דאס הויפט וואהל-קאמיטעט וועט אויף אנ׳אופן, וועלכעס עס זעהט פאראויס דער רעגולאמין געבען די שוקלים די מעגליכקייט צו קאנטראלירען זייער וואהל-רעכט און ארגען דערפאר, אז די וואהלען זאלען ווי עס זעהט פאראויס דער רעגולאמין פארקומען אויף א נייטראל ארט. בכדי צו פערמיידען צו זוכען דאס רעכט פון די שוקלים ביי דער עקזעקוטיווע. (*)

ווילט איהר אז אייערע וואוינונגען זאלען נישט בלייבען אויף הפקר

בשעת איהר זייט אויף זומער-וואוינונגען און אין קור-ערטער?

דאס פערזיכערונגס-ביורא פון ה׳ מרדכי חיים רומקאווסקי, קילינסקיעגא 105, טעלעפאן 12,50 נעהמט אן אלע ארט אסעקוראציעס פייער און גנבה ספעציעל וואוינונגען. אלע די, וועלכע פאהרען איצט אפ, דארפען תיכף קלינגען טעלעפאן 12,50 חי זיי וועלען זאפארט בעזוכט ווערען און ארורכפיהרען די אסעקוראציע, בכדי די לאדזשער איינוואוינער זאלען אין די זומער-חדשים זיין רוהיג און נישט דארפען מורא האבען פאר גנבות. און עס זייער אייגענעם אינטערעס דאס תיכף ארורכצופיהרען קלינגען טעלעפאן 12,50 אין דער ביורא פון מרדכי חיים רומקאווסקי.

Dr. DONCHIN

מאניושקי 1, טעלעפאן 9-97
ספעציאל-ארצט פאר אינערע קראנקהייטען
נעמט אן טעגליך פון 10–1 מיטאג און 4–7 נ.מ.
זונטאג פון 10 ביז 1 מיטאג.

פון יודישען טעאטער

די גאַסטראָלען פון די בעגאַבטע און בעליב… אַרטיסטען: ווערא קאַניעווסקא פּאָול ברייטמאַן און מאַקס ברין האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג ביים לאָדזשער טעאַטער-פּובליקום.

שבת און זונטאָג שפּילט מען אין אָוונד דאָס סענסאַציאָנעלע „חזנ'דעל".

שבת בייטאָג — „דאָס חופּה-קלייד".

מאָרגען די פּרעמיערע פון „מירעלע אפרת"

אין פּוילישען טעאטער

אין פּוילישען טעאַטער קומט מאָרגען פאָר די פּרעמיערע פון יעקב גאָרדינס בעריהמטער פּיעסע „מירעלע אפרת".

די פּרעמיערע זאָגט צו צו זיין זעהר אינטערעסאַנט, בפרט ווייל אין דער הויפּט-ראָלע טרעט אויף די טאַלאַנטפולע אַרטיסטקע פרוי האָרעצקא.

די פּיעסע איז רעזשיסירט געוואָרן דורך ה׳ אַנדזשעי מאַרק.

פון טעאַטער „פּאָפּולאַרני"

היינט — די ערפאָלגרייכע אָפּערעטקע אין דריי אַקטען די „הערבסט-מאַנעווערן".

פון „גאָנג"

די רעוויו: „ווילסט חתונה האָבען"? האָט געוואונען די סימפּאַטיע פונ'ם לאָדזשער פּובליקום. די לידלעך פון האַנקא רונאָוויצקא און גוסטאַוו ציבוד-קי. ווי אויך דאָס טענצער-פּאָרל וואינאַר-סאַבאַלס און דער גאַנצער אַנסאַמבל מיט ביעלסקין לאַסקאָווסקין און פּילאַרקין האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג.

פון די קינאָ'ס

אין „קאַסינאָ" ווערט איצט געגעבען זשאַק קאַגענ'ס געזעגנונגס-פילם א. נ.: „אין שוץ פון אַ פרוי" („פאַר דער פערטיידיגונג פון אַ פרוי").

דאָס בילד בעזיצט זעהר אַ רייכען אינהאַלט און איז זעהר אַ שעהנס, בעזיצט פיל שעהנע סצענעס און אויסשטאַטונג. זשאַק קאַטען, וועלכער שפּילט די הויפּט-ראָלע שפּילט אויסערגעוועהנליך גוט.

אין „גראַנד"-קינאָ ווערט געגעבען דער פילם „די זעקסטע מכה פון דער וועלט".

דאָס בילד איז אַ קאָמעדיע אין 10 אַקטען, און כאַראַקטעריזירט אַ האָכצייט-רייזע צוזאַמען מיט דער שוויגער.

אין דער הויפּט-ראָלע שפּילט דער בעריהמטער קאָמיקער מאָנטי באַנקס.

אין „קאַפּיטאָל" געהט איצט די גרויסע טראַגישע לעבענס-דראַמע א.נ. „דער קאַרנאַוואַל-קעניג".

דאָס בילד איז אַ אויסערגעוועהנליכעס, מיט אַ גוטען אינהאַלט, און איז זעהר אַ קאָסטבאַרער פילם.

גאַנץ אָריגינעל איז דער קאַרנאַוואַל אין ניצאַ, ווי אויך די צויבערענדע אויסשטאַטונג.

די הויפּט-ראָלען פיהרען אויס די שוישפּילער רינס עלגאַ ברינק, רענע העריבעל און גאַבריעל גאַבריאָ.

מעלדונגען

אכטונג לוין-וועבער

זונטאָג דעם 23 יוני פ' בהאַלותך קומט פאָר אַ גרויסע פאַך-פערזאַמלונג 8 אַ זייגער אָוונד מיט זעהר וויכטיגע טאָג-אָרדנונג אין אייגענעם לאָקאַל בזשעזשינער 7. קומט מאַסענווייז אין אייערע אייגענע אינטערעסען.

מיט אַכטונג
די פערוואַלטונג.

פּערוויילונגס-אָוונד פונ'ם יודישען אינוואַלידען-פּע איין אין לאָדז.

די פערוויילונג, וועלכע האָט געזאָלט פאָרקומען שבת דעם 22-טען יוני, איז צוליב טעכנישע סבות אָפּגעלעגט געוואָרן.

LUNA

היינט און פאָלגענדע טעג! ווי אַזוי זעהט אויס די מאָראַל פון די מיליאָנערען — פּרעכטיגער דאָפּעלטער פּראָגראַם!

JANET GAYNOR „זוכט אַ פּאַסטעך"

פּ־עהליכע געשיכטע פון אַ גרויסער קאַריערע פון אַנ'אָרים מיידעל אין ניו-יאָרק. אין דער הויפּטראָלע JANET GAYNOR

II נייער גרויסער. מזרח פילם א נ **די ליבע פון אַ בעדואינער** ראָמאַנטישע פּאַסירונגען פון אַ העלדישען שייך אין די הויפּטראָלען Dorotha Janis, Barry Norton, Ben Bard.

אָנהויב 5 אַ זייגער נאָכמ טאָ. פּרייזען פון די פּלעצער פּאַרקלענערט

Grand-Kino

היינט און פאָלג. טעג! **די 6-טע וועלט-פּלאָגעניש**

MONTY BANKS

האָכצייטס רייזע מיט דער שוויגער אין דער הויפּטראָלע דער גרעסטער — קאָמיקער פון האָליוואוד —

אויסערן פּראָגראַם??

סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ר. קאַנטאָר. שבת און זונטאָג פון 12 בייטאָג פּרייזן אויפן 1. סעאַנס 50 גר. און 1 זל.

CORSO 2 שעלאַנאַ

סענסאַציאָנעלער פליהער-פילם א. נ. **דער בעצווינגער פון דער לופט**

אונטער דער מיטווירקונג פון עראָפּלאַנען און אַ קאָמפּאַניע וואָלקען-ים. אין די הויפּט-ראָלען: AL. WILSON און GLORIA GREY

אויסער'ן פּראָגראַם: א קאָמעדיע

WODEWIL

Laura la Plante אין **דאָס אומשולדיגע מיידל**

שוימענדע עראָטישע קאָמעדיע.

א. פּר.: א קאָמעדיע.

ODEON

די ליבעס-געשיכטע פון אַנ'אַפּאַשקע מיט אַנ'אַריסטאָקראַט

די האָטעל-מויז

סענסאַציאָנעלער סאַלאָן שטיק. אין די הויפּט-ראָלען: Ica de Lenkeffy, Emir Vatier

א.פּר.: אַ קאָמעדיע.

APOLLO

היינט און פאָלגענדע טעג! די געפעהרליכע קאָנקורענטקע פון DOUGLAS FAIRBANKS

Bebe Daniels אין גרויס פילם **די טאָכטער פון זאָררי**

פּרעכטיג בילד, געשאַפען אויפ'ן גרונד פונ'ם לעבען פון אַנ'אַמעריקאַנער שעהנהייט, וועלכע האָט זיך דורך איהר געשיקטקייט און דרייסטקייט ערוואָרבען דעם גרעסטען נאָמען. — אין די איבריגע ראָלען: William Powel i James Hall

נעכסטער פּראָגראַם: די וועלט בייטאָג

סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ צ. קאַנטאָר

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסע עראָטישע לעבענס דראַמע

„קאַרנאַוואַל-קעניג"

אין די הויפּטראָלען: דער העלד פון „דער גבור איז קייטען" Gabriel Gabrio, Elga Brink, Henry Edwards

סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ש. בייגעלמאַן. אָנהויב אין געוו. טעג 4.30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 2.30 נאָכמ. פּרייזען פון די פּלעצער אויפ'ן ערשטען סעאַנס 50 גר. און 1 זל.

אַ גרופּע עסער

ראַטען יעדען ווער עס וויל עסען אַ געשמאַק גוט כשר מיטאָג זאָל געהן צו

פרידוואַלד'ן פּאָלודניאָווא 10

מ'ר ווינשען ה׳ פרידוואַלד ערפאָלג אין זיין נייער אונטערנעהמונג

מיט אַכטונג
שלום פלאַם, בעריש באַרנשטיין, יעקב יאַקובאָוויטש, משה הערץ און נאָך אַ.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען

זאַוואַדזקאַ 1.

נאָר פאַר וועגערישע הויט-קראַנקה, און מענער-שוועכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָ-לאָגישע און נערווען-קראַנקהייטען. קוואַרץ-לאַמפּ. עלעקטרישער הייל-קאַבינעט האָסמעטיק.

— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָוונד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמ. נעמט-אָן אַ פרוי-דאָקטאָר נור קינדער און פרויען זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
— בעזונדער וואַרטע-ציממער פאַר פרויען. —

וויזיט 3 זל.

אכטונג, שטריקער!

איך מאַך בעקאַנט, אַז מיין מעכאַנישע שלאָסער-ווערקשטעל איז איבערגעטראָגען פון נאָוואָמיעסקאַ 6

אויף 36 פּאָלודניאָווא 36

עס ווערען געמאַכט: אייזערנע טישען, רינגעל-אַפּאַראַטען, גאָרן שטענדער מיט פאָרצעלאַן-אויגען, אויסטייל קעם, שלעסער, פערשידענע רעפּעראַטורען ווי אויך שווייסען. די בעשטעלונגען ווערען אויסגעפיהרט שנעל און פּינקטליך.

מיט אַכטונג B. WEREBEJCZYK, Łódź, Południowa 36

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער ג' קונדשאַפט, אַז כ'האָב ערעפענט אַ זומער-פיליע פון מיין

פריזיער-אַנשטאַלט

א דאַמען- און הערען-סאַלאָן ווי אויך מאַניקיור

איז אַנדרעספאָל אין דער ווילע פון א ראַטמ.

מיט אַכטונג M. i L. PILICHOWSCI
CEGIELNIANA 53, Telefon 64-03. 809

כעמיש-באַקטעריאָלאָגישע לאַבאָראַטאָריע

מאַגיסטער נ. שאַז

פּעטריקאָווער 37, 2. שט. ...
אַנאַליזען פון קאָל, אורין, ...
אורין-אַנאַליז — 4 זל.

2 וועקסלען

זענען געפונען געוואָרען:
1 וועקסעל אויף 100 זל. אויסשטעלער ל. עפּשטיין צאָהלבאַר דעם 17 יוני ד. י. און 1 וועקסעל אויף 50 זל. אויסשטעלער ס. פּרייזנער. וואו אָבצונעמען די געפונענע וועקסלען זאָגט די אַדמיניסטראַציע פון „נייעס פאָלקסבלאַט". 8048

— א —
וואוינונג

מ'ט מעבעל און בעלייכטונג איז איבערצוגעבען. צו ערפאַהרען ביי ש. ראַטבאַרד זגערזשער 21.

ס'איז פערלוירען געוואָרען
א וועקסעל

אויף 300 זלאָטעס צאָהלבאַר אין 25/6 1929 אויסשטעלונג א. גירענבערג ברזעזינער 20 לאָדז, זיראָ ואַלף לעווקאָוויטש געגען בעלייבונג אָבצוגעבען זשעגאָסקא 6 מאַקס ליגאַרסקי דער וועקסעל איז אומגילטיג

אַ קוואַליפיצירטע

קעכין

ווערט געזוכט אין דער קוך פון הילפס-פעראיין תומכי אורחים זיך צו מעלדען אין סעקרעטאַריאַט פּאָמאָרסקאַ 18 פון 7 ביז 9 אָוונד. 8055

אפּצוגעבען

אַ צימער

פאַר 1 אָדער צוויי אַנשטענדיגע יונגע - לייט.

צו ערפאַהרען נאַרוטאָוויטשאַ 25, וואוינונג 17.

איבערצוגעבען

אַ סוטערינע פון 2 שטובען מיט עלעקטרי און וואַסער פּאָמאָרסקאַ 5

גינגאָלד
מעקלער געוואונשען

אַ טיכטיגע

פערקויפערין

צו דאַמען-קאָנפעקציע קאָן בעקומען אַ פּאָסטען, צו ערפאַהרען אין אַדמיניסטראַציע. 8060

אַ וואוינונג

אויף אַרבייט איבער'ן זומער איז איבערצוגעבען אַנצומעלדען אויף פּאָלנאָצנאַ 23 ביי לענטשיצקי נאָוואָמיעסקאַ 28

א קוואַליפיצירטע

קריטע-בליערין

קען צושטעהן אַלס שותף צו אַ נייע מאַשין. צו מעלדען זיך ביי לענטשיצקי נאָוואָמיעסקאַ 28.

שייטלען

צו מעסיגע פּרייזען צו בעקומען ביי פּאַרזשוצקאַ, קאַמיענאַ 5.

לוקס איז ענטשפּרעכענד צו אַלעם וואָס איז דעליקאַט און גלייכצייטיג עמפּינדליך ביים וואַשען. אפּוואַרפן די אונפּער־אַנטוואָרטלי־כע מיטלען

אונ בענוצען זיך נאר מיט לוקס.

אויב ס'האנדעלט זיך וועגן אויס וואַשען דינע עלעגאַנטע דאַמען־וועש און זעמטליכע אַנגענעהמע אונ־טערוועש, דאַמאָלס גרייכט מען נאָך אַ פּעקל לוקס, וואָס מאַכט, אַז נאָך אונ־צעהליגען וואַשען ווערט אַלעס וואָס אַמאָל שעהנער. וואַשען נור אין דער היים לויט'ן מאָדערנעם סיסטעם, דאָס הייסט אין דער ווירקזאַמער און אונ־בעדינגטען ריינעם שוים פון לוקס, וואָס נישט נאָר עס וואַשט קאָנקורענצ־לאָז דעליקאַטע שטאָפען, נור מאַכט מאָל פרישט עס נאָך אויף, נישט שאַדענדיג די קאָלירען.

אין לוקס וואַשט מען אויף פאלגענדען אופן.

מען צולאָזט אַ הייפעל זייף־פלאַטקעס אין אַ'ן ענטשפּרעכענדער מאָס הייס וואַסער, שלאַ־גען דערפון אַ געדיכטע פּיאַנע און וואַרטען ביז ס'קיהלט זיך אָפּ. וואַשען און דעלי־קאַט אויסקוועטשען אין די הענד. די אויס־געוואַשענע זאַכען אויסשווענקען אין לעבליך וואַסער, טוישען ס'וואַסער דריי מאָל און אויפהענגען אין אַ לופטיג אָרט.

קאנדיטאריי „ASTORIA"

רוג פּיעטריקאָווער און צעגעלניאַנע

טעל. 24-12

גיט אַרויס טעגליך געזונדע און געשמאַקפולע וועגעטאַריאַנישע מיטאָגען פון 5 געננג צו 3 זל.

פּענסיאָנאַט פאַר קינדער און יוגענד
ס. לעווינסאָן, קראַשעוו

(סט. אַנדזשעיעוו) ווילאַ קלינק ביים וואַלד

אין שטאַרט טעל. 78-73

8026

אַ בודקע

איז איבערצוגעבען פון זאַפּאַרט. צו ערפאַהרען פּאַנסקאַ 17 אין דער בודקע. 8037

אַ שעהן מעבלירטע צימער

פאַר 2 אָדער 3 יונגע־לייט צו שלאָפען, צו צאָהלען מאָנאַטליך. — — פאַלודניאָווע 20, וו. 37, 2. הויף, איינגאַנג לינקס.

אַ צימער

אין בעסטען צענטרום שטאָט, איז אָבצוגעבען פאַר איינציגע אַנשטענ־דיגע יונגעלייט. צו ער־פאַהרען אין אַדמ. 8052

מאָטאָרען עלעקטרישע

אויף זעמטליכע גרויסען און אָבראָטען / פערקויף און טוישען. עלעקטער, אינסטאַלאַציעס פון קראַפט און ליכט ווי אויך רעפּעראַטור־ווערקשטעלען

Maurycy RAK, Łódź

ZAWADZKA 12, tel. 14-11.

לאָזט נישט הפקר אייער פּערמעגען

בעפאַר איהר פערזיכערט אויף וואַסער־ואַויזגנגען, קלינגט אָן טעלעפאָן 75-88, וועט מען אייך פערזיכערן אייערע וואוינונגען, פאַבריקען און געשעפטען פון פייער און גנבות צו זעהר צוגענגליכע בעדינגונגען. 7418

אינספעקטאָר פון נדן־און קאַפּיטאַל־עסעקוראַנץ

ח. קאַנסקער, קאַמיענאַ 9.

טעלעפאָן 75-88.

קנה חכמה קנה בינה ואל תט מאמרי פי

אַז דו דאַרפסט ערלעדיגען סאַנדאַווע זאַכן זאָלסט דו גלייך קומען צו לויפען אין ביוראָ

17 פּיעטריקאָווער 17

52 זאַכאַדניאַ 52

אז תלך לבטח דרכך

ווייל אין ביוראָ ביי ה' מאַנעלאַ ווערט גע־וויסענהאַפט ערלעדיגט און געשריבען אַלע מאָנראָווע זאַכען, ביטעס, קלאַוזולעס, זאַבעז־פּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילן, קאָרנע און ציוויל אַפּעלאַציעס, אַדוואָלאַציעס, אינטערציזיאָס, ספּעציאַליכע פון שותפות־אַקטען, איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.

מיט אַכטונג

י. מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17

דורכגאַנג זאַכאַדניאַ 52.

לעטשניצע „זדראָוויע"

פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען

נאָוואָמיעסקאַ 3 (וווסכאָדניאַ 13)

טעל. 76-37.

אוראָלאָג נירען און בלאָזקראַנק.	ד"ר פּיקעלנו	$2-12^1/_2$ זונטאָג $2-12^1/_2$
נערווען־קראַנק.	ד"ר ווייַנבערג	1—2 זונטאָג 1—2
קינדער־קראַנקהייטען	ד"ר א. פּאַלאַהייציק ד"ר מאַשלאַנקאַ ד"ר פּרעכנער	11.30—1, 3—5 זונטאָג 12—2 1.30—2.30 זונטאָג 10.30—12 5-6.30 ,9-10.30
אינערליכע קראַנקהייטען	ד"ר גוביאַנסקי ד"ר קאַץ ד"ר לעהי ד"ר הענריק קאָן	$9^1/_2-11^1/_2$ זונטאָג $9^1/_2$ - 11 12-2, זונט. 12-1 3-4.30, זונט. 1-2 11-12, זונט. 11-12
בירורגישע קראַנקהייטען	ד"ר פּערלים	12-1.30, 6-7.30 זונטאָג 12—1.30
פרויען־קראַנקהייטען	ד"ר שראַנסאַ ד"ר אײַנגעראַווע	12-1, זונטאָג 12-1 דינסט. 1.30-2.30 $11^1/_2$—10.30 חוץ פרייטאָג
נאָז, האַלז און אויערען־קר.	ד"ר ראַבינאָוויטש	1—2, זונט. 1—2
הויט־ און געשלעכטס־קר.	ד"ר פאַלק ד"ר זאָננענבערג	3.30-4.30 ו 9-10 11-12, זונט. 11-12
אויגען־קר.	ד"ר קראַוזע	3-4, ז. $10^1/_2$-$11^1/_2$
ציינער.אַנאַליז.	ד"ר מ. קאַצען	
רענטגענאָלאָג	ד"ר קיילמאַן	3—7

וויזיטען אין שטאָט. אַלערליי אַנאַליזען און אונטערזוכונג, רענטגענאָגראַפיע, זעמטל. דורכשטראַהלונגען (קוואַרץ־לאַמפּען). פאַקעו שטעלען.

די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 8.30 פריה ביז 7.30 אָוו. זונטאָג פון 8.30 פריה ביז 2 נ"מ

אַ מעכאַנישע וועבעריי

בעשטעהענד פון 28 ענגלישע קראַפט־וועב־שטיהל ברייטע מיט זעמטליכע הילפס־מאַשינען און צובעהער, אין צענטרום־שטאָט איז פון זאַפּאָרט צו פערפאַכטען. אָפּערטען אונטער „צענטרום" אין אַדמינ. פון דער צייטונג.

„PEPEGE"

ספּאָרטאָווע און לודאָווע ערשטע און צווייטע סאָרטען צו פאַבריקס־פּרייזען

M. JOSKOWICZ

Łódź, PIOTRKOWSKA 9. Tel. 77-63

אויף גינסטיגע בעדינגונגען טעמפּל־בעטן, שפּאַציר־וועגן לער, מאַטראַצען: געבעטע, ררומענע ווי אויך צו הענג. בעטען „Patent" לויט מאָס, וואַש־מאַשינען און ווינטערמאַנטעל קעס אַמבולאַנטען

אין פאַבריקס־לאַגער

DOBROPOL, Łódź

Piotrkowska 73 w podw.

דער בעוואוסטער רעסטאָראַן פון מ. פּאַגעלמאַן

מאַכט בעקאַנט דעם געעהרטען פּובליקום, אַז בײַ מיר איז צובעקומען געשמאַקע פרישטיקען, מיטאָגען און אָווענטברויטען מילכיגע און פליישיגע

מיטאָגען פון 2^{50} זל. ⁂ אָווענטברויט 1^{20} זל.

דער בופעט איז פערזעהן מיט אין און אויסלענדישע געטראַנקען. דער רעסטאָראַן איז אָפען ביז 2 אַ זייגער ביינאַכט.

מיט אַכטונג מ. פּאַגעלמאַן, צעגעלניאַנאַ 42. טעל. 78-20

אַ שטעפּער

נעהמט אַהיים געשניטענע סחורה ווי אויך געטרעס צו נייהען צו ערפאַהרען ביי

מידלאַרזש

38 זגערזשער 38

דער לעהרער

פון קאַמיענאַ 18 וואָהנט איצט

10 זאַוואַדזקאַ 10

ביי קרענגעל

לערנט גרינדליך פּויליש, ענג־ליש, פראַנצויזיש און עספּעראַנטאָ. איבער די וואַקאַציעס 50 פּראָצ. בילינער. 8027

דער ערשטקל. הערן־ און דאַמען־פריזיער־אַנשטאַלט

12 פּאָלודניאָווע 12

M. KUPKA

מאַכט בעקאַנט די געעהרטע קונדשאַפט, אַז פון היינט, דעם 21 ד. מ. איז ערעפנט געוואָרען אין ווישניאָוואַ־גוראַ אין דער ווילע ה. יאַניצקע אַ דאַמען און הערען־סאַלאָן

אין מענער־סאַלאָן:		אין דאַמען־סאַלאָן:	
ראַזירען	40 גר.	שערען דאַמען	80 גר.
שערען	80 .	אייזען־ און וואַסער־אָנדולאַציע פון 1 זל. אָן	
שערען אַ יונגעל	50 .	קאָפּ־וואַשען מיט עלעקטר. טרוקען־אַפּאַראַט	1 זל.
קאָפּ־וואַשען	50 .	מאַניקור	70 גר.
עלעקטרישער מאַסאַזש	50 .		

בעמ.: דער דאַמען־ און הערן־סאַלאָן ווערט בעדינט פון ערשטקל. פאַכמענישע קרעפטען.

ביכער אויף ראַטעס!

אַלע ליבהאָבער פון יודישען בוך האָבען איצט אַ גוטע געלעגענהייט זיך אָנצושאַפען, אויסצאָהלענדיג יעדעס וואָך קליינע ראַטעס, די ווערק פון די יודישע קלאַסיקער: מענדעלע, פּרץ, שלום־עליכם, נאָמבערג, לייוויק, אַפּאַטאָשו, בלאָזמאַן, רייזען, לעקמוקאָ, זכרונות פון טב־קאָן און אַלע אויסגאַבען פון די פערלאַגען: „קולטור־ליגע", „בזשאָזע", יאַטשקאָווסקי.

די 10 בענדער פון דשאַן קריסטאָף מיט'ן בוך פון סט. צווייג וועגען ר. ראָלאַן, וואָס האָבען ביז איצט געקאָסט 52.50 זל. בעקומט מען איצט נאָר פאַר 22.80

בעמ.: יעדער, וואָס קויפט ביכער פאַר 10 זל. וועט בעקומען דאָס בעריהמטע בוך אויף מערב—קיין נייעס פון רעמאַרק נאָר פאַר 1.50 זל.

בוכהאַנדלונג נ. בערלינסקי

אַלט־שטאָט 12, לינקע אָפיצינע, 2־טער שטאָק

עלטערן!

אין מען לאַנג ענזוסטירענדע חדר־שולע ווערען אָנגענומען קינדער וואָס לערנען אין פאָוושעכנע שולען צו לערנען: חומש, רש"י, נ"ך, משניות, גמרא, חומש־מאַרים, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריות זעלבסט צוזאַמענגעשטעלט, ס'ווערען אויך אָנגענו־מען אַנפאַנגער פון 5 יאָהר אָן, ווי ס'ווערט אין פּער־דויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך עברי, אַ שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! — — — צוגענגליכע פרייזען!

מנהל יחיאל דוד ראָזענפעלד

פּלאַץ וואָלנאָשטשי 6 קאָרער אָפּ. רעכטס 2 שט.

אַנאָנסען־פּרייז

פאַר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאָג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער ערשטער 8 שפּאַלטען אין טעקסט—40 " " " " " " 60— " " " " 4
נאָכ'ן טעקסט—12 " " " " " " 18— " " " " 8
פאַר אַ מילימעטער־שורה: אויסער דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. אַ וואָרט

אַבאָנאַמענטס־פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צושטעלען אַ היים; אויף דער פּראָווינץ — 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל. פאַר'ן אינהאַלט און טערמינען די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך די אַדמיניסטראַציע איז אָפען ביטאָג און ביינאַכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat" Spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Czcionkami i druk „Najer Folksblat" Piotrkowska 21;

Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman.